

Ihastu Iittiin!

Iitin kunta

Tilinpäätös ja toimintakertomus

2023

Kunnanhallitus 25.3.2024 § 46
Tarkastuslautakunta x.x.2024 §
Kunnanvaltuusto x.x.2024 §

379/02.01.01/2023

Sisällys

TOIMINTAKERTOMUS	1
OLENNAISET TAPAHTUMAT TOIMINNASSA JA TALOUDESSA.....	1
Kunnanjohtajan katsaus.....	1
KUNNAN HALLINTO JA SIINÄ TAPAHTUNEET MUUTOKSET	3
IITIN KUNNAN ORGANISAATIO	4
VÄESTÖMUUTOKSET	5
TYÖTTÖMYYS.....	6
TYÖMARKKINATUKI.....	8
KUNNAN TALOUS.....	9
ARVIO TODENNÄKÖISESTÄ TULEVASTA KEHITYKSESTÄ.....	10
KUNNAN HENKILÖSTÖ.....	10
IITIN KUNNAN YMPÄRISTÖTILINPÄÄTÖS 2023	12
ARVIO MERKITTÄVIMMISTÄ RISKEISTÄ JA EPÄVARMUUSTEKIJÖISTÄ SEKÄ MUISTA TOIMINNAN KEHITTÄMISEEN VAIKUTTAVISTA SEIKOISTA	16
TOIMINTAKERTOMUSTA KOSKEVAT SÄÄNNÖKSET	18
SELONTEKO KUNNAN SISÄISEN VALVONNAN JÄRJESTÄMISESTÄ.....	18
TILIKAUDEN TULOKSEN MUODOSTUMINEN JA TOIMINNAN RAHOITUS.....	20
Tilikauden tuloksen muodostuminen	20
Rahoitusasema ja sen muutokset.....	23
Kokonaistulot ja -menot	25
YHDISTELMÄ KONSERNITILINPÄÄTÖKSEEN SISÄLTYVISTÄ YHTEISÖISTÄ.....	26
Konsernin toiminnan ohjaus	26
KONSERNIYHTIÖT JA NIIDEN TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN V. 2023.....	27
OLENNAISET KONSERNIA KOSKEVAT TAPAHTUMAT.....	29
ARVIO KUNTAKONSERNIN TODENNÄKÖISESTÄ TALOUDELLISESTA KEHITYKSESTÄ.....	29
Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä.....	29
KONSERNITILINPÄÄTÖS JA SEN TUNNUSLUVUT	31
TILIKAUDEN TULOKSEN KÄSITTELY JA TALouden TASAPAINOTTAMISTOIMENPITEET	35
Asiaa koskeva sääntely.....	35
Tilikauden tuloksen käsittely.....	35
TALOUSARVION TOTEUTUMINEN	36
SEURANTAA KOSKEVA SÄÄNTELY	36
TAVOITTEIDEN, MÄÄRÄRAHOJEN JA TULOARVIOIDEN TOTEUTUMINEN.....	36
KÄYTTÖTALouden TOTEUTUMINEN.....	37
HALLINTOPALVELUT	38
Demokratiapalvelut Toimielin: Useita	38
Kehittämispalvelut Toimielin: Kunnanhallitus.....	40
SISÄISET PALVELUT	45
KASVUN JA OPPIMISEN PALVELUT	48
Koulutuspalvelut	48
Tulosalueen tarkoitus:.....	48
Varhaiskasvatus	54
HYVINVOINTIPALVELUT.....	58
Liikunta- ja nuorisopalvelut	62
Kansalaisopisto.....	66

TEKNISET PALVELUT.....	68
Yhdyskuntapalvelut.....	68
Kiinteistöpalvelut.....	71
Rakentamis- ja ympäristöpalvelut	73
TULOSLASKELMAOSAN TOTEUTUMINEN.....	76
INVESTOINTIEN TOTEUTUMINEN.....	80
RAHOITUSOSAN TOTEUTUMINEN.....	86
TILINPÄÄTÖSLASKELMAT	90
TILINPÄÄTÖSLASKELMIA KOSKEVAT SÄÄNNÖKSET JA OHJEET	90
TULOSLASKELMA.....	90
RAHOITUSLASKELMA	91
TASE.....	92
KONSERNILASKELMAT.....	93
TILINPÄÄTÖKSEN LIITETIEDOT	96
KUNNAN TILINPÄÄTÖKSEN LAATIMISTA KOSKEVAT LIITETIEDOT	96
KONSERNITILINPÄÄTÖKSEN LAATIMISTA KOSKEVAT LIITETIEDOT.....	98
TULOSLASKELMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT	100
TASETTA KOSKEVAT LIITETIEDOT	105
OMISTUKSIA MUISSA YHTEISÖISSÄ KOSKEVAT LIITETIEDOT	111
HENKILÖSTÖÄ JA TILINTARKASTAJAN PALKKIOITA KOSKEVAT LIITETIEDOT.....	117
TILINPÄÄTÖSTÄ VARMENTAVAT ASIAKIRJAT	119
ALLEKIRJOITUKSET JA MERKINNÄT	121

Toimintakertomus

Olennaiset tapahtumat toiminnassa ja taloudessa

Kunnanjohtajan katsaus

Käsissämme on ensimmäinen Hyvinvointialueiden käynnistymisen jälkeen laadittu tilinpäätös ja monessa kohdin sen euromääräiset luvut poikkeavat kokoluokkansa osalta siitä, mihin olemme tottuneet. Niin talousarvion kuin myös tilinpäätöksen luvut ovat muuttuneet pienemmiksi sosiaali- ja terveyssektorin kulujen poistuttua kunnan vastuulta.

Organisaation toiminnan kannalta muutos vuoden 2023 alussa oli litin kunnan osalta pieni, koska sotehenkilöstömme oli siirtynyt kuntayhtymään jo vuonna 2007 ja nyt siirtyvää henkilöstöä olivat vain koulu-kuraattorit. Henkisesti muutos oli kuitenkin suuri, kun kuntien talous- ja järjestämisvastuu siirtyi sosiaali- ja terveystoimen osalta perustetuille hyvinvointialueille.

Kuntien talous on vuonna 2023 poikkeuksellisen vahva sote-muutokseen liittyvien niin sanottujen verohäntien vuoksi ja verokertymien säilyttyä toistaiseksi hyvällä tasolla. Näin on myös edelleen litin kunnassa, vaikka talousarviomuutoksella Kausalan Kaukolämpö Oy:n myyntitulo ja -voitto jouduttiin ottamaan pois vuodelta 2023, kaupasta tehdyn valituksen käsittelyn ollessa kesken.

Kaupan toteutumisen siirtymisestä huolimatta, litin kunnan tilinpäätös jatkaa positiivisten tilinpäätösten linjaa ja viime vuoden tulos 0,9 miljoonaa euroa on hyvä, etenkin kun siinä on jo otettu huomioon kunnan taseesta tehtyjä kertaluonteisia alaskirjauksia toiset lähes 0,9 miljoonaa euroa. Taseeseen kertynyt ylijäämä kasvaa tämän tilinpäätöksen myötä yli kahdeksaan miljoonaan euroon. Tulevia haasteita ja investointeja on turvallista lähestyä ylijäämäisellä taloudella.

Helmikuussa 2024 julkaistun Kuntaliiton talousbarometrin mukaan kuntien taloudellisen tilanteen voidaan katsoa olevan vuoden 2023 päättyessä keskimääräisellä tasolla, mutta huononevan seuraavan 12 kuukauden aikana. Kuntien rahoituspohja on nyt aiempaa pienempi ja tulee heikkenemään viiveellä verotulojen osalta yleisen taloustilanteen mukana.

Kuntatalouden niin sanottu musta perjantai¹ puolestaan heikentää valtionosuuksia vuosina 2025–2027 ja valmistelussa on myös valtionosuusuudistus, jonka on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2026 alusta. Yksittäisenä tekijänä myös tulevan TE-palvelu-uudistuksen talousvaikutus on hyvin haastava arvioitava. Näyttää kuitenkin siltä, että valtiolta saatava rahoitus ei tule vastaamaan täysin kustannuksia.

Kasvava epävarmuus on huomioitava myös litin tulevaisuuden näkymissä. Talouden liikkumavarat suhteessa suunniteltuihin tuleviin investointeihin ovat pienempiä mitä olemme toivoneet ja samaan aikaan satsaukset elinvoimaan, järkevä resurssien käyttö kunnan palveluihin sekä hyvässä yhteisymmärryksessä ja -työssä toimiva hallinto ovat entistäkin tärkeämpiä kunnan menestyksen takeita.

litin kunta on viime vuosina varautunut tuleviin mittaviin investointeihin keräämällä puskuria kassaan sekä maksamalla aiempia lainoja pois siten, että lainakanta on enää vain 824 euroa asukasta kohden.

---

¹ Perjantai-iltana 17.11.2023 klo 18.16 valtiovarainministeriö tiedotti ilman mitään ennakkovaroitusta vuoden 2022 verotuksen valmistumisen vaikutuksista sote-siirtolaskelmaan ja kuntien valtionosuuksiin. Kuntien valtionosuuksiin kohdistetaan 415 miljoonan euron lisäleikkaus. Pysyvä ”loppupiiska” sote-uudistuksesta tuplaantuu.

Investoinneilla tavoitellaan ajanmukaisten ja terveellisten tilojen lisäksi myös huomattavaa yli 30 prosentin vähennystä käytössä olevaan neliömäärään sekä mahdollisuuksia tuottaa palveluja joustavasti ja tehokkaasti erilaisiin kuntalaisten tarpeisiin. Vuoden 2023 lopulla käynnistyivätkin Vuolenkosken päiväkodin rakennustyöt sekä Peltohiiren päiväkodin laajennustyöt.

Kuntakuvaa ja viestintää parannettiin vuoden lopulla käyttöön otetuilla uudistetuilla verkkosivuilla ja useammilla pienemmillä investoinneilla kohennettiin kuntalaisten vapaa-ajanpalveluja mm. padel- ja tennis-kenttiä, saatiin uusi virallinen uimaranta Heinlahteen sekä kehitettiin edelleen satama- ja laituriratkaisuja sekä Veteraanimajan aluetta. Tavoitteena on kasvattaa kunnan veto- ja pitovoimaa hyvät elämisen mahdollisuudet tarjoavana asuinkuntana.

litin nettoasukasluvun ollessa edelleen kuitenkin laskussa erityisesti luonnollisen väestönkasvun ollessa negatiivinen, on selvää, ettei muuttovoitto tule sitä lyhyellä aikavälillä pysäyttämään. Tarvitaan myös onnistumisia elinkeino- ja työllisyystoimissa sekä kykyä hakea uusia kehitysuria vastakin. Hyviä toteutumista odottavia avauksia ovat vuoden 2023 aikana rakennusluvan saanut teollisen mittaluokan aurinkovoimala, laitetoimitusten aikataulujen puitteissa elävä Perheniemen tuulivoimahanke ja ympäristölupaprosessissa tätä kirjoitettaessa oleva biohiililaitos, jonka ympärille on rakentumassa niin kaukolämmön tuotantoa kuin myös muuta teollisuutta hyödyttävää yhteistyötä. Positiivinen suhtautuminen uusiin avauksiin, innovaatioihin ja toimijoihin luo pohjan elinvoiman kasvattamiselle vaikeinakin aikoina.

Kunnan omassa vaikutuspiirissä olevan toiminnan ja talouden toteuduttua vuonna 2023 kaikesta huolimatta hyvässä säässä, on aika kiittää työntekijöitämme, poliittisia päättäjiämme sekä yrityksiä, järjestöjä ja ennen kaikkea kuntalaisia siitä, että positiivinen henki litissä on edelleen pysynyt vahvana ja katseet ovat rohkeasti eteenpäin. Yhteistyöllä ja maltilla pärjäämme kaikkina aikoina.

Jarkko Salonen

kunnanjohtaja

Kunnan hallinto ja siinä tapahtuneet muutokset

Vuoden 2021 kuntavaaleissa valittiin kunnanvaltuuston jäsenet nelivuotiselle toimikaudelle, joka päättyy 31.5.2025. Iitin kunnanvaltuustossa on 27 jäsentä ja kunnanhallituksessa 9 jäsentä.

Iitissä on kuluva vaalikauden alusta otettu käyttöön valiokuntamalli. Valtuusto jakaantuu valiokuntiin, joita ovat palveluvaliokunta, elinvoima- ja resurssivaliokunta sekä elinympäristövaliokunta. Valiokuntien yhteinen rooli valmistelussa on ohjata ja seurata kuntayhteistyön voimavarojen hyödyntämistä kunnan kokonaiskehittämisessä.

Valiokuntien toimikausi on sama kuin kunnanhallituksen toimikausi.

Iitin kunnanvaltuuston ja – hallituksen poliittiset voimasuhteet ovat tällä hetkellä on seuraavat:

	Valtuusto	Hallitus
Sdp	7	3
Kesk	10	3
Aito litti	4	1
Kokoomus	3	1
Perussuomalaiset	2	
Vihreät	1	1

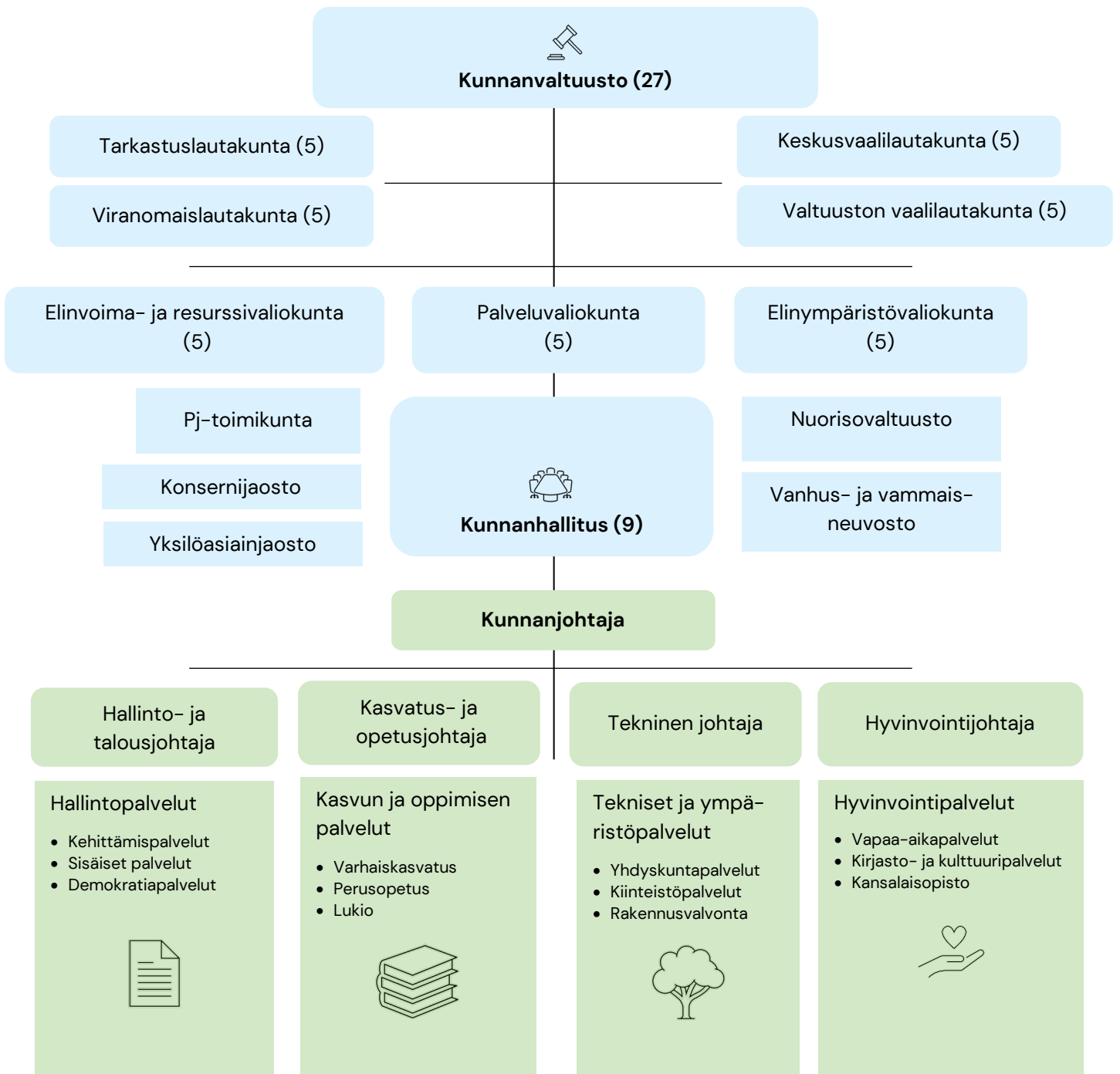
Valtuuston puheenjohtaja on 1.8.2021 alkaneella toimikaudella toiminut Eemeli Lehtinen (SDP), I varapuheenjohtajana Ari Ollikainen (Kesk) ja II varapuheenjohtajana Janne Aalto (AI).

Kunnanhallitus 2023–2025

Savelainen Atte	puheenjohtaja
Leino Eira	I varapuheenjohtaja
Lintukangas Minna	II varapuheenjohtaja
Kankkunen Antti	
Lehtinen Seppo	
Lonka Merja	
Matilainen Päivi	
Mertakorpi Siiri	
Mäntynen Timo	

Kunnanhallituksen esittelijänä toimii kunnanjohtaja Jarkko Salonen ja pöytäkirjanpitäjänä hallinto- ja talousjohtaja Tuomas Rimpiläinen.

litin kunnan organisaatio

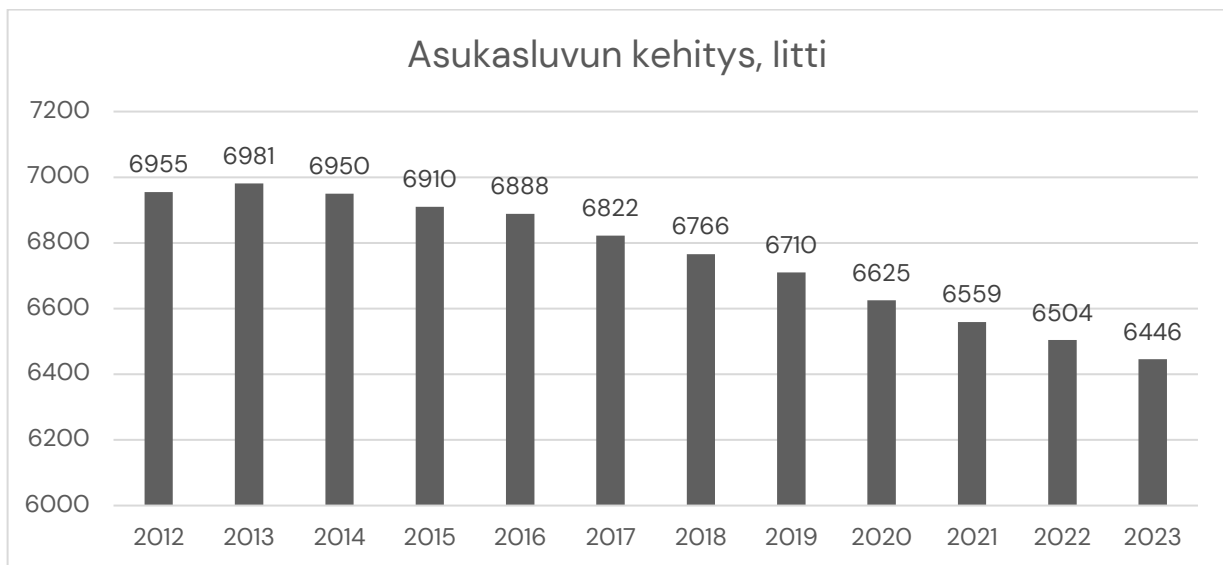
Väestömuutokset

Väestömuutokset perustuvat väestökeskuksen ennakkotietoihin vuodelta 2023. Iitin kunnan väkiluku väheni 58 henkilöllä (-0,9 %) ollen vuoden 2023 lopussa 6 446. (Tilastokeskus, väestönmuutosten ennakkotiedot)

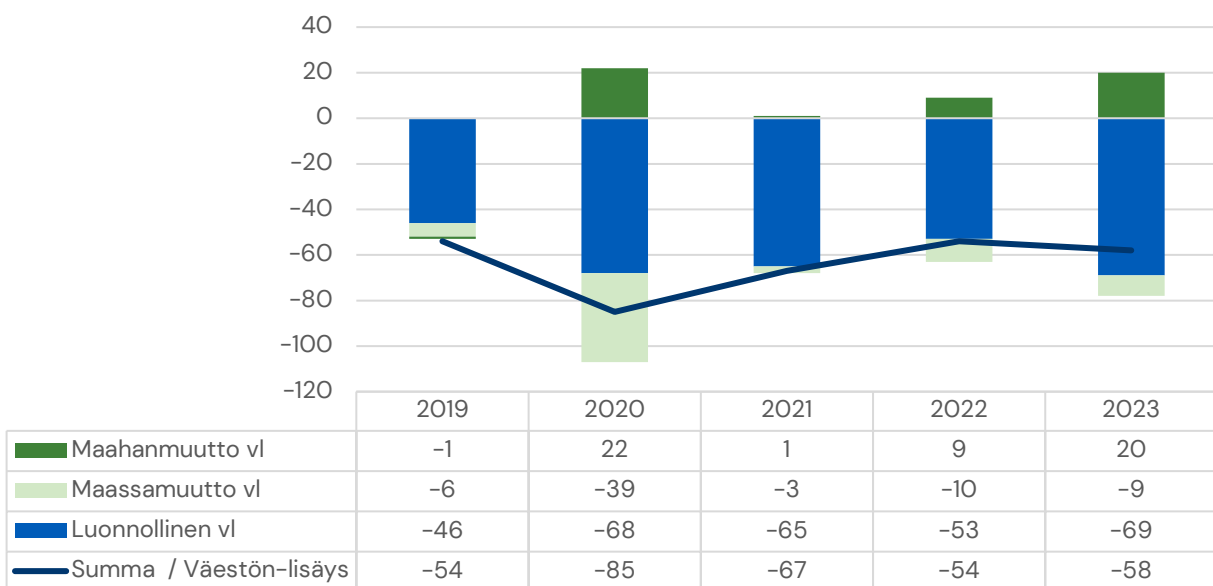
Vuonna 2023 Iitissä syntyi 38 lasta ja kuoli 107 henkilöä, eli luonnollinen väestönlisäys oli negatiivinen 69 henkilöä.

Muualta Suomesta Iittiin muutti 259 henkilöä ja pois muutti 268, eli maassamuuton netto oli -9.

Maahanmuuttoa oli 23 henkilöä, maastamuuttoa 3. Maahanmuuton nettolisäys 20 henkilöä.

Väestömuutokset 2019 - 2023

Lähde: Tilastokeskus/ Väestönmuutosten kuukausitiedot

Työttömyys

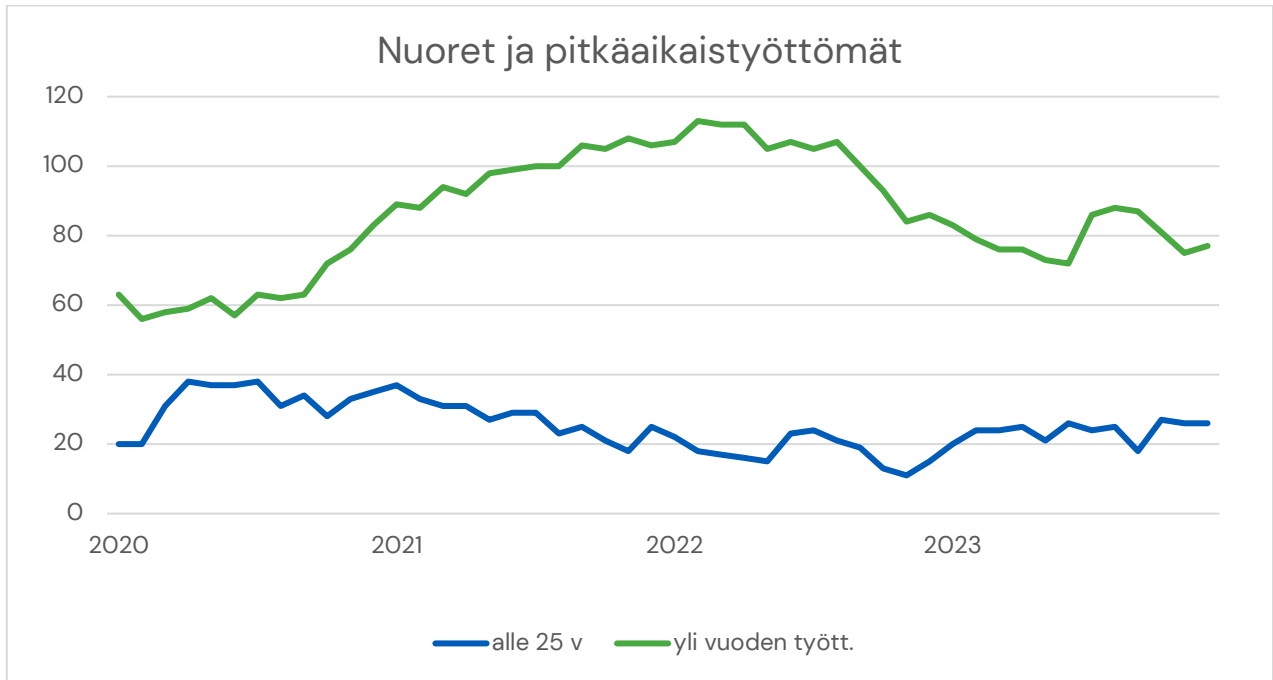
litissä oli vuoden 2023 lopussa työttömänä 303 henkilöä. Työttömyys kasvoi vuoden takaisesta 39 henkilöllä. Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston mukaan työvoiman määrä litissä on 2782 henkilöä.

Työttömyys kasvoi joulukuussa vuoden takaisesta, mutta parani 12kk keskiarvolla mitattuna suhteessa 2022

- Työttömyys saavutti pandemiaa edeltävän tason vuonna 2023
- Loppuvuodesta työttömyys kääntyi kasvuun
- Pitkäaikaistyöttömyydessä parannus verrattuna vuoteen 2022
- Pitkäaikaistyöttömyyden taso näyttää vakiintuneen yli 2019 tason, mutta alemmas kuin vuosina 2010–2018
- Nuorten työttömyys kasvoi verrattuna 2022, mutta lukumäärä on alempana kuin 2010–2019 keskiarvo

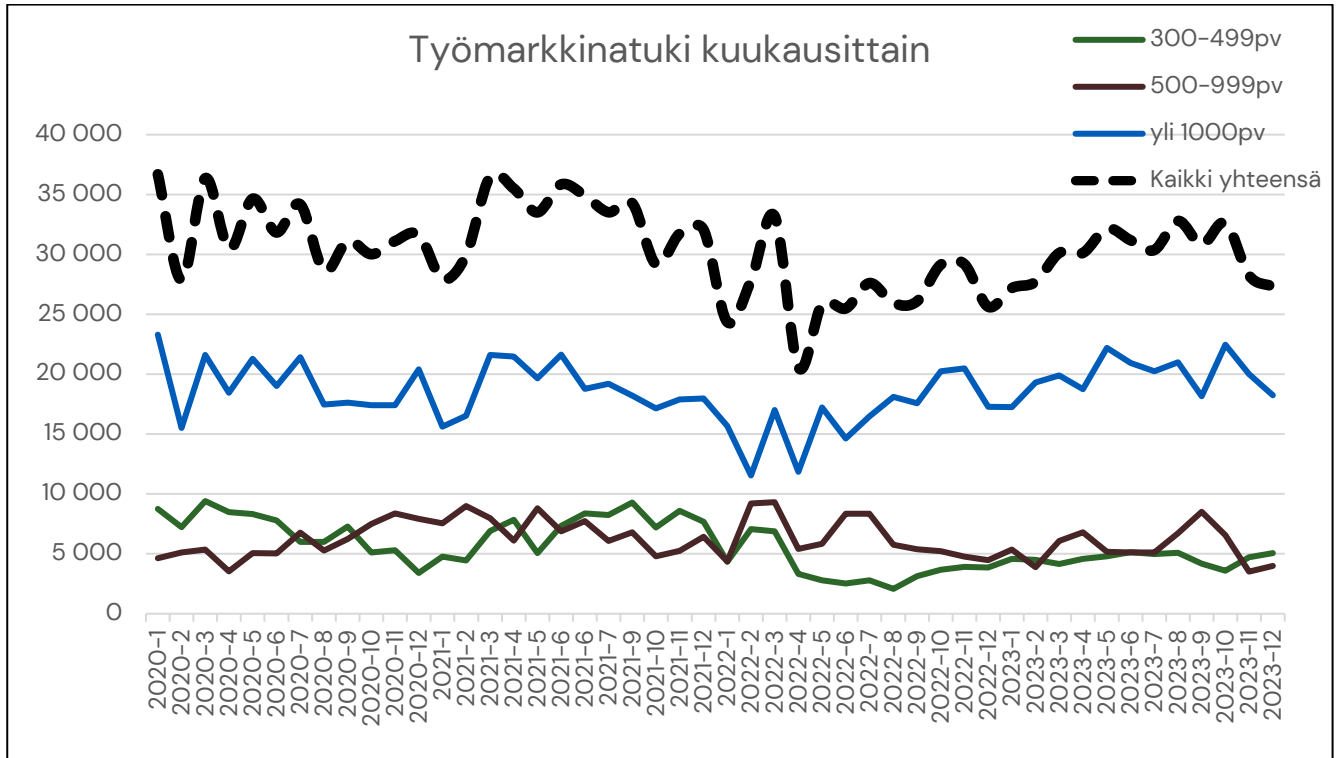
	31.12.2023		Muutos ed. vuoteen		Keskimäärin	
	Henkilöä	Henkilöä	%	1–12.2023 Henkilöä	1–12.2022 Henkilöä	
Työttömien määrä	303	+39	+14,7 %	243,9	251,3	
josta miehet	196	+37	+23,3 %	152,6	144,9	
josta naiset	107	+2	+1,9 %	91,3	106,4	
Pitkäaikaistyöttömät	77	-9	-10,5 %	79,4	102,6	
Nuoret (alle 25 v)	26	+11	+73,3 %	23,8	17,8	
Työttömyysaste, %	10,9	+1,4 %yks	+14,6 %	8,8 %	9,0 %	

Tiedot: StatFin / Työnvälitystilasto (TEM)

Työmarkkinatuki

Työmarkkinatuen kokonaismäärä on jälleen noussut koronapandemiaa edeltävää tasoa korkeammalle. Tämä johtuu lähinnä korvauksen kasvusta päivää kohden ja samanaikaisesti saajien lukumäärä on laskenut vuodesta 2019. Vuoteen 2022 verrattessa korvattujen päivien lukumäärä on hieman kasvanut.

Kunnan osuus työmarkkinatuesta kääntyi nousuun aiemman laskevan kehityksen jälkeen vuonna 2020. Merkittävin syy tähän oli COVID19-pandemiasta johtuva työttömyyden nousu ja erilaisten työllistämispäikkojen raju vähentyminen alkuvuoden 2020 jälkeen. Samaan aikaan myös yrittäjät tulivat tilapäisesti työmarkkinatuen piiriin, mikä niin ikään vaikutti kunnan maksusuuteen.

Vuosi	Saajat	Maksetut tuet	Korvatut päivät	Kunnan osuus €
2019	920	563 409	19 043	338 491
2020	889	637 212	18 261	384 568
2021	927	660 836	19 710	394 935
2022	754	528 613	15 796	320 891
2023	774	585 099	16 535	360 678

Työllisyystilanne on parantunut edelleen vuoden 2023 aikana. Kesällä 2023 työttömyys oli työ- ja elinkeinoministeriön tuottaman työllisyyskatsauksen mukaan alimmillaan ainakin 15:sta vuoteen. Loppuvuodesta työttömyys kasvoi hieman ollen joulukuussa 10,9 %. Joulukuun työttömyysaste on tyypillisesti hieman korkeampi, kuin vuoden keskiarvo.

Tiedot: Tilastotietokanta Kelasto / Kunnan osarahoittaman työmarkkinatuen saajat ja maksetut etuudet / Työnvälitystilasto (TEM)

Kunnan talous

Talousarvio vuoden aikana valtuusto hyväksyi talousarviomuutokset seuraavasti:

Käyttötalouden osan koulutuspalveluihin varattiin 279 541 € sekä varhaiskasvatukseen varattiin 176 018 € lisämääräraha ennakoitua suuremmista henkilöstökuluista johtuen. Henkilöstökulujen ylitys johtuu palkkatarkoituksen lisäksi sijaisten ennakoitua suuremmasta käytöstä. Lisäksi sisäisiin palveluihin varattiin 10 000 € lisämääräraha tyky-toimintaan

Investointiosassa tehtiin talousarvioon seuraavat muutokset: 60 000 € lisämääräraha lukion ilmanvaihtojen muutostöihin hankkeen viivästyessä alkuperäisestä aikataulusta. Summa katettiin vähentämällä vastaavalla summalla palvelukeskuksen vanhan puolen vesijohtojen ja rakenteiden saneeraukseen varattua määrärahaa.

Edellä mainittujen lisäksi Kausalan kaukolämpö -kaupan täytäntöönpano viivästyy hallinto-oikeuteen tehdyn valituksen johdosta eikä näin ollen toteudu aiotussa aikataulussa. Tästä johtuen tuloslaskelmasatunnaisiin eriin sisältyvä 5 375 000 € ei toteutunut talousarviovuonna.

Muutettuun talousarvioon nähden ulkoiset toimintatuotot ylittyivät 222 752 eurolla ja ulkoiset toimintakulut alittuivat 71 077 eurolla. Toimintakate oli 293 829 euroa muutettua talousarviota pienempi toteutuspäätöksen ollessa 98,2 %. Merkittävin ero muutettuun talousarvioon oli ulkoisten toimintatuottojen ylittyminen.

Verotulot ylsivät muutettuun talousarvioon ollen 12 535 euroa korkeammat. Valtionosuudet toteutuivat 94 184 euroa eli 2,4 prosenttia muutettua talousarviota suurempina. Rahoitustuottojen ja -kulujen poikkeama oli 332 095 euroa positiivinen ja ne toteutuivat 292 095 euron suuruisina. Arvon alentumisiin kirjattiin yhteensä 921 159 euroa, josta valtaosa koostui lukion keittiön (300 000) osittaisesta alaskirjauksesta sekä vanhan kunnantalon (228 878) sekä pääkirjaston (205 037) tasearvon alaskirjauksesta. Loput arvonalentumiset olivat yksittäisiä pienempiä eriä, joista merkittävimpänä vanhoja katusaneerausurakoita niputettuna (81 961).

Tilikauden tulos oli 23 729 euroa muutettua talousarviota heikompi ja poistoeron (69 829 euroa) kirjaimisen jälkeen tilikauden ylijäämäksi muodostuu 950 124 euroa.

Kunnan Investoinnit

Investointiosaan tehtiin edellä mainitut muutokset ja siihen sisältyi myös hankkeita, jotka eivät tilivuoden aikana käynnistyneet lainkaan, tai hankkeen suunnittelua käynnistettiin pienemmällä kustannuksella, itse rakennussuunnittelun ja rakentamisen ajoituksessa vasta seuraavalle tilikaudelle. Katuihin ei vuodelle 2023 ollut osoitettu uusia alkavia rakennuskohteita. Talonrakennuksessa kunnalla on käynnissä vuosia kestävä laaja rakentamishjelma, joista vuonna 2023 käynnistyvät Peltohiiren päiväkodin laajennus sekä Vuolenkosken uusi päiväkot.

Arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä

litin kunta on päässyt aloittamaan vuoden 2023 lopulla alkanutta investointiohjelmaa hyvästä taloudellisesta tilanteesta. Useamman vuoden peräkkäiset ylijäämäiset tilikaudet ovat muodostaneet vahvan pohjan mittavan investointiohjelman toimeenpanolle. Investointiohjelma tulee turvaamaan kunnan palveluntarjontakyvyn pitkällä tähtäimellä kustannustehokkaasti. Päätös yhtiöjärjestelyissä muodostuneen Kausalan Kaukolämpö Oy:n myynnistä tulee tulevaisuudessa vahvistamaan kunnan taloudellista asemaa. Päätöksen täytäntöönpano on keskeytynyt siitä tehdyn valituksen johdosta.

Pandemian työllisyysvaikutukset vaikuttavat pidempikestoisilta. Pitkäaikaistyöttömyys näyttää vakiintuvan koronapandemiaa edeltävää tasoa korkeammalle. Samaan aikaan työttömyysaste kuitenkin laski keskiarvolla mitattuna 0,2 %-yksikköä vuodesta 2022. Pandemian jälkeinen talouskasvu on sakannut inflaation ja keskuspankkien toimien myötä. Euroopan komission mukaan Suomen kansantalous supistui 0,4 % vuonna 2023²

Toiminnan ja investointien rahavirran 5-vuotiskertymä on vuoden 2023 tilinpäätöksessä 11 663 709 euroa positiivinen johtuen jo neljänestä poikkeuksellisen hyvästä tilikaudesta. Aikaisempien tilikausien hyvät tulokset johtuivat kuitenkin paljolti valtion koronatukitoimenpiteiden vaikutuksesta, eivätkä näin ollen ole pysyviä. Vuoden 2024 talousarviossa sekä taloussuunnitelmassa investointien nettomäärä kasvaa voimakkaasti aikaisemmista vuosista johtuen suurimmaksi osaksi koulukampusinvestoinnista sekä kunnantalon ja kirjaston peruskorjauksesta.

Kunnan henkilöstö

Henkilöstökulujen kokonaissumma tilikaudella 2023 oli 12 016 971 euroa, lisäystä edellisvuotiseen oli 704 496 euroa, prosenteissa 6,2 %. Henkilöstökulujen kasvun syitä olivat sopimuskorotusten vaikutukset, palkkausjärjestelmän kehittämisen kustannukset sekä muutokset henkilöstön määrässä.

litin kunnan henkilöstömäärä vuoden -23 lopussa oli 242, lisäys edellisvuotisesta oli 1 henkilöä.

Kunnassa laaditaan erillinen henkilöstökertomus, joka valmistuu keväällä 2024 ja on valtuuston käsiteltävänä samaan aikaan tilinpäätöksen kanssa. Edellinen henkilöstökertomus on laadittu vuonna 2023.

Henkilöstöressurssien kokonaiskäyttöä kuvaavat tiedot.

Henkilöressurssit henkilötyövuosina

	HTV2
2023	221,9
2022	213,2
2021	204,4
2020	204,5
2019	217,5

² https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-surveillance-eu-economies/finland/economic-forecast-finland_en

HTV2 = Palkallisten palveluksessa olopäivien lukumäärä kalenteripäivinä

Palvelussuhteet 31.12.	2023	2022
HALLINTOPALVELUT	49	48
Vakituiset	42	38
Määräaikaiset	7	10
Joista työllistettyjä	3	3
KASVATUS JA OPETUSPALVELUT	153	169
Vakituiset	105	113
Määräaikaiset	48	56
Joista työllistettyjä	4	3
HYVINVOINTIPALVELUT	18	
Vakituiset	12	
Määräaikaiset	6	
Joista työllistettyjä	2	
TEKNISET PALVELUT	22	24
Vakituiset	19	18
Määräaikaiset	3	6
Joista työllistettyjä	2	2
YHTEENSÄ	242	241

litin kunnan ympäristötilinpäätös 2023

Toimintaympäristö vuonna 2023

litti on maatalousvaltainen noin 6500 asukkaan kunta, joka sijoittuu Kouvolan ja Lahden väliin raide- ja valtatieyhteyksineen. litin ympäristöä leimaa myös teollisuus, kansainvälisestäkin merkittävä moottoriurheilurata sekä maa-ainesten otto. Erityisesti Pohjois-litissä on vesistöjen äärellä myös loma-asutusta. Kausalan keskustaajama sijoittuu Ensimmäisen Salpausselän harjanteille vedenhankintaa varten tärkeiden pohjavesialueiden päälle.

Valtakunnallisesti ja maailmanlaajuisesti ajankohtaisia ympäristöasioita ovat edelleen ilmastonmuutoksen hillitseminen, siihen varautuminen sekä luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen. Vuonna 2022 tuli voimaan uusi ilmastolaki ja vuonna 2023 sitä täydennettiin kuntakohtaisten ilmastosuunnitelmien vaatimuksella.

Ympäristötoimenpiteiden tavoitteena onkin suojella ympäristöä tuleville sukupolville elinkelpoisena ja samalla mahdollistaa alueen elinvoimaisuus. Ympäristönäkökohdat liittyvät poikkihallinnollisesti useaan kunnan toimintoon ja palveluun. Esitettyjen talouslukujen lisäksi ympäristötoimenpiteiden suunnitteluun ja toteuttamiseen on käytetty myös eri toimialojen virkahenkilöiden ja työntekijöiden työaikaa. Ympäristötoimenpiteiden merkitys on siis todellisuudessa suurempi, kuin tähän kerätyt ympäristötalousluvut osoittavat.

Ympäristötilinpäätös rajaa mukaan vain kunnan omaan toimintaan kuuluvat kustannukset. Jätehuolto-yhtiö Kymenlaakson Jäte Oy:n, Kausalan kaukolämpö Oy:n ja litin Vesihuolto Oy:n talousluvut eivät ole mukana tässä yhteenvedossa. Niiden merkitys alueen ympäristönsuojelun kokonaisuudessa on kuitenkin merkittävä. litin kunta tekee tiivistä yhteistyötä jätehuoltoyhtiön, Kymenlaakson jätelautakunnan sekä lämpö- ja vesilaitosten kanssa.

litin kunta ostaa ympäristönsuojelun viranomaispalvelut Heinolan kaupungilta. Heinolan kaupungin ympäristönsuojeluyksikköön kuuluu myös Hartolan ja Sysmän ympäristönsuojelun viranhaltijatehtävät.

Ympäristötalous

Ympäristötulot	Ympäristömenot	Ympäristöinvestoinnit
116 000 €	220 000 €	260 000 €
18,0 €/asukas	34,1 €/asukas	40,4 €/asukas
Ympäristö- ja maa-ainelupien lupa- ja valvontamaksut ja muut ympäristönsuojelun taksan mukaiset maksut (litti) 8 660 €	Ympäristönsuojelun viranomais-tehtävien hoito (litti) 40 400 €	Heinlahden uimaranta
Maisematyölupamaksut	Kirkonkylän luontopolun rakentaminen ja niittyrinteen hoito	Maanvastaanottoaikan rakennustyöt
	Seudullinen Ympäristöviikko	Kausalan venerannan parannustyöt

	Vieraslajien poisto	
	Vesistöseuranta näytteenotto-ohjelman mukaisesti	
	Pohjavesialueiden geologinen rakenneselvitys 2023-2024	
	Suljetun kaatopaikan vesistövaikutusten seuranta	
	CO2-raportti	
	Valaistuksen uusiminen LED-tekniikkaan	
	Sähköautojen latauspaikat 4 kpl terveyskeskuksen pihassa	
Hulevesimaksut	Hulevesiverkoston käyttömenot	Hulevesiverkoston parannustyö (Pentinojan kunnostus)
Pyöräpysäköinnin hankeavustus		Pyöräpysäköinnin rakentaminen (jatkuu 2024)

Vesistön-, luonnon- ja maisemansuojelu

litissä on 52 järveä, joista suurimmat kokonaan litin puolella sijaitsevat järvet ovat Urajärvi, Säaskjärvi ja Märkjärvi. Pyhäjärvi, Konnivesi sekä Arrajärvi ulottuvat useamman kunnan alueelle. Vuonna 2022 Heinolan seudullisessa vesistötarkkailussa otettiin näytteet Kirkkojärveltä, Vähäjärveltä ja Matkuslammelta. Näiden lisäksi kesäaikaan tehtiin virkatyönä viikoittain valtakunnallista leväseurantaa Urajärvellä ja Säaskjärvellä.

Hulevesien hallinta on merkittävä osa varautumista ilmastonmuutoksen aiheuttamaan sateisuuden lisääntymiseen. Iitti onkin mukana Askeleet ilmastonmuutokseen varautumiseen -hankkeessa, jonka myötä olemme saaneet tietoa hulevesien hallinnan paikallisesta nykytilasta, tulevaisuuden tarpeista sekä tutkimustietoa varautumisen ohjaamisen tueksi.

Hulevesimaksuilla katetaan verkoston korjauskuluja, rakentamista sekä huleveden puhdistamista. Vuonna 2021 litissä aloitettiin hulevesimaksujen perintä asemakaava-alueella ja vuonna 2023 niistä keriyti 97 300 € tuloja. 143 600 euron hulevesien käyttömenot kattavat palkkakuluja, hulevesiselvityksen sekä tavanomaisia hulevesiverkoston kunnossapitokustannuksia. Pentinojan kunnostus kattaa kaikki hulevesien investointimenot 46 500 €.

Vieraslajien torjunta ja muut luonnonhoitotyöt edistävät luonnon- ja maisemansuojelua. Iitin kunnan omistamilta alueilta on hävitetty kaikki kurturuusut ja jättiputket, ainoastaan muutamilla kohteilla tehdään vielä jälkitorjuntaa. Vieraslajien torjuntatoimenpiteisiin kului tällä tilikaudella 350 €, mikä koostuu kaivualueiden maa-ainesten vaihdosta, nurmikon kylvöstä ja niitoista. Kirkonkylän Kuoppaniemeen rakennettu luontopolku ja niittyrinteen hoito toteutettiin pääasiassa kunnan omana työnä ja ostopalveluihin käytettiin 1100 €.

Ympäristöriskien hallinta

litin merkittävimmät ympäristöriskit ovat Kausalan vanha kaatopaikka sekä pohjavesialueiden läpi kulkevat valtatie 12 ja rautatie. KymiRingin kohdalla uusitulla valtatieosuudella on tehty nykyaikaiset pohjavesisuojaukset, mutta vanhemmalta tieosuudelta ne vielä puuttuvat. Vuonna 2008 suljetun kaatopaikan vesistövaikutuksia on seurattu tarkkailusuunnitelman mukaisesti näyttötoimin. Vuonna 2023 kunnan kiinteistöillä ei ollut ympäristöonnettomuuksia.

Ympäristönsuojeluviranomaisena toimivassa viranomaislautakunnassa ja laajemminkin kunnassamme on tunnistettu tarve lisätoimenpiteille pohjavesien suojeluun ja ympäristöriskien hallintaan. Yksi työkalu siihen on ympäristönsuojelulain 202 §:n mahdollistamat paikalliset ympäristönsuojelumääräykset. Määräysvalmistelu aloitettiin toukokuussa 2023 ja joulukuussa 2023 luonnos määräyksistä ja niiden perusteluista lähetettiin lausuttavaksi eri viranomaisille ja ohjattavaksi litin valiokuntaan.

Ympäristönsuojelun edistäminen

litin osallistui vuonna 2023 Lahden seudun Ympäristöviikkoon kolmatta kertaa. Tällä kertaa teemana oli Kestävä elämäntapa. Ympäristöviikkoon kuuluu kevään perinteinen julistekilpailu, yleisökilpailu sekä paikalliset ympäristöteoista annettavat palkinnot. Lisäksi kevään varsinaisella Ympäristöviikolla järjestettiin erilaisia tapahtumia ja tempauksia. Ympäristöviikko toteutetaan seudullisesti yhteistyössä kuntien ympäristönsuojelun, eri oppilaitosten, varhaiskasvatuksen sekä yhdistysten ja vapaaehtoisten kanssa.

Kausalan, Arolahden, Tillolan ja Miehonkankaan pohjavesialueiden geologinen rakenneselvitys aloitettiin keväällä 2023 ja se toteutetaan GTK:n, ELY-keskuksen ja kunnan yhteistyönä ja kunnan omarahoitusosuus on kokonaisuudessaan 20 000 €, josta puolet kohdistuu vuodelle 2023. Selvityksen tarkoituksena on lisätä tietoutta kyseisten alueiden pohjavesistä ja mm. virtauksista. Selvityksen tuloksia voidaan hyödyntää jatkossa maankäytön ja ympäristönsuojelutoimenpiteiden suunnittelussa. Se valmistuu vuoden 2024 aikana.

litin nykyinen pohjavesiensuojelusuunnitelma on vuodelta 2014 ja sen päivittämisen valmistelu aloitettiin vuonna 2023. Valmistelua tehdään Heinolan kaupungin ympäristötoimen johdolla, mutta varsinaiseen suunnitelmatyöhön käytetään ostopalvelua konsulttitoimistolta ja opinnäytetyöntekijän työpanosta. ELY-keskus myönsi avustusta pohjavesien suojelusuunnitelmien laatimiseen ja suunnitelmat valmistuvat vuonna 2025. litin osalta aiempi suojelusuunnitelma oli vain neljälle pohjavesialueelle, ja uusi suunnitelma koskee kaikkia 19:ää pohjavesialuetta.

Ilmastotyön edistäminen

Ilmastomuutoksen hillitseminen ja siihen varautuminen on monen tekijän summa ja yhteinen päämäärämme. Edellä mainittu Askeleet ilmastonmuutokseen varautumiseen -hanke hulevesiteemalla on osa litin ilmastotyötä. Pienten kuntien ilmastotyö uuteen vauhtiin eli PIKU-hanke päättyi kesällä 2023. Kuntien välinen yhteistyö ilmastotyön saralla sai jatkoa uudella hankkeella, jonka tavoitteena on tuottaa ilmastosuunnitelmat niihin päijäthämäläisiin kuntiin, joissa sitä ei vielä ole.

Ilmastosuunnitelma saadaan litin valtuuston päätettäväksi loppuvuodesta 2024. Lakisääteisen ilmastosuunnitelman valmistelu aloitettiin litissä Ympäristöministeriön myöntämän 100 % hankeavustuksen tuella. Ilmastosuunnitelmat tehdään yhteistyössä Päijät-Hämeen liiton ja 6 muun päijäthämäläisen kunnan kanssa. Avustus on yhteensä 283 000 €, jolloin jokaiseen kuntaan avustusta tulee 40 429 €. Hankkeessa korvataan 10 000 euroon saakka litin kunnan työntekijöiden ja viranhaltijoiden palkkamenoja ja muita kuntakohtaisia kustannuksia. Hankeaika on 1.6.2023 – 31.3.2025, ja ensimmäinen maksatus ja väliraportointi on kesällä 2024.

Joulukuussa 2023 litti liittyi Hinku-verkoston eli Hiilineutraalit kunnat -verkoston sekä KETSiin eli Kuntien energiatehokkuussopimukseen. Niiden myötä littiin perustettiin energia- ja ilmastotyöryhmä, jonka tehtävä on tavoitteellisesti suunnitella, toteuttaa ja seurata energiatehokkuuden ja järkevien ilmastotoimenpiteiden toteutumista.

Vuonna 2023 kaukolämpöä ja sähköä käytettiin litin kunnan kiinteistöissä liki 5 % vähemmän kuin edeltävänä vuonna.

litti on hyväksynyt Lahden kaupunkiseudun MAL-sopimuksen vuosiksi 2021-2031. Vuonna 2022 valmistui sopimuksen toimenpideohjelma. MAL-sopimus tähtää seudullisesti kestävään maankäyttöön, asumiseen ja liikkumiseen. Kestävän liikkumisen investointeja oli vuonna 2023 litissä sähköautojen latauspaiikat (4 kpl) sekä pyöräpysäköintipaikkojen rakentaminen. Niihin kului yhteensä 30 700 €. Pyöräpysäköintiin saatiin avustusta 9000 € Traficomilta.

Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä muista toiminnan kehittymiseen vaikuttavista seikoista

Toiminnalliset riskit

Sote-palveluihin liittyvä kustannusriski on hyvinvointialueiden käynnistymisen myötä poistunut, joka on ollut kunnan osalta hyvin merkittävä. Kuitenkin PHHYKY:n aikana vireille tullut palkkaharmonisaatio-asia voi aiheuttaa takautuvia taloudellisia vaikutuksia myös kunnalle.

Venäjän hyökkäyssodan ja muiden konfliktien vaikutukset erityisesti Euroopan talouteen, energiahuoltoon, inflaatioon ja yritysten toimintaedellytyksiin muodostavat riskin myös kunnan toiminnalle sähköpulan, energian hinnan nousun ja inflaation aiheuttaman hintojen nousun osalta. Lisäksi konflikti on vaikuttanut negatiivisesti erilaisten hyödykkeiden saatavuuteen. Riskeihin on varauduttu mm. kiinnittämällä sähköenergian hintaa n. 20 prosentin erissä yhteistyössä sähkömeklarin kanssa. Hintataso on saatu pidettyä näin kohtuullisena ja todennäköisesti suurimmat riskitilanteet on jo ohitettu.

Valtionosuuksien tuleva kehitys ja taso ovat epävarmoja vuodesta 2024 eteenpäin lyhyellä aikavälillä ennen sote-siirtolaskelmien lopullista valmistumista ja pidemmällä aikavälillä ennakoiden valtionosuusjärjestelmän uudistamista.

Vuoden 2023 aikana yleinen työttömyys kävi ennätysalhaalla. Pitkäaikaistyöttömyys on säilynyt pandemiaa edeltävää aikaa korkeampana, mikä näkyy edelleen kunnan maksuosuudessa työmarkkinatuesta. Väestön väheneminen on uutisoidusta maailmuuttotrendistä huolimatta jatkuvaa. Vähenemästä merkittävin osa selittyy kuitenkin luonnollisen väestönlisäyksen negatiivisuudella, jota muuttoliike ei parhaimmillaankaan ole pystynyt kompensoimaan. Molempien tekijöiden yhteisvaikutus verotuloihin ja valtionosuuksiin on todennäköisesti merkittävä, vaikka ikääntymisen ja sairastavuuskertoimien muutokset voivat myös lisätä valtionosuustuloja.

Normaaliolosuhteissa toiminnallisena riskinä on huomioitava myös ammattitaitoisen henkilöstön saaminen eläkkeelle jäävien tilalle, henkilöstöresurssin riittävyys nykyisellä tasolla sekä erityisesti yhden henkilön varassa olevat toiminnot, joihin liittyy selvä jatkuvuusriski. Henkilöstön jaksaminen tulee korostumaan entisestään toiminnallisena riskinä tilanteessa, jossa taloudellisten resurssien vuoksi toimintamalleja on muutettava suppeilla resursseilla.

Kunnan väestömäärän aleneminen näyttää jatkuvan ja väestörakenteen ikääntyminen ja syntyvyyden alhainen taso ennakoii muutostarpeita palveluihin. Tätä riskiä voidaan kuitenkin pyrkiä pienentämään harkituilla toimenpiteillä kunnan vetovoiman ja pitovoiman kasvattamiseksi samalla tavoin kuin työntekijäjakuvaa parantamalla vaikuttaa työvoiman saatavuuteen.

Heikosti palvelutuotantoon sopivat (mm. sisäilmaongelmaiset) tai tehottomat toimitilat ovat yksi laaja-alaisesti vaikuttava riski, jota pyritään pienentämään vähentämällä kiinteistömassaa ja uudistamalla käyttöön jääviä toimitiloja joko uusrakentamisella tai peruskorjauksilla. Kunnalla on käynnissä merkittävä investointiohjelma, jossa julkisia tiloja uusitaan. Investointiohjelman läpivientiin liittyy merkittäviä toteutusriskejä, joita hallitaan jatkuvalla suunnittelulla, ajantasaisella seurannalla, rahoitussuunnittelulla sekä investointien tarveperäisellä hankinnalla. Tarvittaessa käytetään ulkopuolista osaamista ja tilojen elinkaaret mietitään aina niiden poistumiseen saakka jo uus- tai korvausinvestointeja käynnistettäessä.

Rahoitusriskit

Korkotaso lähti nopeaan nousuun vuonna 2022 ja kunnan lainojen keskiporko nousi merkittävästi edellisvuodesta. Korontarkastusjaksot painoutuivat loppuvuoteen 2023 ja vuonna 2024 korkokustannusten odotetaan nousevan vuodesta 2023. Kunnan olemassa olevan velkamäärän huomioiden kustannukset eivät tule toistaiseksi muodostamaan talouden kannalta olennaista riskiä. Kunnalla on myös käteisvaroja tasapainottamassa korkokustannuksia. Uuslainanoton osalta korkeampaan korkotasoon on kuitenkin varauduttava jo osana rahoitussuunnittelua. Riskin rahoitussuunnittelulle 2–4 vuoden aikajänteellä muodostaa myös kaukolämpöyhtiön kaupan pitkittyminen, jolloin tulorahoitusta joudutaan korvaamaan lainanotolla raskas investointiohjelma huomioiden.

Korkoriskit, likviditeettiriski ja luottoriski

Kunnan talousarviolainojen kokonaismäärä oli 5 313 786 (31.12.2023) euroa. Lainojen keskiporko oli n. 1,28 %³. Talousarviolainaa ei nostettu. Syynä hyvä kassatilanne verotilitysten nousun, maltillisten toimintamenojen ja vähäisten nettoinvestointimenojen vuoksi. Talousarviolainojen korkoriskiä on pyritty pienentämään kiinteillä korkojaksoilla, jotka ovat tavanomaisesti 5 vuoden mittaisia.

Sijoitukset ja talletukset

Rahoitusarvopapereiden taseeseen kirjattu määrä on 600 356 euroa. (ed. 581 367) euroa. Käypä arvo on tätä korkeampi.

Vahinkoriskit

Kunnan kiinteä ja irtain omaisuus on kattavan vakuutusturvan piirissä. Kiinteistöjen vakuutuksissa käytetään omaisuuden täysarvoperustetta.

Vuoden 2023 aikana ei sattunut olennaisia tai huomiota vaativia vahinkoja kunnan kiinteistöissä. Pienet vuoto- ja rikkoutumisvahingot ovat jääneet korvauskynnyksen ts. omavastuun alle.

Kunnan omissa palveluissa merkittävimmät riskit liittyvät työturvallisuuteen ja toisaalta asiakkaalle aiheutuviin tuottamuksellisiin vahinkoihin. Kunnassa riskeihin varaudutaan kouluttamalla ja perehdyttämällä henkilöstöä sekä yhteistyökumppaneiden kanssa laadituilla suunnitelmilla. Lisäksi riskeihin suojaudutaan vakuutustuottein.

Kunnan omistamissa tiloissa sisäilmaongelmia ei ole esiintynyt olennaisesti aiempaa enempää. Kiinteistöselvityksessä ja sen perusteella laaditussa investointiohjelmassa on tunnistettu olemassa olevat riskikohteet ja niistä pyritään luopumaan hallitusti. Uusia epäilyjä ei ole ilmennyt ja tiedossa olevien kohteiden tilannetta seurataan. Erityistarkkailussa on uudemman kunnantalon sisäilmatilanne, koska sen on tarkoitus toimia väistötilana ennen rakennuksesta luopumista. Teknisen käyttöiän päässä, edelleen palveluntuotannossa olevilla kiinteistöillä riski on kohonnut.

Erityisesti tietoturvallisuuteen ja hybridivaikuttamiseen liittyvät riskit ovat korostuneet. Niihin on varauduttu tietoturvakoulutuksin (Navicre), parantamalla ja laajentamalla varmistuksia sekä uudistamalla tietoturva- ja kirjautumiskäytänteitä. Työ jatkuu edelleen vuonna 2024.

³ Laskentakaava korkokustannukset / Avoimen lainasaldon keskiarvo

Toimintakertomusta koskevat säännökset

Kunnan tilinpäätöksen laatimisessa noudatetaan kuntalain sekä soveltuvin osin kirjanpitolain- ja asetuksen säännöksiä (KuntaL 112 ja 113 §). Kuntalaki on kirjanpitolakiin nähden erityislain asemassa. Siltä osin kuin mainittujen lakien säännökset poikkeavat toisistaan noudatetaan kuntalakia (KPL 8:5§). Kirjanpitolain säännösten soveltamisesta antaa ohjeet kirjanpitolautakunnan kuntajaosto (KuntaL 112 §). Myös konsernitiilinpäätöksen laadinnassa noudatetaan soveltuvin osin kirjanpitolakia (KuntaL 112 §).

Kunnan tilinpäätöksen sisältö määritellään kuntalaissa. Tilinpäätökseen kuuluvat tase, tuloslaskelma, rahoituslaskelma ja niiden liitteenä olevat tiedot sekä talousarvion toteutumisvertailu ja toimintakertomus (KuntaL 113 §). Lisäksi kunnan, joka tytäryhteisöineen muodostaa kuntakonsernin, tulee laatia ja sisällyttää tilinpäätökseensä konsernitiilinpäätös.

Tilinpäätöksen laadinnasta on säännökset kuntalaissa ja kirjanpitolaisissa. Kunnan tilikausi on kalenterivuosi. Kunnanhallituksen on laadittava tilikaudelta tilinpäätös tilikautta seuraavan vuoden maaliskuun loppuun mennessä ja annettava se tilintarkastajien tarkastettavaksi sekä tilintarkastuksen jälkeen saatettava se valtuuston käsiteltäväksi kesäkuun loppuun mennessä (KuntaL 113 §).

Selonteko kunnan sisäisen valvonnan järjestämisestä

Säännösten, määräysten ja päätösten noudattaminen

- Sisäisen valvonnan ja riskien hallinnan perusteet on hyväksytty valtuustossa ja sisäisen valvonnan ohje kunnanhallituksessa 15.12.2014 ja ne ovat tulleet voimaan 1.1.2015.
- Toimielinten ja viranhaltijoiden toimintaa ohjaavat lainsäädännön lisäksi mm. toimielinten päätökset, hallintosääntö, hankintaohje, virka- ja työehtosopimus ja talousarvio.
- Todetaan, että kunnan mahdollisuus vaikuttaa sosiaali- ja terveystyöntekijöiden toimintaan ja talouteen on vähäinen.

Tavoitteiden toteutuminen, varojen käytön valvonta, tuloksellisuuden arvioinnin pätevyys ja luotettavuus

- Talousarvion tavoitteet ovat pääosin toteutuneet
- Tulosalueiden taloudesta raportoidaan neljännesvuosittain ja tavoitteiden toteutumisesta puolivuosi- ja vuosiraportissa ja tilinpäätöksessä. Tulosalueet kommentoivat oleellisista poikkeamisista kunnanhallitukselle ja valtuustolle tehtävissä raporteissa.
- Tuloksellisuuden arviointi tapahtuu toimielinten itse tekemänä arviointina ja tarkastuslautakunta arvioi valtuuston asettamien tavoitteiden toteutumista.

Riskienhallinnan järjestäminen

- Kunnanhallitus on hyväksynyt riskienhallinnanohjeen 15.12.2014. Käytäntöön soveltaminen on pääosin onnistunut, mutta joillakin osa-alueilla tarkennuksia vielä tarvitaan.
- Riskienhallinta on kunnanhallituksen vastuulla.
- Äkillisiä riskejä on kartoitettu ja suunniteltu varautumista. Poikkeusoloihin varautumisesta on hyötyä myös normaaliolojen riskiarvioinnissa. Varautumissuunnitelman päivittäminen on vireillä ja työ on käynnissä tällä hetkellä toimiala- ja toimintokohtaisten varautumissuunnitelmien tasolla ja niihin tukeutuen päivitetään kunnan yleiset valmius- ja varautumissuunnitelmat
- Vahinkoriskejä on kartoitettu ja ennakoitu työsuojelutoimin.

Omaisuuuden hankinnan, luovutuksen ja hoidon valvonta

- Omaisuuuden käyttöarvoissa ei ole vuoden aikana tapahtunut suuria menetyksiä.
- Kiinteän omaisuuden luovutukset ovat tapahtuneet kiinteistövälittäjien arvioihin ja avoimiin tarjouskilpailuihin.
- Kiinteistöjen ja rakennusten palvelutuotantokykyä on arvioitu tilinpäätöksen yhteydessä kiinteistöselvityksiin ja ennakoituun jäljellä olevaan käyttöikään nähden. Arvioinnin tuloksena kunnan taaseesta on alaskirjattu 921 159 euron arvosta omaisuuseriä, josta merkittävä osuus kiinteää käyttöomaisuutta.

Sopimustoiminta

- Ei ole ollut negatiivisia vaikutuksia.
- Sopimusehtojen noudattaminen ja vanhentumisaikojen seuranta ovat pääosin ajantasaisia ja vastuutettuja. Sähköistä järjestelmää sopimustenhallintaan ei ole kustannussyistä hankittu, mutta sopimusten seurantaa on kehitetty excel-muodossa.

Johtopäätökset

- Sisäistä valvontaa on toteutettu osana riskienhallintaa operatiivisessa hallinnossa (johtoryhmä ja hallinto-osasto).
- Erityisiä puutteita ei ole noussut esille. Vähäisemmät riskitekijät on korjattu ohjeistuksia päivittämällä.
- Sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa kehitetään osana kunnan hallinnon ja talouden suunnittelua.

Muut ei-taloudelliset asiat

- Toimintakertomuksessa annetaan myös kirjanpitolain 3a luvun mukaisesti tiedot siitä, miten kunta huolehtii korruption ja lahjonnan torjunnasta sekä ihmisoikeusasioissa. Kunta on sitoutunut hyvään hallintotapaan ja ihmisoikeuksien noudattamiseen.
- Toimintavuoden aikana ei ole havaittu mitään korruption tai lahjonnan ilmenemismuotoja eikä puutteita ihmisoikeuksien toteutumisessa.
- Toimintavuoden aikana on valmistauduttu EU:n whistleblower-direktiivin mukaisen ilmoituskannan käyttöönottoon, joka on otettu käyttöön alkuvuodesta 2024.

Tilikauden tuloksen muodostuminen ja toiminnan rahoitus

Tilikauden tuloksen muodostuminen

Toimintakulut (ulkoiset + sisäiset) ylittyivät muutettuun talousarvioon verrattuna 3,6 prosentilla eli 845 158 eurolla. Toimintatuotot puolestaan ylittyivät 1 138 987 eurolla eli 16,2 prosentilla. Toimintakate oli 1,7 % eli 293 829 euroa muutettua talousarviota pienempi.

Tulosalueittain tarkastellen merkittäviä, yli 100 t€ menoylityksiä talousarvioon kirjattuihin tavoitetasoihin nähden oli koulutuspalveluissa ja varhaiskasvatuksessa. Vastaavasti tulojen alitusta oli varhaiskasvatuksessa

Tilikauden tulos, joka oli 880 297 euroa, toteutui muutettuun talousarvioon verrattuna 23 729 euroa heikompana.

Seuraavassa tarkastelussa ovat mukana **vain ulkoiset tuotot ja kulut** verrattuna edelliseen tilinpäätökseen.

Toimintatuotot nousivat vuodesta 2022 6,5 prosenttia. Toimintakuluissa puolestaan laskua oli 50,4 prosenttia. Henkilöstökulut nousivat 6,2 prosenttia eli 704 496 euroa vuoden 2022 tilinpäätöksestä. Palvelujen ostot laskivat 79,0 prosentilla, eli 26 389 329 euroa. Maksettujen avustusten määrä nousi 63 905 eurolla eli 18,3 prosenttia. Henkilöstökulut olivat 60,43 prosenttia ja palvelujen ostot 21,95 prosenttia toimintakuluista. Muihin toimintakuluihin jää 17,63 prosenttia toimintakuluista. Toimintakate parani edellisvuoteen nähden 60,8 prosenttia eli 25 508 763 euroa. Kulujen keskinäisessä jakaumassa sekä absoluuttisissa määrissä tapahtui merkittävä muutos sote-uudistuksen seurauksena, joka vaikeuttaa vertailua vuosien välillä.

Verotulot laskivat edellisestä vuodesta 11 754 910 euroa eli 43,1 %. Valtionosuudet laskivat 15 166 951 euroa eli 79,9 %. Rahoitustuottojen ja kulujen netto oli 292 095 euroa, kun se edellisvuotena oli 68 694 euroa.

Vuosikate laski edellisestä vuodesta 1 189 697 eurolla, ollen kuitenkin ennustettua huomattavasti korkeampi. Suunnitelman mukaiset poistot laskivat 73 392 euroa eli 4,6 prosenttia vuodesta 2022. Arvonalentumisia kirjattiin 921 159 euroa. Huomattavat arvonalentumiset olivat vanhan kunnantalon sekä kirjaston tasearvon alaskirjaus sekä lukion keittiön osittainen alaskirjaus. Tilikauden tulos on 681 842 euroa alhaisempi kuin vuonna 2022 ja ollen kokonaisuutena 880 295 euroa positiivinen.

(sis- ulkoiset ja sisäiset erät)	Muutettu Ta2023	Tot 2023	Poikeama	Tot 2022	Muutos ed. vuosi
Toimintatuotot	7 018 995	8 157 982	1 138 987	7 661 483	6,5 %
Toimintakulut	-23 779 971	-24 625 129	-845 158	-49 637 393	-50,4 %
TOIMINTAKATE	-16 760 976	-16 467 147	293 829	-41 975 910	-60,8 %
Verotulot	15 500 000	15 512 535	12 535	27 267 445	-43,1 %
Valtionosuudet	3 905 000	3 999 184	94 184	19 166 135	-79,9 %
Rahoitustuotot ja -kulut	-40 000	292 095	332 095	68 694	425 %
VUOSIKATE	2 604 024	3 336 667	723 643	4 526 364	-26,3 %
Poistot ja arvonalentumiset	-1 700 000	-2 456 371	-756 371	-2 964 228	-17,1 %
TILIKAUDEN TULOS	904 024	880 295	-23 729	1 562 137	-43,6 %
Poistoeron lis.(-)tai väh	70 000	69 829	-171	69 829	0,0 %
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)	974 024	950 124	-23 900	1 631 965	-41,8 %

Tuloslaskelma (Ulkoinen)	2023	2022
	(1 000 €)	(1 000 €)
Toimintatuotot	3 420	3 400
Toimintakulut	-19 887	-45 376
Toimintakate	-16 467	-41 976
Verotulot	15 513	27 267
Valtionosuudet	3 999	19 166
Rahoitustuotot ja -kulut	292	69
Korkotuotot	232	11
Muut rahoitustuotot	135	133
Korkokulut	-72	-18
Muut rahoituskulut	-3	-57
Vuosikate	3 337	4 526
Poistot ja arvonalentumiset	-2 456	-2 964
Suunnitelman mukaiset poistot	-1 535	-1 609
Arvonalentumiset	-921	-1 356
Tilikauden tulos	880	1 562
Tilinpäätössiirrot	70	70
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	950	1 632

TULOSLASKELMAN TUNNUSLUVUT	2023	2022
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	17,2	7,5
Vuosikate/Poistot, %	135,8	152,7
Vuosikate, euroa/asukas	518	696
Asukasmäärä	6446	6 504

Rahoituslaskelma	2023 (1 000 €)	2022 (1 000 €)
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	3 337	4 526
Tulorahoituksen korjauserät	-122	-95
Investointimenot	-2 344	-1 339
Rahoitusosuudet investointeihin	15	85
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	772	99
Toiminnan ja investointien rahavirta	1 658	3 277
Rahoituksen rahavirta		
Antolainasaamisten lisäys	-302	-231
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-611	-863
Muut maksuvalmiuden muutokset	2 540	337
Toimeksiant.varojen ja pääomien muutokset	60	0
Vaihto-omaisuuden muutos		
Pitkäaikaisten saamisten muutos	501	249
Lyhytaikaisten saamisten muutos	1 843	-363
Korottomien velkojen muutos	136	451
Rahoituksen rahavirta	1 628	-757
Rahavarojen muutos	3 285	2 520
Rahavarojen muutos	3 285	2 520
Rahavarat 31.12.	9 674	6 389
Rahavarat 1.1.	6 389	3 869

RAHOITUSLASKELMAN TUNNUSLUVUT	2023	2022
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, €	11 663 709	9 637 165
Investointien tulorahoitus, %	143,3	360,9
Lainanhoitokate	5,0	5,2
Kassan riittävyys, pv	154	49
Asukasmäärä	6 446	6 504

Rahoitusasema ja sen muutokset

Tase (1 000 €)

VASTAAVAA	31.12.2023	31.12.2022	VASTATTAVAA	31.12.2023	31.12.2022
PYSYVÄT VASTAAVAT	27 651	29 934	OMA PÄÄOMA	29 411	30 268
Aineettomat hyödykkeet	295	433	Peruspääoma	21 245	23 053
Muut pitkävaikutteiset me- not	295	433	Ed.tilikausien yli-/alijäämä	7 215	5 583
Aineelliset hyödykkeet	18 625	19 236	Tilikauden yli-/alijäämä	950	1 632
Maa- ja vesialueet	4 252	4 258	POISTOERO JA VAPAA- EHT.VARAUKSET	120	190
Rakennukset	9 681	11 268	Poistoero	120	190
Kiinteät rakenteet ja lait- teet	3 320	2 632	TOIMEKSIANTOJEN PÄÄ- OMAT	232	172
Koneet ja kalusto	520	285	Lahjoitusrahastojen pääomat	232	172
Ennakkomaksut ja kesken- eräiset	852	792			
Sijoitukset	8 731	10 265	VIERAS PÄÄOMA	8 137	8 612
Osakkeet ja osuudet	7 193	9 029	Pitkäaikainen	4 700	5 314
Muut lainasaamiset	1 525	1 225	Lainat vakuutus- ja rah.lait	4 700	5 314
Muut saamiset	14	12			
VAIHTUVAT VASTAAVAT	10 248	9 307	Lyhytaikainen	3 437	3 298
Saamiset	574	2 918	Lainat rahoitus- ja vak.lait	614	611
Pitkäaikaiset saamiset	14	20	Saadut ennakot	14	14
Lainasaamiset	14	20	Ostovelat	1 037	968
Lyhytaikaiset saamiset	560	2 898	Muut velat	201	180
Myyntisaamiset	257	756	Siirtovelat	1 571	1 524
Lainasaamiset	14	19	VASTATTAVAA YHTEENSÄ	37 899	39 241
Muut saamiset	137	164			
Siirtosaamiset	151	1 959			
Rahoitusarvopaperit	600	581			
Osakkeet ja osuudet	67	67			
Sijoitukset rahamarkki- nainst	15	15			
Muut arvopaperit	518	499			
Rahat ja pankkisaamiset	9 074	5 807			
VASTAAVAA YHTEENSÄ	37 899	39 241			

Taseen tunnusluvut	2023	2022
Omavaraisuusaste, %	77,9	77,6
Laskennallinen lainanhoitokate	5,51	6,24
Kertynyt ylijäämä (alijäämä), 1 000 €	8 165	7 215
Kertynyt ylijäämä (alijäämä), € / as	1 267	1 109
Lainakanta 31.12., 1 000 €	5 314	5 925
Lainat ja vuokravastuut 31.12	13 986 100	13 909 953
Lainat euroa/asukas	824	911
Lainat ja vuokravastuut /as	2 170	2 139
Lainasaamiset 31.12., 1 000 €	1 525	1 225
Asukasmäärä	6446	6504

Taseen tunnusluvut⁴⁴

⁴⁴ Omavaraisuusaste, %

= $100 * (\text{Oma pääoma} + \text{Poistoero ja vapaaehtoiset varaukset}) / (\text{Koko pääoma} - \text{Saadut ennakot})$

Kaavassa koko pääoma tarkoittaa taseen vastattavien loppusummaa. Omavaraisuusaste mittaa kunnan vakavaraisuutta, alijäämän sietokykyä ja sen kykyä selviytyä sitoumuksista pitkällä tähtäyksellä. Omavaraisuuden hyvänä tavoitetasona voidaan pitää kuntatalouden keskimääräistä 70 %:n omavaraisuutta. 50 %:n tai sitä alempi omavaraisuusaste merkitsee kuntataloudessa merkittävän suurta velkarasitetta. Niissä kuntayhtymissä, joissa on paljon välitettäviä varoja, omavaraisuus saattaa olla huomattavasti alempi.

Laskennallinen lainanhoitokate

= $(\text{Vuosikate} + \text{Korkokulut}) / (\text{Korkokulut} + \text{laskennalliset lainanlyhennykset})$

Tunnusluku kuvaa lainanhoitoon käytettävissä olevan tulo- ja lainanlyhennyksen ja laskennallisten lainanlyhennysten sekä korkojen suhdetta eli kykyä hoitaa lainoista aiheutuvia velvoitteita. Laskennalliset lainanlyhennykset saadaan jakamalla taseen lainat kahdeksalla, mikä kuvaa oletettua jäljellä olevaa laina-aikaa. Lainoihin luetaan korolliset pitkäaikaiset ja lyhytaikaiset lainat.

Kertynyt ylijäämä (alijäämä)

= Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä) + Tilikauden ylijäämä (alijäämä)

Luku osoittaa, paljonko kunnalla on kertynyttä ylijäämää tulevien vuosien liikkumavarana, taikka paljonko on kertynyttä alijäämää, joka on katettava tulevina vuosina

Kertynyt ylijäämä (alijäämä), €/asukas

= $[\text{Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)} + \text{Tilikauden ylijäämä (alijäämä)}] / \text{Asukasmäärä}$ Luku osoittaa asukaskohtaisen kertyneen ylijäämän tai katettavan kertyneen alijäämän määrän. Asukasmääränä käytetään tilinpäätösvouden päättymispäivän mukaista kunnan asukasmäärää

Lainakanta 31.12.

= Vieras pääoma - (Saadut ennakot + Ostovelat + Siirtovelat + Muut velat)

Kunnan lainakannalla tarkoitetaan korollista vierasta pääomaa. Lainakantaan lasketaan tällöin koko vieras pääoma vähennettynä saaduilla ennakoilla sekä osto-, siirto- ja muilla veloilla. Jotta lainakanta voitaisiin laskea suoraan toimintakertomukseen otetusta taseesta, ei mainittuihin vähennettäviin eriin tule kirjanpidossa merkitä korollisia lainoja.

Lainat ja vuokravastuut 31.12.

= Vieras pääoma - (saadut ennakot + Ostovelat + Siirtovelat + Muut velat) + Vuokravastuut

Lainat euroa/asukas

Asukaskohtainen lainamäärä lasketaan jakamalla edellä mainittu lainakanta tilinpäätösvouden päättymispäivän mukaisella kunnan asukasmäärällä. Kuntayhtymässä ei asukaskohtaista lainamäärää lasketa.

Lainat ja vuokravastuut/asukas

Asukaskohtainen tunnusluku lasketaan jakamalla edellä mainittu lainakanta tilinpäätösvouden päättymispäivän mukaisella kunnan asukasmäärällä. Kuntayhtymässä ei asukaskohtaista lainamäärää lasketa.

Lainasaamiset 31.12.

= Sijoituksiin merkityt jvk -lainasaamiset ja muut lainasaamiset

Lainasaamisilla tarkoitetaan pysyviin vastaaviin merkittyjä antolainoja kunnan omistamien ja muiden yhteisöjen investointien rahoittamiseen.

Kokonaistulot ja -menot

TULOT		MENOT	
Toiminta		Toiminta	
Toimintatuotot	3 419 592	Toimintakulut	19 886 739
Verotulot	15 512 535	Korkokulut	71 744
Valtionosuudet	3 999 184	Muut rahoituskulut	2 656
Korkotuotot	231 512	Satunnaiset kulut	
Muut rahoitustuotot	134 983	Tulorahoituksen korjauserät	
Satunnaiset tuotot	0	Pakollisten varausten muutos	
Tulorahoituksen korjauserät		Pakollisten varausten lis. (+), väh. (-)	0
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutusvoitot	121 941	Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustappiot	0
Investoinnit		Investoinnit	
Rahoitusosuudet investointimenoihin	15 000	Investointimenot	2 343 741
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	771 598	Rahoitustoiminta	
Käyttöom. lahjoitukset	0		
Rahoitustoiminta		Antolainasaamisten lisäykset	301 813
Antolainasaamisten vähennykset	0	Pitkäaikaisten lainojen vähennys	610 773
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0	Lyhytaikaisten lainojen vähennys	0
Lyhytaikaisten lainojen lisäys		Oman pääoman vähennykset	0
Oman pääoman lisäykset	0		
Kokonaistulot yhteensä	24 206 345	Kokonaismenot yhteensä	23 217 466

Yhdistelmä konsernitilinpäätökseen sisältyvistä yhteisöistä

litin kunnan konsernirakenne 31.12.2023

litin kunta	
Tytäryhteisöt	
litin Vuokratalot Oy	100 %
Kausalan Kaukolämpö Oy	100 %
litin Vesihuolto Oy	100 %
litin Rinnemaa-säätiö sr	100 %
Kiinteistö Oy litin Jäähalli	100 %

KymiRing Oy ei ole osakkuusyritys. Kunnan omistusosuus on noin 10 %

Kuntayhtymät	
Päijät-Hämeen liitto	3,25 %

Konsernin toiminnan ohjaus

Kunnassa on voimassa valtuuston 9.6.2020 § 12 hyväksymä konserniohje. Ohjeen 4 §:n mukaan valtuusto määrittelee konserniohjauksen periaatteet, omistajapolitiikan linjaukset sekä hyväksyy konsernin toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet.

Kunnanhallitus ohjaa ja koordinoi litti -konsernin toimintaa ja taloutta. Kunnanhallitus antaa kuntalain 39 §:n nojalla tarvittaessa tytäryhteisöjen toimintaa velvoittavia ohjeita.

Kunnanhallitus päättää konsernin sisäisestä työnjaosta, vastaa konsernin hallinnon ja talouden koordinoinnista, vastaa, että yhteisöjen toiminnan seuranta kunnan taholta on järjestetty, seuraa litti -konserniin kuuluvien yhteisöjen toimintaa ja tekee tarvittaessa toimenpide-ehdotuksia havaitsemistaan epäkohdista, antaa valtuustolle selvityksen tytäryhteisöjen toiminnasta ja taloudesta tilinpäätöksen yhteydessä, nimeää kunnan edustajat yhteisöjen hallintoelimiin, ellei sitä ole annettu muun toimielimen tehtäväksi, antaa ohjeet kunnan edustajille kuntayhtymien yhtymäkokouksissa sekä tytär- ja osakkuusyhteisöjen yhteisökokouksissa käsiteltäviin asioihin ja antaa ohjeet konserniyhteisön hallituksessa toimiville kunnan edustajille merkittävistä taloudellisista ja toiminnallisista linjaratkaisuista.

Kunnanjohtaja vastaa kuntakonsernin operatiivisesta johtamisesta kunnan osalta ja seuraa omistajapolitiikan toteutumista ja ilmoittaa havaitsemistaan epäkohdista sekä tekee tarvittavat toimenpide-esitykset kunnanhallitukselle.

Konserniyhtiöt ja niiden tavoitteiden toteutuminen v. 2023

Tytäryhteisökohtaiset tavoitteet 2023

litin Vuokratalot Oy (omistusosuus 100 %)

Tavoite	Raportointi TP2023
Pitkäaikaisessa käytössä säilyvät vuokratalot valokuidun piirissä.	Toteutunut.
Suunnitelma öljylämmityskohteista luopumiseksi hyväksytty yhtiön hallituksessa	Ei hyväksytty, suunnitelma tehty.

Kausalan Lämpö Oy* (omistusosuus 100 %)

Tavoite	Raportointi TP2023
Yhtiö on jakautunut ja on muodostettu Kausalan Kaukolämpö Oy sekä litin Vesihuolto Oy	Jakautuminen astui voimaan 1.1.2023. Yhtiöt ovat jatkaneet toimintaa itsenäisinä osakeyhtiöinä.
litin Vesihuolto Oy:n ja Lahti Aquan kanssa on neuvoteltu ja voimaan saatettu konsessiosopimus	Tavoite on toteutunut. Konsessiosopimuksen puitteissa on toimittu koko toimintavuoden 2023 ajan. Samalla on saatu arvokasta tietoa verkoston kunnosta ja pystytty parantamaan toimintaturvallisuutta ja -varmuutta.
Kausalan Kaukolämpö Oy:n kauppa Adven Oy:lle on toimeenpantu ja yhtiö on poistunut kunnan omistuksesta vuoden 2023 aikana.	Ei toteutunut. Tarvittavat päätökset on tehty kunnan toimielimissä ja kauppakirja allekirjoitettu ehdollisena. Kaupan toimeenpano on viivästynyt, koska kunnanhallituksen päätöksestä on valitettu uudelleen hallinto-oikeuteen.
litin Vesihuolto Oy:n toiminnan siirto litin kunnalle valmisteltu toteutuvaksi 1.1.2024.	Toteutunut osittain. Yhtiön liiketoiminnan siirtoa litin kunnan omaksi toiminnaksi on valmisteltu, mutta aikataulu sen toteuttamiseksi vuoden 2024 alusta on ollut liian optimistinen. Tavoiteaikataulu on tilinpäätöstä käsiteltäessä touko-kesäkuu 2024, jolloin tarvittavat toimenpiteet voidaan tehdä yhtiön tilinpäätöksen 2023 mukaisin luvuin.

*) Yhtiö jakautui 1.1.2023 jakautumissuunnitelman mukaisesti litin Vesihuolto Oy:ksi ja uudeksi Kausalan Kaukolämpö Oy:ksi

litin Jäähalli Oy (omistusosuus 100 %)

Tavoite	Raportointi TP2023
Yhtiön tulee toimia kannattavasti ilman kunnan lisäpanostusta.	<p>Jäähallin käyttöaste oli 58,4 %, josta yksityistä käyttöä 30,1 %. Yhtiön tulos on -4565,44 euroa.</p> <p>Jäähallin käyttöasteeseen vaikutti kunnan ostamien tuntien määrän pudotus edelliseen vuoteen 100 h.</p> <p>Liikevaihto kasvoi, mutta menojen ylitykseen vaikutti sähkökulujen kasvu 12 500 € ja vuosikorjausten kasvu 7 000 €.</p>

Olenaiset konsernia koskevat tapahtumat

Vuoden 2023 aikana konsernirakenteessa tapahtui seuraavia muutoksia:

- Kausalan Lämpö Oy: jakautumisprosessi toteutui (jakautuminen astui voimaan 1.1.2023) ja kaukolämpöliiketoiminnasta muodostuvan Kausalan Kaukolämpö Oy:n osakekannan myynnistä Adven Oy:lle on tehty uusi päätös. Kauppaa ei ole toistaiseksi toteutettu valituksen johdosta.
- Kausalan Lämpö Oy:n toiminimeksi vaihtui 1.1.2023 alkaen litin Vesihuolto Oy ja se vastaa litin alueella vesihuoltotoiminnasta. Vesihuoltotoiminta on tarkoitus siirtää kunnan omaksi toiminnaksi ja siirron valmistelua on jatkettu vuoden 2023 aikana. Alkuperäisen tavoiteaikataulun toteuttaminen ei ole ollut perusteltua käytännön syistä. Toteutus tapahtuu vuoden 2024 aikana.

Arvio kuntakonsernin todennäköisestä taloudellisesta kehityksestä

Kuntakonsernin taloudellisessa kehityksessä ei arvioida tapahtuvan olennaisia muutoksia. Konsernirakenteeseen suunnitellut muutokset tulevat vähentämään kuntakonsernin omia rahoitus- ja markkinariskkejä kaukolämpötoiminnan osalta. Lyhyellä aikavälillä Kausalan Kaukolämpö Oy:n osakekaupan pitkittyminen voi vaatia rahoitusjärjestelyjä kunnan osalta, jotta tarpeellisia investointeja pystytään toteuttamaan. Vesihuollon toiminnan osalta tarkentunut tilannekuva edellyttäne varautumista kasvaviin kustannuksiin ja investointeihin.

Selonteko konsernivalvonnan järjestämisestä

Toimivallan ja - vastuunjako konserniohjauksessa

- Valtuusto määrittää omistajapolitiikan tavoitteet vuosittain talousarviossa.
- Kunnanhallitus ohjaa yhdessä kunnanjohtajan kanssa konserniyhteisöjen toimintaa.
- Kunnanjohtaja käy toimitusjohtajien kanssa kehityskeskustelut vuosittain.
- Konserniohje ja Hyvä hallintotapa litin kuntakonsernissa-ohjeet hyväksytyt tytäryhteisöissä

Ohjeiden anto kunnan edustajille tytäryhteisöissä

- Kunnanhallitus saa tilinpäätösinfon ennen litin Vuokratalot Oy:n, litin Vesihuolto Oy:n ja Kausalan Kaukolämpö Oy:n yhtiökokouksia.
- Kunnanhallituksen puheenjohtaja käyttää kunnanhallituksen äänivaltaa.

Konsernitavoitteiden asettamista ja toteutumista koskeva arviointi

- Tytäryhteisöt raportoivat tilinpäätöksessään tavoitteiden toteutumisen.

Tytäryhteisöjen toiminnan tuloksellisuuden ja taloudellisen aseman seuranta, analysointi ja raportointi

- Tytäryhteisöt raportoivat tilinpäätöksessään tavoitteiden toteutumisen ja neljännesvuosiraportteissa talousarvionsa toteutumisen.

Keskitettyjen konsernitoimintojen käyttö

- Tytäryhteisöt (litin Vuokratalot Oy, litin vesihuolto Oy ja Koy litin Jäähalli) käyttävät kunnan palveluista puhelinliikennettä, atk-palveluita ja postitusta.
- litin Vuokratalot Oy ja Koy litin Jäähalli käyttävät lisäksi maksuliikennettä ja kirjanpitoa palveluja.

- litin vesihuolto Oy:n kanssa on voimassa sopimus toimitusjohtajan työajan myynnistä yhtiölle, vastaavalla tavalla toimistosihteerin työaikaa myydään litin vuokratalot Oy:lle.
- Myyntiprosessista johtuen Kausalan Kaukolämpö Oy ei ole käyttänyt keskitettyjä konsernitointoja vuoden 2023 aikana.

Riskienhallintajärjestelmien toimivuus tytär- ja osakkuusyhtiöissä

- Tytäryhtiöt tekevät ennen vakuutusten kilpailutusta riskikartoituksen

Konsernitilinpäätös ja sen tunnusluvut

Konsernituloslaskelma	2023 (1 000 €)	2022 (1 000 €)
Toimintatuotot	7 470	33 533
Toimintakulut	-23 236	-74 523
Osuus osakkuusyritysten voitosta	0	-12
Toimintakate	-15 766	-41 002
Verotulot	15 513	27 267
Valtionosuudet	3 999	19 166
Rahoitustuotot ja -kulut	197	81
Korkotuotot	244	21
Muut rahoitustuotot	134	228
Korkokulut	-173	-81
Muut rahoituskulut	-7	-88
Vuosikate	3 943	5 512
Poistot ja arvonalentumiset		
Poistot	-2 491	-2 996
Arvonalentumiset	-921	-1 356
Tilikauden tulos	531	1 160
Laskennallisen veroveljan muutos	-23	-40
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	508	1 121

Tuloslaskelman tunnusluvut	2023	2022
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	32,1	45,0
Vuosikate/Poistot, %	158,3	184,0
Vuosikate, euroa/asukas	612	848
Asukasmäärä	6 446	6 504

Konsernin rahoituslaskelma (1 000 €) ja sen tunnusluvut

Rahoituslaskelma	2023	2022
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	3 943	5 512
Tulorahoituksen korjauserät	-128	466
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-3 024	-3 167
Rahoitusosuudet investointeihin	15	89
Investointien taseen luovutukset	696	110
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	825	257
Toiminnan ja investointien rahavirta	1 630	3 158
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäys	-302	-223
Antolainasaamisten vähennys	0	2
Lainakannan muutokset	-302	-223
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0	1 250
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-1 464	-1 728
Lyhytaikaisten lainojen muutos	0	0
Oman pääoman muutokset (korjaukset)	0	9
Muut maksuvalmiuden muutokset	3 118	-283
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	60	9
Vaihto-omaisuuden muutos	82	3
Saamisten muutos	2 469	-554
Korottomien velkojen muutos	507	259
Rahoituksen rahavirta	1 352	-973
Rahavarojen muutos	2 982	2 185
Rahavarojen muutos	2 982	2 185
Rahavarat 31.12.	10 874	9 929
Rahavarat 1.1.	7 892*	7 744

*Poikkeama rahavaroissa 31.12.2022/1.1.2023 johtuu hyvinvointialueille siirtyneiden Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän 1 889 225 euron, Uudenmaan Päihdehuollon kuntayhtymän 110 629 euron, ja Eteva kuntayhtymän 37 324 euron rahavaroista

Rahoituslaskelman tunnusluvut	2023	2022
Toiminnan ja investointien rahavirran kertymä 5 vuodelta, €	11 856 983	11 106 310
Investointien tulorahoitus, %	129,7	169,3
Pääomamenojen tulorahoitus, %	82,6	109,6
Lainanhoitokate	2,5	3,1
Kassan riittävyys, pv	142	46
Asukasmäärä	6446	6 504

Konsernitase ja sen tunnusluvut

VASTAAVAA	31.12.2023	31.12.2022	VASTATTAVAA	31.12.2023	31.12.2022
PYSYVÄT VASTAAVAT	33 542	40 399	OMA PÄÄOMA	28 066	29 600
Aineettomat hyödykkeet	401	611	Peruspääoma	21 245	23 053
Aineettomat oikeudet	30	32	Muut omat rahastot	183	183
Muut pitkävaikutteiset menot	371	563	Ed.tilikausien yli-/alijäämä	6 130	5 243
Ennakkomaksut	0	16	Tilikauden yli-/alijäämä	508	1 121
Aineelliset hyödykkeet	31 412	37 662	VÄHEMMISTÖOSUUDET	0	21
Maa- ja vesialueet	4 434	4 485	PAKOLLISET VARAUKSET	53	979
Rakennukset	17 239	23 468	Eläkevaraukset		
Kiinteät rakenteet ja laitteet	4 689	2 884	Muut pakolliset varaukset	53	979
Koneet ja kalusto	4 178	5 816	TOIMEKSIANTOJEN PÄÄ- OMAT	307	355
Muut aineelliset hyödykkeet	20	33	VIERAS PÄÄOMA	17 269	25 677
Ennakkomaksut ja keskeneräi- set hankinnat	852	976	Pitkäaikainen korollinen vie- ras pääoma	9 342	14 299
Sijoitukset	1 729	2 126	Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	2 545	2 521
Osakkuusyhteisöosuudet	0	26	Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	1 436	1 478
Muut osakkeet ja osuudet	1 654	2 016	Lyhytaikainen koroton vie- ras pääoma	3 947	7 379
Muut lainasaamiset	0	7	VASTATTAVAA YHTEENSÄ	45 694	56 631
Muut saamiset	75	77			
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	75	109			
VAIHTUVAT VASTAAVAT	12 078	16 122			
Vaihto-omaisuus	64	376			
Saamiset	1 140	5 818			
Pitkäaikaiset saamiset	27	32			
Lyhytaikaiset saamiset	1 113	5 786			
Rahoitusarvopaperit	719	814			
Rahat ja pankkisaamiset	10 155	9 114			
VASTAAVAA YHTEENSÄ	45 694	56 631			

Konsernitaseen tunnusluvut	2023	2022
Omavaraisuusaste, %	61,4	52,3
Laskennallinen lainanhoitokate	3,21	2,87
Kertynyt ylijäämä (alijäämä), 1 000 €	6 638	6 363
Kertynyt ylijäämä (alijäämä), € / as	1 030	978
Lainakanta 31.12., 1 000 €	10 778	15 777
Lainat ja vuokravastuut 31.12.	17 401 644	33 801 469
Lainat euroa/asukas	1 672	2 426
Lainat ja vuokravastuut/asukas	2 700	5 197
Lainasaamiset 31.12., 1 000 €	0	7
Asukasmäärä	6 446	6 504

Tilikauden tuloksen käsittely ja talouden tasapainottamistoimenpiteet

Asiaa koskeva sääntely

Kunnanhallituksen on tehtävä toimintakertomuksessa esitys tilikauden tuloksen käsittelystä. Jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää, toimintakertomuksessa on tehtävä selkoa talouden tasapainotuksen toteutumisesta tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman ja toimenpideohjelman riittävyydestä talouden tasapainottamiseksi (Kuntal (410/2015) 115 §).

Tilikauden tuloksen käsittely

Tilikauden tuloksella tarkoitetaan tuloslaskelman tulosta ennen varaus- ja rahastosiirtoja. Kirjaimellisesti tuloksen käsittely on ylijäämäisen tuloksen siirtämistä taseen vapaaehtoiseen varaukseen, rahastoon tai tilikauden ylijäämä -tilille. Eräissä poikkeustapauksissa voidaan tilikauden tuloksesta tehdä sen ylittäviä siirtoja varauksiin tai tuloksesta riippumatta siirtää tuloutettuja varauksia tai rahastoja uudelleen taseeseen. Tästä syystä on lain tarkoitusta tuloksen käsittelystä tulkittava laajemmin siten, että hallitus ottaa esityksessään kantaa kaikkiin tilikauden tuloksen jälkeen esitettäviin eriin, myös varauksen tai rahaston vähennykseen. Pääsääntönä tällöin on, että esityksessä varaus- ja rahastosiirrot yksilöidään ja esitetään bruttomääräisinä.

Pakollinen varaus ei ole tuloksenkäsittelyerä, vaan se on tehtävä tilikauden tuloksesta riippumatta silloin, kun velvoite sen tekemiseen on syntynyt. Pakolliset varaukset kirjataan tuloslaskelmaan luonteensa mukaisesti kulueriin ennen tilikauden tulosta.

Kunnan tulos tilikaudelta 2023 on 880 295 euroa. Poistoeron vähennyksenä esitetään kirjattavaksi 69 829 euroa. Kunnan ylijäämä tilikaudelta 2022 on poistoerokirjauksen jälkeen 950 124 euroa.

Kunnanhallitus esittää, että vuoden 2023 ylijäämä siirretään taseeseen edellisten tilikausien yli/alijäämätilille.

Kunnalla on aiempien tilikausien jälkeen taseessaan ylijäämää 7 215 215 euroa. Tilikaudelta 2023 kirjattavan ylijäämän jälkeen kunnalle jää taseeseen ylijäämää 8 165 339 euroa.

Vuoden 2024 talousarvio on laadittu 5 385 623 euroa ylijäämäiseksi. Satunnaisiin tuloihin kirjattava Kausalan kaukolämpö jäi toteutumatta talousarviovuoden 2023 aikana ja kaupasta syntyvät tulot kirjattiin talousarviossa vuodelle 2024.

Talousarvion toteutuminen

Seuranta koskeva sääntely

Kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota (KuntaL 110 §). Toteutumisvertailussa seurattavia asioita ovat toiminnallisten tavoitteiden, määrärahojen ja tuloarvioiden toteutuminen. Toteutumisvertailusta on lisäksi käytävä ilmi, onko menot, tulojen lisäksi, muutoin rahoitettu talousarviossa määrättyllä tavalla (KuntaL 110 §). Muulla rahoituksella tarkoitetaan tällöin rahavarojen käyttöä ja muita maksuvalmiuden muutoseriä rahoituslaskelmassa.

Talousarviossa on käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa (KuntaL 110 §). Toteutumisvertailussa noudatetaan vastaavaa rakennetta. Toteutumisvertailu laaditaan sillä tarkkuudella, jolla valtuusto on hyväksynyt tavoitteen, määrärahan tai tuloarvion yksittäiselle tehtävälle, hankkeelle tai muulle meno- tai tuloerälle.

Toteutumisvertailun laadinnasta vastaa kunnanhallitus sekä tilivelvolliset toimielimet ja viran- tai toimienhaltijat. Selvitys tavoitteiden toteutumisesta kunnassa ja kuntakonsernissa annetaan toimintakertomuksen toteutumisvertailuosassa (KuntaL 115 §). Tarkastuslautakunnan tehtävänä on arvioida valtuuston asettamien tavoitteiden toteutumista (KuntaL 121.2 §). Arvioinnissa keskeinen tietolähde on toimintakertomuksen toteutumisvertailu.

Toteutumisvertailuun otetaan alkuperäinen talousarvio, talousarviomuutokset, muutettu talousarvio ja toteutuma sekä poikkeama muutetun talousarvion ja toteutuman välillä.

Tavoitteiden, määrärahojen ja tuloarvioiden toteutuminen

Tavoitteen merkitystä ja noudattamista korostetaan kuntalain eri säännöksissä: valtuusto ylimpänä toimielimenä päättää kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden keskeisistä tavoitteista (14 §), määrärahan ja tuloarvion on liityttävä tavoitteeseen (110 §) ja kunnanhallituksen on annettava toimintakertomuksessa selvitys tavoitteen toteutumisesta (115 §)

Määräraha on valtuuston talousarviossa toimielimelle myöntämä, euromäärältään ja käyttötarkoitukseltaan rajattu valtuutus varojen käyttämiseen määrätyn tehtävän suorittamiseksi tai hankkeen toteuttamiseksi. Kunnan ja kuntayhtymän rahankäyttö perustuu valtuuston myöntämään määrärahaan. Talousarviossa myös suoraan tuloslaskelma- ja rahoitusosaan merkittäviin menoihin on näin ollen osoitettava määrärahat. Vastaavasti suoraan tuloslaskelmaosaan ja rahoitusosaan merkittävät rahan lähteet ovat talousarviossa tuloarvioita.

Tuloarvio on valtuuston talousarviossa toimielimelle asettama tehtävä-, hanke- tai tulolajikohtainen tulotavoite.

Toteutumisvertailusta tulee käydä ilmi määrärahat, tuloarviot ja niiden toteutuneet menot sekä tulot ja niiden erotus (toimintakate/netto). Alkuperäinen talousarvio ja siihen tehdyt hyväksytyt muutokset esitetään erikseen. Poikkeamana esitetään muutetun talousarvion ja toteutuman erotus. Toteutumisvertailussa tehdään selkoa merkittävien poikkeamien syistä.

Toteutusvertailussa esitetään sekä budjetoidut että toteutuneet menot ja tulot bruttomääräisenä riippumatta siitä, onko sitovuus talousarviossa määritelty brutto- vai nettoperiaatteen mukaan. Valtuustoon nähden sitovat erät osoitetaan toteutusvertailussa esimerkiksi varjostettuna, lihavoiden tai muulla havainnollisella tavalla.

Muutokset talousarvioon tulee tehdä talousarviovuoden aikana välittömästi, kun muutostarve on tiedossa. Talousarviovuoden jälkeen talousarvion muutoksia voidaan hyväksyä vain poikkeustapauksissa. Tilinpäätöksessä talousarviomuutoksia ei tule enää tehdä, vaan valtuuston tulee ottaa poikkeamiin kantaa tilinpäätöksen hyväksymisen yhteydessä.

Automaattisen talousraportoinnin johdosta hallinto ja talouspalveluiden kuluja on siirretty sisäisinä erinä toimialoille. Tämä vaikuttaa vertailukelpoisuuteen edellisvuosien tilinpäätöksiin. Kulujen määrä on kirjattu talousarviopoikkeamien osalta toimialojen talousarviovertailuun.

Käyttötalouden toteutuminen

Kunnan toimintaa ohjataan käyttötalousosan avulla. Talousarvion käyttötalousosassa valtuusto on asettanut tehtäväkohtaiset tavoitteet sekä osoittanut tavoitteiden edellyttämät tuloarviot ja määrärahat tehtävien hoitamiseen. Käyttötalousosan toteutumisessa selvitetään tavoitteiden, määrärahojen ja tuloarvioiden poikkeamat ja niiden syyt siltä osin kuin valtuusto ei ole niitä hyväksynyt talousarviomuutoksina.

Toimialakohtaisten tilinpäätöslukujen ilmoittaminen ei ole kaikilta osin yhtenevä talousarviossa ilmoitettavasta tavasta kuntien tilastointiuudistusten vuoksi. Poikkeamat syntyvät sisäisten erien erilaisesta kirjauksesta. Aiemmin yleishallintoon sisällytetyt mm. palkkahallinnon ja työterveyshuollon kustannukset jaetaan varsinaisen palvelutuotannon kustannuspaikoille.

Käyttötalousosan tulosaluekohtainen tavoitteiden sekä määrärahojen ja tuloarvioiden toteutusvertailu esitetään seuraavassa.

Hallintopalvelut

Demokratiapalvelut

Toimielin: Useita

Tulosalueen tarkoitus:

Tähän tulosalueeseen on yhdistetty vaalit, tarkastustoimi, kunnanvaltuusto ja kunnanhallitus.

- Vaalien paikallinen toimeenpano
- Hallinnon ja talouden tarkastuksen järjestäminen (kuntalaki 121 §)
- Tilintarkastus (kuntalaki 123§)
- Kunnanvaltuuston toiminta
- Kunnanhallituksen kokoustoiminta, kunnanjohto

Palvelusuunnitelma /palvelukuvaus:

- Vuonna 2023 järjestetään eduskuntavaalit.
- Tarkastuslautakunnan toiminta, tilintarkastuksen järjestäminen ja tilintarkastus.
- Kunnanvaltuuston toiminta, 6 kokousta, seminaarit 6, valiokunnilla keskimäärin n. kymmenen kokousta vuodessa.
- Kunnanhallituksen 20 kokousta.

Valtuuston hyväksymät tavoitteet (vaikuttavuus ja tuotanto) ja tunnusluvut

- Eduskuntavaalit 2.4.2023, ennakoäänestys 22.-28.3.2023.
- Kunnanvaltuuston toiminta, 9 kokousta tarpeen mukaan, seminaarit/iltakoulut 3 kpl, valiokunnilla keskimäärin yhteensä 30 kokousta vuodessa. Kunnanhallituksen 25 kokousta, iltakoulut ja jaostojen kokoukset tarvittaessa.
- Vaikuttamistoimielimien asema, jäsenmäärä ja palkkiot selvitetään toimikauden vaihtumiseen mennessä. Kokousaikataulut jaksotetaan suunnitelmallisesti siten, että asioiden valmistelu- ja päätöksentekoketjut ovat sujuvia ja ripeitä.
- Sähköinen CloudMeeting kokousjärjestelmä on täysipainoisesti käytössä ja päätöksenteko on järjestetty kustannustehokkaasti.

Strategiasta johdetut tavoitteet (pitkäaikaväli):

Tavoite	Toimenpide/Mittari	Raportointi TP2023
Kehitämme kunnan johtamisjärjestelmää ja asetamme selkeät mitattavat tavoitteet kunnan johdolle, konserniyhteisöille ja omistuksiin.	Luottamushenkilöiden ja viiranhaltijoiden välisen viestinnän parantaminen.	Dynasty 10 asianhallintajärjestelmän käyttöä on laajennettu.
Tasapainoinen talous	Tulojen ja menojen jatkuva seuraaminen. Mittarina voidaan käyttää myös verrokki-kuntien lukuja.	Tuloslaskelma osoittaa ylijäämää. Käyttötalous kokonaisuutena tarkastellen hyvässä kunnossa.

Strategiaan nojautuva kunnan suunnitelmallinen kehittäminen	Kuntastrategiaa toteutetaan hyvinvoinnin edistämällä, kuntalaisten ja työntekijöiden osallistamisella ja oman organisaation jatkuvalla kehittämisellä sekä asiakaspalautteen hankkimisella.	Henkilöstökyselyjen tulokset olivat hieman edellisvuotta paremmalla tasolla sekä asiakaspalautte edellisvuotisella tasolla. Tehdyn tilaratkaisuselvityksen pohjalta laadittu kunnan pitkän aikavälin investointiohjelma, jonka kehittäminen on jatkunut vuonna 2023
---	---	--

Valtuuston hyväksymät tavoitteet (vaikuttavuus ja tuotanto) ja tunnusluvut

Tavoite	Raportointi TP2023
Eduskuntavaalit 2.4.2023, ennakkoäänestys 22.-28.3.2023.	Toteutunut
Kunnanvaltuuston toiminta, 9 kokousta tarpeen mukaan, seminaarit/iltakoulut 3 kpl, valiokunnilla keskimäärin yhteensä 30 kokousta vuodessa. Kunnanhallituksen 25 kokousta, iltakoulut ja jaostojen kokoukset tarvittaessa.	Kunnanvaltuusto 6 kokousta, kunnanhallitus 20 kokousta, 6 seminaaria. Valiokunnilla 30 kokousta
Vaikuttamistoimielimien asema, jäsenmäärä ja palkkiot selvitetään toimikauden vaihtumiseen mennessä.	Tavoite toteutunut.
Kokousaikataulut jaksotetaan suunnitelmallisesti siten, että asioiden valmistelu- ja päätöksentekoketjut ovat sujuvia ja ripeitä.	Tavoite toteutunut.
Sähköinen CloudMeeting kokousjärjestelmä on täysipainoisesti käytössä ja päätöksenteko on järjestetty kustannustehokkaasti.	Tavoite ei toteutunut. Järjestelmän käyttöönottoon muodostetaan uusi suunnitelma.

Talousarvio 2023 ja sen toteutuminen

Tuloarviot ja määrärahat	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Muutettu talousarvio	Toteuma	Poikkeama	Toteuma%
Toimintatulot	16 000		16 000	60 517	44 517	378 %
Toimintamenot	-431 850		-431 850	-399 669	-32 181	93 %
Toimintakate	-415 850		-415 850	-339 152	-76 698	82 %

Kehittämispalvelut

Toimielin: Kunnanhallitus

Palvelusuunnitelma:

Kehittämispalvelujen tulosalue muodostuu kuudesta tulosityksiköstä, jotka ovat kaavoitus, tiedotus- ja markkinointi, elinkeinopalvelut, työllisyyden edistäminen, maaseutupalvelut sekä yhteisöjen tukeminen.

Kaavoitus

Tulosityksikön tehtävänä ovat yleis- ja asemakaavoitus ja niihin liittyvä yleissuunnittelu, jolla luodaan edellytykset hyvälle ja elinvoimaiselle asuin- ja elinympäristölle ja sen suunnitelmalliselle kehittämiselle. Samalla ylläpidetään ajantasaisia, teknisesti ja juridisesti luotettavia lakisääteisiä kaavoja, kartastoja, rekisterejä ja muita tarvittavia tietokantoja. Kaavoitukseen kohdistetaan 1/3 teknisen johtajan (kaavoittaja) henkilöstökuluista.

Tiedotus- ja markkinointi

Tulosityksikkö vastaa kunnan viestinnästä ja markkinoinnista ja siihen liittyvän tapahtumatoiminnasta yhteistyössä muun henkilöstön ja sidosryhmien kanssa. Tehtäväkokonaisuuksia ovat strategisen viestinnän ja markkinoinnin kehittäminen, valmistelu- ja päätösviestintä, palveluviestintä, häiriötilanne- ja kriisiviestintä, verkkoviestintä, sidosryhmäviestintä, kuntamarkkinointi ja mainetyö. Elinkeinomarkkinointi toteutetaan yhdessä elinkeinopalvelujen tulosityksikön kanssa.

Elinkeinopalvelut

Elinkeinopalvelujen tulosityksikön tehtävä on litin yritysten toimintaedellytysten edistäminen, sijoittumis- ja kehittämistehtävät yhteistyössä Lahden seudun kehitys Ladec Oy:n kanssa. Yhteistyötä tehdään yritysten kanssa, jotka ovat kunnan asiakkaina mm. kaavoitus- ja lupapalveluissa, tontinmyynnissä, hankinnoissa ja neuvontapalveluissa (LADEC). Tavoitteena on yritysmuotoisen kulttuurin vahvistaminen kunnan koko organisaatiossa tukemaan yritysten kasvua ja sijoittumisia. Määrärahavarausten puitteissa toteutetaan tätä tarkoitusta tukevia hankkeita.

Elinkeinopalvelut tuottavat myös ajantasaista tietoa litin alueen matkailupalveluista, käyntikohteista ja tapahtumista vastaten litin kunnan omasta imago- ja matkailumarkkinoinnista. Matkailun kehittämisessä toimitaan yhdessä suunnitelmallisesti Lahti Region Oy:n kanssa maakunnan matkailullisen vetovoiman kasvattamiseksi.

Työllisyyden edistäminen

Työllisyyden edistämisen tulosityksikkö vastaa litin kunnan työllisyyden hoitoon liittyvistä tehtävistä, kunnan omasta työllistämisestä, tuesta yrityksille ja yhteisöille sekä nuorten kesätyöllistämisestä. Osana yhteistyötä kunta osallistuu rahoittajana Työllisty hyvässä seurassa-hankkeeseen. Työllisyyden edistämisen tulosityksikköön kohdistetaan kunnan osuus työmarkkinatuesta. Työllistämiseen on lisäksi varaus teknisen päävastuualueen yhdyskuntapalveluissa (palkat ja palkkiot 80 000 € ja työllistämistuki 36 200).

Maaseutupalvelut

Orimattilan kaupungin hallinnoimaan maatalouden yhteistoiminta-alueeseen kuuluvat litti, Myrskylä, Pukkila ja Orimattila. Yhteistoiminta-alue on maataloushallinnosta vastaava paikallinen palveluyksikkö, joka pyrkii kehittämään, ohjaamaan sekä luomaan toimintaedellytykset elinkelpoiselle maaseudulle. Liitissä on ajanvarauksella avoinna oleva maaseutupalvelujen toimipiste.

Yhteisöjen tukeminen

Yhteisöjen tukemisen tulosityksikköön sisältyvät kunnanhallituksen jakamat yleisavustukset. Muut toimialat päättävät omien tulosalueidensa avustuksista määrärahojensa puitteissa. Avustuksia myönnettäessä otetaan huomioon kunnan muut mahdolliset tuki- ja avustuspäätökset.

Avustusten lisäksi tulosityksikköön on varattu määrärahat kunnan jäsenmaksuihin eri yhteisöille. Näistä merkittävimmät ovat Suomen Kuntaliitto 14 550 euroa ja Päijät-Hämeen liitto 82 817 euroa.

Valtuuston hyväksymät tavoitteet (vaikuttavuus ja tuotanto) ja tunnusluvut

Kehittäminen

- litin maapoliittinen ohjelma on päivitetty 31.8.2023 mennessä.
- Vuonna 2023 vahvistetaan edelleen litin tunnettuutta sekä veto- ja pitovoimaa kuntastrategian painopisteiden mukaisesti. Viestinnän prosesseja ja työnjakoa uudistetaan tukemaan paremmin kunnan strategian toteutusta. Uusia markkinointiviestinnän keinoja kokeillaan ja niiden vaikutusta seurataan aktiivisesti.
- Valmistellaan kehittämishanke käynnistettäväksi kunnan toimesta tai yhteistyössä yritystien/yhdistysten kanssa.

Kaavoitus

- Kaavoitetaan uutta yritystonttivarantoa tonttikysyntää vastaavasti huomioiden sijoittumismahdollisuuksien ja tonttivarannon monipuolisuus.
- Elinkeinopalvelut kartoittavat mahdollisuudet myydä kunnan omistuksessa olevat hallikiinteistöt nykyisille vuokralaisille tai yleisellä kaupalla.
- Kaavoitetaan vähintään yksi uusi asuinalue vuoden 2024 loppuun mennessä.
- Koulukampuksen kaava hyväksytty 2024 mennessä.

Strategiasta johdetut tavoitteet (pitkäaikaväli):

Tavoite	Toimenpide/Mittari	Raportointi TP2023
Pysäytämme väestön määrän laskun.	Kehitämme kunnan markkinointiviestintää ja tuomme esiin littiä ja sen erinomaista sijaintia.	Ei toteutunut, muuttoliike lähes tasapainossa. Kunnan verkkoviestintää on parannettu.

Edistämme yritystoimintaa ja elinvoimaa.	Reagoimme nopeasti ja positiivisesti yrittäjiltä tuleviin tarpeisiin. Ladecin ja LahtiRegionin tarjoamat palvelut yrittäjien saavutettavissa. Vaikutamme positiivisesti palvelutarjonnan kehitykseen litissä.	Kunnan toiminta on vastannut yrittäjien tarpeisiin ja toimintamalleja on kehitetty. Toteutunut, hyvällä tasolla. Yrityksen perustamisneuvonta kehittämiskohdeena. Hanke yhteistyössä Ladecin kanssa.
Vähennämme työttömyyttä edelleen.	Kehitämme työllisyyden hoitoa yhdessä yritysten ja yhdistysten kanssa. Lisäämme kunnan omaa työllistämistä. Pitkäaikaistyöttömien työllistäminen tai eläkeselvittelyt.	Työttömyys edellisvuotta alhaisempaa saavuttaen pandemiaa edeltävän tason Työllistettyjen lukumäärä 27 vuonna 2023 Pitkäaikaistyöttömien määrä laskenut 10,5 % edellisvuodesta.

Valtuuston hyväksymät tavoitteet (vaikuttavuus ja tuotanto) ja tunnusluvut

Tavoite	Raportointi TP2023
litin maapoliittinen ohjelma on päivitetty 31.8.2023 mennessä.	Kunnanvaltuusto on hyväksynyt litin maapoliittisen ohjelman 12.12.2023
Vuonna 2023 vahvistetaan edelleen litin tunnettuutta sekä veto- ja pitovoimaa kuntastrategian painopisteiden mukaisesti. Viestinnän prosesseja ja työnjakoa uudistetaan tukemaan paremmin kunnan strategian toteutusta. Uusia markkinointiviestinnän keinoja kokeillaan ja niiden vaikutusta seurataan aktiivisesti.	Tavoite toteutunut osittain. Viestinnän prosesseja on kehitetty yhdessä kaikkien toimialojen kanssa.
Valmistellaan kehittämishanke käynnistettäväksi kunnan toimesta tai yhteistyössä yritysten/yhdistysten kanssa.	Vuoden 2023 aikana on valmisteltu kaksi erillistä kehittämishanketta, joista Leader-rahoituksen hankkeen hakemus on jätetty käsiteltäväksi joulukuussa. EAKR-hankkeen hakemus on jätetty käsiteltäväksi vuoden 2024 puolella aihetta koskevan temahaun avauduttua.
Kerrostalotonttien hinnoittelu on hyväksytty kunnanvaltuustossa ja kunnanhallitukselle annettu riittävät valtuudet hintaneuvotteluihin uushankkeiden käynnistämiseksi.	Ei toteutunut vuonna 2023. Toteutuu vuonna 2024.

Talousarvio 2023 ja sen toteutuminen

Tuloarviot ja määrärahat	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Muutettu ta- lousarvio	Toteuma	Poikkeama	Toteuma%
Toimintatulot	61 000		61 000	34 855	-26 145	57 %
Toimintamenot	-1 195 885		-1 195 885	-1 170 585	-25 300	98 %
Toimintakate	-1 134 885		-1 134 885	-1 135 730	-845	100 %

Taustatietoja

Kehittämispalvelut tulosityksiköittäin	Talousarvio			Toteuma		
	tulot	menot	netto	tulot	menot	netto
140 Kaavoitus	6 000	-100 760	-94 760	5 520	-93 619	-88 099
141 Tiedotus ja markkinointi	0	-97 000	-97 000	0	-67 455	-67 455
142 Elinkeino- ja matkailupalvelut	15 000	-290 036	-275 036	7 743	-310 379	-302 636
143 Työllisyyden edistäminen	38 000	-509 907	-471 907	21 592	-510 667	-489 075
144 Maaseutupalvelut	2000	-58 182	-56 182	0	-52 060	-52 060
149 Yhteisöjen tukeminen*	0	-140 000	-140 000	0	-136 404	-136 404
Yhteensä	61 000	-1 195 885	-1 134 885	34 855	-1 170 585	-1 135 730

*) sis. avustukset yhteisöille 16 000 € ja mm. maakuntaliiton ja muiden yhteisöjen jäsenmaksut/maksu-
osuudet

Työllistäminen

Tavoite	Raportointi TP2023
Eri hallintokunnat työllistävät määrärahojensa puitteissa mm. palkkatukityöllistettyjä.	Toteutunut suunnitellusti. Työllistettyjä 25.
Veloitetyöllistettäviä varten erillisvaraus hallintopalvelujen määrärahoissa.	Toteutunut suunnitellusti. Veloitetyöllistettyjä 2.

Kaavoitus

Kaavoituksessa edettiin kunnanhallituksessa 27.03.2023 hyväksytyn kaavoitusohjelman mukaan suunnittelujen etenemisen mukaan tehdyin tarkennuksin:

Kaavoitusohjelman yhteenveto	2023	2024	2025	2026	2027
Pohjanmäki-Radansuu asemakaava-alueen muutos Koilliskujan alueella ja Urajärventien risteysalueella	X	X			
Anhavan tuulivoimaosayleiskaava	V	X			
Ravilinnan pohjoispuoleisen alueen / Jänispajun kaava (koulukeskus)	V	X			
Kausalan taajaman ja ympäristön asuinalueet sekä rautatieaseman seutuun tukeutuminen	E	E/V	V	V/X	X
Tillolan uuden eritasoliittymän ympäristö sekä Kausalan ja Kymi-Ringin välinen alue	E	E	V	V	V/X
Kausalan uuden eritasoliittymän ympäristö		E	V	V/X	
Kirkonkylän alueen kaavoituksen tarkistaminen		E	V	V/X	V/X
Pienet asema- ja yleiskaavamuutokset tarpeen mukaan	X	X	X	X	X
Kausalan asemakaavan Haravakylän itäosan muutos ja laajennus	V	X			

E = esivalmistelu V = vireillä X = kunnanvaltuuston tai kunnanhallituksen hyväksymiskäsittelyyn

Tavoite	Raportointi TP2023
Kaavoitetaan uutta yritystonttivarantoa tonttikysyntää vastaavasti huomioiden sijoittumismahdollisuuksien ja tonttivarannon monipuolisuus.	Kyseiselle alueelle on vireillä uusiutuvan energian hankkeita (Aurinkovoimala sekä tuulivoimapuiston osayleiskaava).
Elinkeinopalvelut kartoittavat mahdollisuudet myydä kunnan omistuksessa olevat hallikiinteistöt nykyisille vuokralaisille tai yleisellä kaupalla.	Ei toteutunut
Kaavoitetaan vähintään yksi uusi asuinalue vuoden 2024 loppuun mennessä.	Kaavoitus Ravilinnan takamaaston osalta on käynnistetty esiselvityksellä.
Koulukampuksen kaava hyväksytty 2024 mennessä.	Kaava on vireillä.

Sisäiset palvelut

Toimielin: Kunnanhallitus

Tulosalueen tarkoitus:

- Omalle organisaatiolle keskitetysti järjestetyt hallinto-, henkilöstöhallinto-, taloushallinto-, tietohallinto- ja toimistopalvelut sekä ruokahuolto- ja siivouspalvelut.

Palvelusuunnitelma /palvelukuvaus:

- Hallintopalvelujen tehtävänä on avustaa valtuustoa, kunnanhallitusta ja kunnanjohtajaa kunnan toimialojen ja konserniin kuuluvien yhteisöjen johtamisessa ja toimintojen linjauksia koskevien kunnanhallituksen ja valtuuston päätösten valmistelussa ja täytäntöönpanossa.
- Henkilöstö-, talous- ja tietohallintopalvelut sekä toimistopalvelut tuottavat kunnan organisaation toiminnassaan tarvittavat palvelut tehokkaasti ja ajanmukaisesti.
- Ruokapalvelut tuottavat keskitetysti ateriat kunnan omiin varhaiskasvatus- ja perusopetustoimipaikkoihin sekä mahdollisuuksien mukaan myös kunnan eri tilaisuuksien kahvi- ja/tai ruokatarjoilua. Ruokapalveluiden taso ja ruuan laatu pidetään hyvänä ja suositusten mukaisena.
- Siivouspalvelut huolehtivat kunnan kiinteistöjen siisteydestä siivousmitoituksen mukaisesti.

Strategiasta johdetut tavoitteet (pitkäaikaväli):

Tavoite	Toimenpide/Mittari	Raportointi TP2023
Varmistetaan henkilöresurssien riittävyys/toimivuus osaamisen varmistamisella ja oikeudenmukaisella palkkauksella.	Koulutussuunnitelma. Tehtäväkuvausten ajantasaisuudesta huolehtiminen. TVA:n saattaminen valmiiksi. ePassi 100e/kokoaikainen työntekijä + oman kuntosalin tai avantouinnin vuosikortti työsuhteen keston ajaksi.	Toteutunut suunnitellusti. Toteutunut KVTES ja TS osalta, OVTES edelleen kesken Tulokset ed. vuoden tasolla.
Talous- ja toimintaympäristötiedon tuottamista päätöksenteon tueksi kehitetään.	Raportoinnin automatisointi ja monipuolistaminen.	Raportointia on kehitetty. Mm. Accuna – talouden suunnittelu- ja raportointityökalu on otettu käyttöön 2023.
Siivouspalvelujen toimintavarmuuden ylläpito tehtäväkiertoa lisäämällä, toiminta mitoituksen edellyttämällä henkilömitoituksella.	Mitoituksen seuranta	Toteutunut suunnitellusti.
Ruokapalvelujen tuottaminen	Ruokapalvelulinjaukset päivitetty ja julkaistu Intrassa.	Toteutunut suunnitellusti.

hyväksytyihin ruokapalvelulinjauksiin pohjautuen. Yhteistyön parantaminen koulujen ja päiväkotien kanssa VRN-oppaitten mukaisesti	Keittiöiden mitoitusten seuranta.	
---	-----------------------------------	--

Valtuuston hyväksymät tavoitteet (vaikuttavuus ja tuotanto) ja tunnusluvut

- Tehtävänkuvaukset ja TVA ajan tasalla KVTES ja TS osalta. OVTES käynnistetty
- Henkilökohtaisen työsuorituksen arvioinnin (henkilökohtainen lisä) toimintamalli on uudistettu kannustavaksi ja malli on käytössä.
- Esimieskoulutuksien määrää lisätään ja esimiehille mahdollistetaan JOT/JET tutkinnon suorittamiseen (oppisopimus).
- Työhyvinvointia tukevia asioita kehitetään yhteistyössä henkilöstön kanssa.
- Iitin kunnassa otetaan käyttöön yhteiskäyttöpalkkupyöriä sekä otetaan käyttöön toimintamalli työsuhdepolkupyörien osalta.
- Taloushallinnon ohjelmistoja uudistetaan suunnitelmallisesti ja talousraportointia kehitetään edelleen. Hankintaosaamista ja resurssia vahvistetaan hankintasihteerin/taloussihteerin tehtävällä. Sähköisten työkalujen kustannustehokasta hyödyntämistä vahvistetaan kunnan toiminnassa siten, että kunnan henkilöstön käytössä on modernit työvälineet ja digipalvelut.

Tavoite	Raportointi TP2023
Henkilökohtaisen työsuorituksen arvioinnin (henkilökohtainen lisä) toimintamalli on uudistettu kannustavaksi ja malli on käytössä.	Tavoite toteutunut. Malli rakennettiin vuoden 2023 aikana ja vietiin päätöksentekoon vuoden 2024 alussa. Malli otetaan käyttöön vuonna 2024
Esimieskoulutuksien määrää lisätään ja esimiehille mahdollistetaan JOT/JET tutkinnon suorittamiseen (oppisopimus)	Tavoite toteutunut.
Työhyvinvointia tukevia asioita kehitetään yhteistyössä henkilöstön kanssa. Iitin kunnassa otetaan käyttöön yhteiskäyttöpalkkupyöriä sekä otetaan käyttöön toimintamalli työsuhdepolkupyörien osalta.	Tavoite toteutunut osittain. Työsuhdepolkupyörien toimintamalli on otettu käyttöön loppukeväästä 2023. Yhteiskäyttöpalkkupyörien käyttöönotto ei toteutunut ja asiaan palataan toimitilauudistuksen edettyä.
Hankintaosaamista ja resurssia vahvistetaan hankintasihteerin/taloussihteerin tehtävällä.	Toteutunut. Kuntaan on palkattu hankintasihteerin sekä taloussihteerin
Sähköisten työkalujen kustannustehokasta hyödyntämistä vahvistetaan kunnan toiminnassa siten, että kunnan henkilöstön käytössä on modernit työvälineet ja digipalvelut	Tavoite toteutunut. Kunnan henkilöstön käytössä on laajat O365 lisenssit. Taloushallinnon järjestelmät uudistettu laajasti.

Talousarvio 2023 ja sen toteutuminen

Tuloarviot ja määrärahat	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio muutokset	Muutettu talousarvio	Toteuma	Poikkeama	Toteuma%
Toimintatulot	1 721 461		1 721 461	2 583 543	862 082	150 %
Toimintamenot	-2 554 923	-10 000	-2 564 923	-2 643 389	78 466	103 %
Toimintakate	-833 462		-843 462	-59 846	783 616	7 %

Poikkeamat:

Covid19-pandemian jälkeen suoritelmäärät ovat palanneet koronaa edeltävälle tasolle, mutta yleisestä hintatason noususta johtuen suoritehintaa aterioita kohden on noussut pandemiaa edeltävistä ajoista.

Ruoka- ja siivouspalveluiden suoritetiedot:

Suoritteet	TP2016	TP2017	TP2018	TP2019	TP2020	TP2021	TP2022	TP2023
ateriat	236 980	240 376	241 595	240 055	206 602	200 577	221 302	237 248
siivousneliöt	22 540	22 540	22 540	22 540	22 540	22 540	24 910	21 933
Suoritteet, €/suorite								
ateriat	2,89	2,99	2,98	3,22	3,56	3,91	3,96	3,72*
siivous/kk	1,79	1,68	1,73	2,01	1,89	1,78	1,62	2,03**

*Vuoden 2023 suoritehintaa = ruokapalvelun toimintakulut sis. sisäiset vuokrat / ateriamäärä

**Vuoden 2023 suoritehintaa = siivouspalvelujen toimintakulut sis. sisäiset vuokrat / siivousneliöt / 12kk

Kasvun ja oppimisen palvelut

litin kunnan 1.9.2023 voimaan astuneessa organisaatiomuutoksessa sivistyspalveluiden toimiala jaettiin kahtia. Uudessa organisaatiossa hyvinvointipalvelut muodostavat kansalaisopisto, kirjasto- ja kulttuuri- palvelut sekä liikunta- ja nuorisopalvelut. Kasvun ja oppimisen palvelut muodostavat koulutuspalvelut sekä varhaiskasvatus.

Koulutuspalvelut

Toimielin: Kunnanhallitus

Tulosalueen tarkoitus:

- Koulutoimen hallinto vastaa sivistyspalveluiden päävastuualueen toiminnan järjestämisestä, kehittämisestä ja toimintaedellytysten ylläpidosta sekä niihin liittyvien hallintopalveluiden hoitamisesta.
- Perusopetuksen tarkoituksena on järjestää kunnassa asuville oppivelvollisille perusopetusta, erityisopetusta sekä vapaaehtoista ilta- ja viikkipäivätoimintaa. Kunta järjestää opetuksen itse tai yhteistyö- minnassa muiden kuntien kanssa tai ostamalla palvelua muilta opetuksen järjestäjiltä.
- litin lukio on yleissivistävä oppilaitos, joka jatkaa perusopetuksen opetus- ja kasvatustehtävää. Lukiokoulutuksen tehtävänä on antaa laaja-alainen yleissivistys, jossa annetaan myös yrittäjäyys- kasvatusta.
- Lisäksi tehtävänä Joukkoliikennelain (13.11.2009/869) mukaisen kunnan hankkiman joukkoliiken- teen koordinoiminen, suunnittelu ja järjestäminen litin kunnassa.
- Koulukuljetusten järjestäminen kuuluu myös toimialueen tehtäviin.

Palvelusuunnitelma /palvelukuvaus:

- Psykologi- ja kuraattoripalvelut siirtyivät vuoden 2023 alusta Päijät-Hämeen hyvinvointialueen palvelukseen ja he jatkoivat työtään litin kunnan toimipisteissä. Työnjako kuraattoreiden kesken määriteltiin tarpeen mukaan. Psykologipalvelut tulevat hyvinvointialueen tuottamana.
- Perusopetuksella on sekä kasvatus- että opetustehtävä. Sen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisinä ja yhteiskunnan jäseninä sekä opettaa tarpeellisia tietoja ja taitoja. Perusopetus tuottaa kaikille saman jatko-opintokelpoisuuden ja se on maksutonta. Perusopetuksen toimipai- kat ovat 1–6 luokille Haapa-Kimolan koulu, Kausalan koulu ja Vuolenkosken koulu sekä 7–9 luo- kille litin yläkoulu. Erityisopetus on keskitetty erityisopetusyksikköön, Kausan kouluun, joka toimii hajautetusti useassa toimipisteessä.
- litin lukion ensisijainen tehtävä on antaa opiskelijoille ne tiedot ja taidot, joita edellytetään yliop- pilastutkintoa edellyttäviin jatko-opintoihin pyrittäessä. litin lukio palvelee kaikkia oman kunnan ja muista kunnista littiin hakeutuvia lukio-opiskelijoita.
- litti ostaa taiteen perusopetusta oppilaspaikkana Pohjois-Kymen musiikkiopisto ja Heinolan mu- siikkiopisto.
- litin kunta ja Lahden kaupunki ovat tehneet sopimuksen joukkoliikenteen, kunnan henkilökulje- tusten ja kunnan järjestämän täydentävän joukkoliikenteen muodostamasta kokonaisuudesta.
  - Palveluliikennettä on hoidettu 2 autolla
- Koululaiskuljetukset on hoidettu Kuntalogistiikan järjestelmän avulla koulutoimiston sihteerin suunnittelemana.
  - Koulukuljetuksia on hoidettu 14 bussilla

Strategiasta johdetut tavoitteet (pitkä aikaväli):

Tavoite	Mittari	Tavoitetaso 2023	Raportointi 2023
Kuntalaisten koulutuspalvelut järjestetään tulosalueella lain ja talouden antamissa puitteissa mahdollisimman laadukkaasti	<p>Perusopetuksen laatu-kriteerit.</p> <p>Päijät-Hämeen yhteinen varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen opas.</p> <p>Kuntalaispalaute, Asiakastyytyväisyyskyselyt</p> <p>Perusopetuksen arvioinnit</p> <p>Jatko-opiskelupaikan saaneet</p>	<p>Perusopetuksen valtakunnalliset laatu-kriteerit 2012 ohjaavat perusopetusta.</p> <p>Päijät-Hämeen seudullisia laatu-kriteereitä työstehtään seudullisissa ryhmissä ja ne jalkautetaan littyin.</p> <p>Kuntalaisilta kysytään säännöllisesti palveluiden käytöstä ja laadusta.</p> <p>Toimintaa kehitetään valtakunnallisten (KARVI), alueellisten (LAPE, LAVA) ja kunnallisten (työsuunnitelmat, asiakastyytyväisyyskyselyt) arviointien sekä saadun palautteen perusteella.</p> <p>Kaikki oppilaat saavat jatko-opiskelupaikan tai työllistyvät perusopetuksen tai lukio-opetuksen jälkeen.</p>	<p>Perusopetuksen laatu-kriteereiden noudattaminen johtamisessa, ip-toiminnassa, kodin ja koulun yhteistyössä on ollut onnistunutta.</p> <p>Haasteita on aiheuttanut opiskeluhoitotarpeen lisääntyminen ja taloudellisten resurssien kaventuminen.</p> <p>Kouluterveyskyselyjen tulokset ovat ohjanneet suunnittelua sekä parantaneet opiskeluhoitotyötä. LAPE ryhmän toimintaan jatkettiin.</p> <p>Oppilaat ovat sijoittuneet jatko-opintoihin hyvin.</p> <p>Oppilaskohtaiset kustannukset ovat hieman nousseet viimeisinä vuosina. Syynä on erityisen tuen tarpeen lisääntyminen</p>
Kunnan ja koulutuksen järjestäjän velvoitteet	II aste	II asteen opiskelujen edistymistä seurataan ja huolehditaan opintojen keskeytyessä uudelleen koulutukseen hakeutumisesta.	<p>Palautteen perusteella on toimintaa kehitetty</p> <p>Valpas-ryhmä huolehtii mahdollisista koulupudokkaista</p>

Toimielimen hyväksymät muut tavoitteet (tuotanto)

Tavoite	Raportointi TP2023
Sivistyspalvelujen kehittämisohjelma on valmis ja toimeenpano käynnistetty vuoden 2023 loppuun mennessä.	Käynnistyminen siirrettiin vuodelle 2024 ja toteutetaan uuden organisaatorakenteen mukaisena kasvun ja oppimispalveluiden alla.
Asiointi- ja palveluliikennettä pyritään järjestämään niin, että se tavoittaa mahdollisimman monta palvelun tarvitsijaa, kaikki ikäluokat huomioon ottaen.	Palveluliikenne toteutettiin syyskauden alusta uuden liikennöitsijän kanssa ja se irrotettiin koululaiskuljetuksista. Ratkaisu on osoittautunut toimivaksi.
litin lukion oppilasmäärä nousee, koska ulkopaikkakuntalaisten määrän toivotaan lisääntyvän.	Lukion opiskelijamäärä on säilynyt hyvällä tasolla eli noin 100 opiskelijaa.
Opetus- ja kasvatushenkilöstön työhyvinvointia tuetaan.	Järjestetty työnhajausta sekä OAJ:n että kunnan tuella: Lisäksi tarjottu mahdollisuuksia osallistua koulutustilaisuuksiin
Yhteistyö oppilashuollossa toimii saumattomasti hyvinvointialueen suuntaan ja saatujen tulosten perusteella parannetaan oppilaiden hyvinvointia. Toimenpiteet jalkautetaan yksiköiden oppilashuoltoryhmien kautta	Hyvinvointialue ja kunta ovat tuottaneet suunnitelmat ja työryhmä suunnitelmien jalkauttamiseksi on käynnistetty. Työryhmän ensimmäinen kokous 22.2.2024

Talousarvio 2023 ja sen toteutuminen

Tuloarviot ja määrärahat	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio muutokset	Muutettu talousarvio	Toteuma	Poikkeama	Toteuma%
Toimintatulot	747 150		747 150	759 648	12 498	102 %
Toimintamenot	-8 674 803	-279 541	-8 954 344	-9 459 272	-504 928	106 %
Toimintakate	-7 927 653		-8 207 194	-8 699 624	-492 430	106 %

Poikkeama: Hallinto- ja talouspalvelujen kustannuksia siirrettiin sisäisenä eränä koulutuspalveluihin noin 327 000 euroa; mihin ei talousarviossa ollut varattu määrärahaa. Kokonaisuutena muiden palveluiden ostot ylittyivät 508 000. Loppuylitys koostui työterveyspalveluista 36 000, muista yhteistoimintasuoksista 32 000, koulutus- ja kulttuuripalveluista 30 000. ja muista palveluista 19 000 sekä muutamasta pienestä erästä.

Vuosiloma- ja muiden sijaisten palkat ylittyivät 203 000 eurolla. Vastaavasti vakituisten palkat alittuivat 163 000 euroa. Kokonaisuutena palkat ja palkkiot ylittyivät n. 50 000 euroa

Tunnus	Nimi ja kuvaus	2022	2023	2024
Päätyneet hankkeet:				
1252	Lukeva Kaakko – 12.6.2023–31.10.2023		9 900,-	
1247	litin harrastamien malli alakouluille 1.9.2021 – 6.10.2023		30 000,-	
Voimassa olevat hankkeet:				
1248	litin harrastamien malli alakouluille 1.8.2023 – 31.7.2024			15000,-
1245	Kerhotoiminnan kehittäminen 23.5.2022 – 16.1.2024	1 000	Purettu 7000,- jaksotus	

Koulutoimisto	
Kasvatus- ja opetusjohtaja	1
Koulutoimiston sihteeri	0,4
Koulukuljetusten koordinointi	0,6

Tulosalueen tausta-aineistot: taulukot ja kuvat

Perusopetus	TP2021	TP2022	Ta2023	TP2023
Henkilöstömäärä per 31.12				
Vakinaiset opettajat (osa yhteisiä lukion kanssa)	47	42	42	42
Määräaikaiset opettajat (osa yhteisiä lukion kanssa)	5	10	8	8
Vak. koulunkäynninohjaajat	11	11	13	11
Ma. koulunkäynninohjaajat	12	11	9	11
Yhteensä	75	74	72	72

Suoritteet	TP2021	TP2022	Ta2023	TP2023
Perusopetuksen oppilaat 20.9.*	638	648	648	650
Opetustunnit/viikko	1 230	1 261	1 261	1 259
tunteja/oppilas	1,93	1,95	1,95	1,94

*Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän raportit

OPPILASTILASTO 20.9.2023			
KOULU		20.9.2023	
<i>Haapakimola</i>		62	
<i>Kausala</i>		275	
<i>Vuolentoski</i>		40	
Alakoulu		387	
<i>Kausa</i>		52	
<i>Yläkoulu</i>		205	
Perusopetus		634	
Esiopetus		60	
Perusopetus ja esiopetus yht		694	
KOK. OPPILAS- MÄÄRÄ	2021–2022	2022–2023	2023–2024
<i>Haapakimola</i>	55	60	62
<i>Kausala</i>	292	288	275
<i>Vuolentoski</i>	35	39	40
Alakoulu	382	387	387
<i>Kausa</i>	44	41	52
Yläkoulu	214	222	205
Perusopetus yht.	640	650	634

Menot kouluittain 2023 Perusopetus	Talousarvio + muutokset	Vuoden alusta	Jäljellä	Tot%	Ed. vuoden toteuma
Haapa-Kimolan koulu	-708 632	-755 913	-47 281	107	-656 898
Kausalan koulu	-2 141 566	-2 262 741	-121 175	106	-2 115 504
*Annalan koulu	-81 250	-85 983	-4 733	106	-6 414
*Pihapolun koulu	-90 363	-92 354	-1 991	102	-76 078
Vuolentosken koulu	-459 434	-448 089	11 345	98	-453 120
Kausan koulu	-856 506	-910 046	-53 540	106	-766 083
Yläkoulu	-2 660 375	-2 617 827	42 549	98	-2 408 153
Koulut/erittelemättömät	-273 178	-289 743	-16 565	106	-313 546

*Erityisopetusyksikön Kausan koulun lastensuojeluyksikö

Koulu	Menot €/oppilas*
Haapa-Kimolan koulu	-12 162
Kausalan koulu	-8 071
Vuolenkosken koulu	-11 122
Kausan koulu	-17 496
Yläkoulu	-12 768
Koko perusopetus	-10 832

* toimintakate/oppilasmäärä

Lukiokoulutus Henkilöstö- määrä per 31.12	TP2020	TP2021	TP2022	TA2023	TP2023
Vakinaiset (osa yhteisiä pe- rusopetuksen kanssa)	10	10	10	11	10
Määräaikaiset (osa yhteisiä perusopetuksen kanssa)					
Yhteensä	17	10	10	11	10

Suoritteet	TP2020	TP2021	TP2022	TA2023	TP2023
opiskelijat 20.9.	100	107	114	114	104
kurssimäärä	250	250	250	250	250
kurssia/opiskelija	2,5	2,3	2,19	2,19	2,4

€/suorite	TP2020	TP2021	TP2022*
euroa/opiskelija	14 393	12 044	12 862
opetuskustannus/oppilas*	10 470	8 987	8 685

* Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän raportit, sis. vain opetuksen kulut (palkat, muut kulut)

Tunnus	Nimi ja kuvaus	2021	2022	2023	2024
	Päätyneet hankkeet				
1254	litin lukion koronatuki 22-23 1.1.2022 - 20.9.2023		11 815,-	7 000,-	
1259	DIGIDEMO-DIGITAALISEN LUKION LAAJA-ALAISEN OSAAMISEN JA KEHITTÄMISKULTT. OSAAMIKSYM- PÄRISTÖ 18.9.2020-31.7.2022		18 000,-		

Varhaiskasvatus

Toimielin: Kunnanhallitus

Tulosalueen tarkoitus:

- Tulosalueen tarkoituksena on järjestää kunnassa asuville lapsille varhaiskasvatusta ja maksutonta esiopetusta oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna ja varhennettua esiopetusta pidennetyin oppivelvollisuuden piirissä oleville lapsille koulun toimintapäivien mukaisesti.

Palvelusuunnitelma:

- litin varhaiskasvatus on lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatus tukee lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista sekä edistää hyvinvointia. Varhaiskasvatus työskentelee yhdessä lapsen vanhempien kanssa lapsen parhaaksi.
- Varhaiskasvatusta toteutetaan litin kunnassa kysynnän ja talousarvion antamissa raameissa päiväkodeissa. Palvelupisteinä ovat päiväkodit Peltoshiiri ja Pikku-Vieteri (vuorohoito) Kausalassa ja päiväkotit Nuppula Vuolenkoskella. Lisäksi päiväkotit Kanttarelli Kausalassa on toiminnassa ainakin vuonna 2023 vastaamassa alle 3- vuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen tarpeeseen.
- Kunta myöntää yksityisen hoidon tuen kuntalisää yksityisen päivähoiton asiakkaille. Perhepäivähoitoa litissä on mahdollista saada vain yksityisen palveluntuottajan kautta.

Strategiasta johdetut tavoitteet (pitkäaikaväli):

Tavoite	Mittari	Tavoitetaso 2023	Raportointi TP 2023
Varhaiskasvatus järjestetään tulosalueella varhaiskasvatustulain määräämissä puitteissa kustannustehokkaasti, tuloksellisesti ja laadukkaasti	Kuntalaispalautte Arviointit Henkilöstön täydennyskoulutukset Päiväkodin henkilöstömitoitus	Systemaattinen palautteen ja mielipiteiden kysyminen ajankohtaisiin asioihin ja saadun tiedon aktiivinen hyödyntäminen Toiminnan kehittämisen valtakunnallisten, alueellisten ja kunnallisten arviointien (asiakastytyväisyyskyselyt, henkilöstökyselyt) sekä saadun palautteen perusteella Laadimme varhaiskasvatuksen koulutussuunnitelman 2 koulutuspäivää/vuosi	Varhaiskasvatusta toteutettiin lakisääteisesti ja kuntalaispalautteisiin on vastattu ja lisäksi käyty neuvotteluja ja toimintaa arvioitu palautteen perusteella. Koulutussuunnitelma on laadittu 2 vuodeksi eteenpäin

		Laadimme täydennyskoulutuskalenterin	Täydennyskoulutukset kirjataan populukseen
		Päiväkodeissa on oltava lainmukainen määrä henkilöstöä	Toteutunut pääosin, haasteena lyhytaikaisten sijais-ten rekrytointi
litin kunnassa toteutetaan yksilöllistä ja lapsilähtöistä varhaiskasvatusta	Jokaisella lapsella on henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, jota toteutetaan yhteistyössä vanhempien kanssa	Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma käydään läpi huoltajien kanssa 1–2 kertaa toimikauden aikana	Toteutunut
Varhaisen tuen tarve tunnistetaan ja järjestetään tukea varhaiskasvatuksen aikana	3- ja 5-vuotiaiden ikäkausikartoitukset Tehostetun ja erityisen tuen tarvitsijoiden määrä/annetun tuen määrä	Ikäkausikartoitukset toteutetaan ja tukea järjestetään tarvittaessa Lapselle järjestetään lainmukainen tuki oikea-aikaisesti	1.8.2022 alk. toimii kaksi varhaiskasvatuksen erityisopettajaa
Perheiden mahdollisuus valita yksityinen tai kunnallinen päivähoito	Yksityisen palvelutuotannon määrä Mahdollisuus valita palveluntuottaja myös toisesta kunnasta	Jokaisessa palveluohjauksen keskustelussa kerrotaan mahdollisuudesta valita yksityinen palveluntuottaja	Toteutunut
Lapsen oikeus tukeen (lakiin 1.8.2022 alkaen)	Hallinnollisten tukipäätösten määrä	Jokaisella tukea tarvitsevalla lapsella on tuen edellyttämä päätös tuen tasosta.	13 % lapsista on hall.päätös tuen tasosta
Kokonaisvaltainen pedagogiikka ja pienryhmätoiminta	Pedagogisen toiminnan arviointityökalu (veot)	Tiimit arvioivat säännöllisesti	Kokopäiväpedagogiikka ja pienryhmätoiminta vakiintuneet toimintakäytännöksi

Valtuuston hyväksymät tavoitteet (vaikuttavuus ja tuotanto) ja tunnusluvut

Tavoite	Raportointi TP2023
litin varhaiskasvatus on haluttu työpaikka.	Kaikkiin avoimina olleisiin toimiin ei saatu rekrytointia vakinaista henkilöstöä.
litin varhaiskasvatus parantaa tiedottamista, yhteistyötä ja lisää osallisuutta	Varhaiskasvatuksessa Wilma käytössä. Moniammatillinen yhteistyö toteutui tarpeen mukaisesti. Neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyöryhmä kokoontui. Vanhempainryhmä aloittanut toimintansa. Lasten mahdollisuutta osallisuuteen toteutettiin keskustelemalla lasten kanssa.

Toimielimen hyväksymät muut tavoitteet (tuotanto)

Tavoite	Raportointi TP2023
litin kunnan päivitettyä varhaiskasvatussuunnitelmaa toteutetaan varhaiskasvatuksessa	Toteutunut
Varhaiskasvatuksen toimintamallien jatkuva pohdinta jatkuu yhteistyöryhmässä, johon kuuluvat vanhemmat, varhaiskasvatuksen työntekijät, päättäjät, esimiehet	Lapsen tuen arviointiryhmä perustettu 1.8.2022 alkaen Varhaiskasvatuksen kehittämisryhmä
Opetus- ja kasvatushenkilöstön työhyvinvointia tuetaan	Työnantajan tarjoamat tukitoimet Vakan oma tyhytoiminta
Seudullinen yhteistyö	Tiivistynyt viime vuoden aikana 4-5 yhteistyöryhmää
Seudulliset kehittämishankkeet	litin varhaiskasvatus mukana 2 hankkeessa

Talousarvio 2023 ja sen toteutuminen

Tuloarviot ja määrärahat	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Muutettu talousarvio	Toteuma	Poikkeama	Toteuma%
Toimintatulot	268 000		268 000	257 535	-10 465	96 %
Toimintamenot	-3 860 976	-176 018	-4 036 994	-4 299 105	-262 111	106 %
Toimintakate	-3 592 976		-3 768 994	-4 041 570	-272 576	107 %

Poikkeamat: Hallinto- ja talouspalvelujen kustannuksia siirrettiin sisäisenä eränä varhaiskasvatukseen noin 153 000 euroa; mihin ei talousarviossa ollut varattu määrärahaa. Lisäksi leasingvuokratulot ylittivät korkotason nousun johdosta talousarviossa arvioidun määrän noin 120 000 euroa.

Tulosalueen perustelut

Henkilöstömäärä per 31.12.	TP2021	TP2022	TP2022	TA2023	TP2023
Vakinaiset	36	39	42	43	43
Määräaikaiset	6	9	10	16	20
Avustuksella palkatut määräaikaiset, omavastuu	1	6	6	5	8
Yhteensä	43	54	58	64	71

Suoritteet	TP2020	TP2021	TP2022	TA2023	TP2023
Lapsia kokopäivähoidossa	171	182	163	164	164
Lapsia osapäivähoidossa	51	51	41	41	41
Esiopetuksessa (20.9.)	67	68	60	47	47
Hoitopäiviä yht. (kokopäivä)	24 739	30754	29383	28931	28931
Hoitopäiviä yht. (osapäivä)	5304	6188	5077	5607	5607
Lapsia yksityisessä hoidossa	32	22	16	16	16

Tunnus	Nimi ja kuvaus	2021	2022	2023	2024
	Päätyneet hankkeet:				
1255	Laatu ja- tasa-arvo hanke; OKM avustus 86 400 € ajalla 1.8.2022-31.7.2023		43200	43200	
	Alkaneet hankkeet:				
	Valssi-avustus, seudullinen hanke var- haiskasvatuksen digitaalisen laadun arvi- ointiin liittyen, litin omavastuuosuus 1650 €.				
1256	Tuki esiopetukseen –hanke (Okm avus- tus) 1.8.2023 - 31.5.2024			28000	28000
1257	Yleinen tuki – hanke 1.8.2023 - 31.7.2024 (Okm avustus)			12500	12500

Hyvinvointipalvelut

litin kunnan 1.9.2023 voimaan astuneessa organisaatiomuutoksessa sivistyspalveluiden toimiala jaettiin kahtia. Uudessa organisaatiossa hyvinvointipalvelut muodostavat kansalaisopisto, kirjasto- ja kulttuuri- palvelut sekä liikunta- ja nuorisopalvelut. Kasvun ja oppimisen palvelut muodostavat koulutuspalvelut sekä varhaiskasvatus.

Toimielin: Kunnanhallitus

Tulosalueen tarkoitus:

Kirjaston tehtävänä on:

- Tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin;
- Ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa;
- Edistää lukemista ja kirjallisuutta;
- Tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen luku- taitoon;
- Tarjota tiloja oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan;
- Edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua.

Kunnan tehtävänä on edistää, tukea ja järjestää kulttuuritoimintaa kunnassa. Laadukkailla ja kattavilla kirjasto- ja kulttuuripalveluilla on suuri merkitys kuntalaisten hyvinvoinnille ja kunnan elinvoimaisuudelle.

Palvelusuunnitelma:

- litin kunnan kirjasto- ja kulttuuripalveluihin kuuluvat kokonaisuudessaan kirjastopalvelut, yleinen kulttuuritoiminta, museopalvelut sekä Kirkonkylän kylätalon näyttely- ja kesäkahvilatoiminta.
- Toimipisteinä kirjastopalveluilla on pääkirjasto ja kirjastoauto. Kulttuuripalvelujen toimipisteinä ovat Ravilinnan vapaa-aikakeskus, kansalaisopiston toimitilat, Kirkonkylän Kylätalo, litin kotiseutu- museo ja Karralan kylätalo

Strategiasta johdetut tavoitteet (pitkä aikaväli):

Tavoite	Mittari	Tavoitetaso 2023	TP 2023
Kirjasto tukee ja edistää kuntalaisten monipuolisia luku- taitoja ja digiosaa- mista antaen kunta- laisille yhdenvertai- set mahdollisuudet toimia ja osallistua digiyhteiskunnassa	Kirjasto tarjoaa mahdollisuudet sähköiseen asi- ointiin asianmu- kaisin välinein ja ohjauksin.	Hyvinvointisuunnitelman mukaisesti: Kirjastosta toi- miva infopiste ja perusdi- gituki. Riittävästi tietoko- neita asioiden hoitoon ja opastusta. litti-pisteiden toiminnan ja konseptin selkeyttäminen. Viran- omaispalvelut saavutetta- vissa myös kirjastossa.	Kirjastolla on ollut digiopastusta. Kirjaston peruskorjauksen suun- nittelu on edistynyt ja kirjastoa kehitetään "olohuone" tyyp- piseksi kuntalaisten kohtaamis- paikaksi kuin myös mahdolli- suudeksi hoitaa viranomaisasi- oita. Samalla suunnitellaan ja kehitetään kirjaston kalusteita ja välineistöä. litti-pisteellä on työntekijä, joka myös auttaa kirjaston asiakkaita

			<p>kuin myös kirjastovirkailijat auttavat tarvittaessa litti-pisteen asiakkaita.</p> <p>Kirjastossa fyysiset käynnit lisääntyivät 15 % ja verkkokäynnit 6 %.</p>
Lasten ja nuorten lukutaidon ja -tutumusten kehittäminen.	Tapahtumien ja käyttäjäkoulutusten määrä ja kävijämäärät sekä palaute.	Yhteistyö koulun/ koulujen kanssa lasten lukutaidon ja -tutumusten kehittämiseksi. Tavoitteena tehdä lukeminen mielekkääksi ja kirjasto tutuksi paikaksi.	Tapahtumia oli kirjastossa vuonna 2023; 78 kpl, kasvua edellisvuoteen 73 %. Kirjallisuuden ja lukemisen edistämiseen tapahtumiin osallistui 159 henkilöä. Nuorten ja lasten lukemisen edistämiseksi palkattiin nuorten kirjallisuuteen ja tapahtumiin perehtynyt henkilö. Kouluyhteistyötä tehtiin mm. kirjavinkkauksin ja kirjastoauto-opastuksin.
Kirjastopalveluita tarjotaan myös haja-asutusalueilla.	Kirjastoauton lainaus- ja kävijämäärät.	Kirjastoauton palveluseptin monipuolistaminen muiden kunnan toimijoiden yms. avustuksella.	Kirjastoauton lainat kasvoivat 7,8 %. Kirjastoauton mukana toteutettiin erialaisia teemapäiviä niin liikunta-, nuoriso- kuin senioripalvelujen toimesta.
Kirjaston viestintää tehostetaan.	Aktiivinen viestintä. Viestintätapa vaihtelee kohderyhmien mukaan.	Kirjasto on esillä eri medioissa. Tapahtumista ilmoittaminen eri kanavissa	Kirjasto on ollut esillä eri viestintäkanavissa; Instagramissa, Facebookissa ja litiin seudussa. Nuorten ja lasten tapahtumista on viestitty suoraan sähköpostitse kouluille ja päiväkodeille.

Valtuuston hyväksymät tavoitteet (vaikuttavuus ja tuotanto) ja tunnusluvut

Tavoite	Raportointi TP2023
Kulttuuritoiminnan tukeminen ja edistäminen: Kulttuurijärjestöjen toiminta- ja kohdeavustukset 29 000 €	Avustuksia jaettiin 28 450 €.

Toimielimen hyväksymät muut tavoitteet (tuotanto)

Tavoite	Raportointi TP2023
Kirjastopalvelujen kirjallisuusmääräraha kasvaa 12 000 € aiempaan tasoon verrattuna	Ei ollut tarvetta kasvattaa kirjallisuusmäärärahaa, koska on siirretty yhä enemmän e-aineistoon - tärkeää on

	panostaa sinne, mitä asiakkaat tarvitsevat
Avustusmäärärahat, Kulttuuripalvelut 29 000 €	28 450 € jaettiin. Jos avustus myönnetään kohdeavustuksena, tositteiden puuttuessa avustusta ei voida laittaa maksuun.
litin kunnalle laaditaan kulttuuriohjelma ja määräraha- rauksen puitteissa toteutetaan monipuolisia kulttuurita- pahtumia.	Kunta oli mukana alueellisessa Kulttuurin Suunta hankkeessa, jossa luotiin Päijät-Hämeen kunnille yhteinen suunta kulttuuritoiminnoille.
Kirjastohenkilöstö osallistuu aktiivisesti pääkirjaston perus- korjaamis- ja uudistamishankkeeseen. Hyvinvointisuunni- telman mukaisesti kirjastoa kehitetään kohtaamispaikkana, kokoontumistilana sekä yhteisöllisenä "olohuoneena". Ta- voitetta edistetään kaluste- ja tilamuutoksien ja peruskor- jauksessa varmistetaan, että kirjaston tilat ovat esteettö- mät ja kaikille saavutettavat.	Henkilöstö on ollut aktiivisesti mukana peruskorjaushankkeen suunnittelussa, jossa huomioidaan kirjastosta yhteisölliseksi "olohuoneeksi" ajatus esteettömyys huomioiden.
Kirjasto tukee ja edistää kuntalaisten monipuolisia lukutai- toja ja digiosaamista antaen kuntalaisille yhdenvertaiset mahdollisuudet toimia ja osallistua yhteiskunnassa. Erity- isesti keskiössä on lasten ja nuorten lukutaidon ja -toutu- musten kehittäminen.	Digiopastusta on annettu. Lasten sekä nuorten lukutaidon edistämiseen on palkattu henkilö, jonka kohderyhmänä on juurikin lapset ja nuoret – toiminnan kehittämisessä otetaan huomioon ko. ryhmä tarve.
Kirjasto- ja kulttuuripalvelut ovat aktiivisesti esillä eri medi- oissa (some, kunnan verkkosivut, paikallislehti) ja pitävät yllä vuoropuhelua kuntalaisten kanssa sekä edistävät iitti- läisen kulttuuritoiminnan tunnettavuutta.	Toteutunut.
Sivistyspalvelujen kehittämisohjelma on valmis ja toimeen- pano käynnistetty vuoden 2023 loppuun mennessä.	Kirjasto- ja kulttuuripalvelut siirtyivät 1.9.2023 hyvinvointipalvelujen toimialaan sivistystoimen uudelleen organisoitumisen yhteydessä.

Talousarvio ja sen toteutuminen

Tuloarviot ja määrärahat	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Muutettu ta- lousarvio	Toteuma	Poikkeama	Toteuma%
Toimintatulot	67 600		67 600	69 481	1 881	103 %
Toimintamenot	-710 058		-710 058	-704 784	-5 274	99 %
Toimintakate	-642 458		-642 458	-635 304	-7 154	99 %

Henkilöstömäärä per 31.12	TP2021	TP2022	TP2023	TA2024
Vakinaiset	4	4	3	4
Määräaikaiset	0	0	2*	1*
Yhteensä	4	4	5	5

*Määräaikaisissa työntekijöissä on huomioitu litti-pisteen työntekijä, jota ei ole aiempina vuosina huomioitu tilastossa.

Suoritteet	TP2021	TP2022	TP 2023	TA 2024
Kokonaislainaus	101 731	96 606	96 976	98 000
Fyysiset käynnit	43 451	52 752	60 878	61 000
Kirjaston tapahtumien ja käyttäjäkoulutusten osallistujamäärä	1 037	583	587	600
Kylätalon kävijämäärä	n. 15000	n. 35 000	n. 25 000	n. 26 000
Kotiseutumuseon kävijämäärä	200	148	206	220
Kulttuuritapahtumien kävijämäärä	500	61	0	200

€/suorite	TP2021	TP2022	TP2023	TA 2024
Kirjastopalveluiden toimintakulut/asukas	51,03	58,97	58,71	58,50
Lainan hinta	3,38	4,00	3,94	3,80
Käynnin hinta	7,91	7,33	6,27	6,20
Taloudellisuus	1,47	1,51	1,44	1,42

Tulosalueen tausta-aineistot; kulut/ asukas ja taloudellisuus

	litti 2022	Päijät-Häme 2022	Kymenlaakso 2022
Toimintakulut tilastovuonna / Asukasluku	58,97	53,74	67,08
(Henkilöstökulut plus Kirjastoaineistokulut) / (Fyysiset käynnit plus Kokonaislainaus)	1,51	1,61	1,86

Tiedot: Suomen yleisten kirjastojen tilastot. Maakuntien vertailuvuosi 2022, vuoden -23 tiedot julkistetaan huhtikuussa -24.

Liikunta- ja nuorisopalvelut

Toimielin: Kunnanhallitus

Tulosalueen tarkoitus:

Kunnan Liikuntapalvelut luo edellytyksiä kunnan asukkaiden liikunnalle:

- järjestämällä liikuntapalveluja sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävää liikuntaa eri kohderyhmät huomioon ottaen;
- tukemalla kansalaistoimintaa mukaan lukien seuratoiminta; sekä
- rakentamalla ja ylläpitämällä liikuntapaikkoja.

Kunnan tulee kuulla asukkaitaan liikuntaa koskeissa keskeisissä päätöksissä osana kuntalain (365/1995) 27 §:ssä säädettyä kunnan velvollisuutta huolehtia asukkaidenosallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista. Kunnan tulee arvioida asukkaitensa liikunta-aktiivisuutta osana terveydenhuoltolain (1326/2010) 12 §:ssä tarkoitettua terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä.

Kunnan hoitaessa 1 momentissa tarkoitettuja tehtäviä kunta ei toimi kilpailutilanteessa markkinoilla, ellei niitä toteuteta liiketoiminnallisin tavoittein ja perustein.

Nuorisotyöhön kuuluvat nuorten kasvatuksellinen ohjaus, toimintatilat ja harrastusmahdollisuudet, tieto- ja neuvontapalvelut, nuorisoyhdistyksien ja muiden nuorisoryhmien tuki, liikunnallinen, kulttuurinen, kansainvälinen ja monikulttuurinen nuorisotoiminta, nuorten ympäristökasvatus sekä tarvittaessa nuorten työpajapalvelut ja etsivä nuorisotyö tai muut paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin sopivat toimintamuodot.

Palvelusuunnitelma /palvelukuvaus:

Toimipisteet:

- Ravilinnan vapaa-aikakeskus
- sisäliikuntapaikat: liikuntahalli, kuntosali ja Ravilinnasali
- ulkoliikuntapaikat: yleisurheilukenttä, jalkapallokenttä, hiekkakenttä, tenniskentät, skeittialue, ravirata
- nuorisotila Nuokku Ravilinnan kellarikerroksessa
- liikunta- ja nuorisotoimisto
- Liikuntahalli, Vuolenkoski Areena
- Ulkoilureitistöt
- Frisbeegolf-rata
- Veteraanimaja
- Jäähalli
- Lähiliikuntapaikat

Strategiasta johdetut tavoitteet (pitkäaikaväli):

Tavoite	Mittari	Tavoitetaso 2023	Raportointi 2023
Liikuntaolosuhteet ja -palvelut edistävät kuntalaisten terveyttä ja hyvinvointia	Kyselyt ja palaute	Kyselyitä eri-ikäisille kohderyhmille, jotta liikuntaolosuhteita voidaan kehittää eri kohderyhmiltä saadun palautteen mukaan.	Kyselyitä on toteutettu mm. yhteistyössä teknisten palvelujen kanssa kesä- ja talvihoitokysely. Lisäksi on tehty eri-ikäisille kyselyjä palveluista ja toiveista.
	Kävijämäärät	Palautteen perusteella kehitetään toimintoja eri-ikäisten kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi.	Harrastamisen litin mallia jatkettiin alakouluille. Kerhot järjestettiin koulupäivien jälkeen.
	Liikuntaolosuhteet	Matalan kynnyksen liikuntaa/ Omatoimisen liikunnan olosuhteita kehitetään vrt. ulkoliikunta	Hiihtoladuilla jatkui latujen ylläpito ja hiihtäjät olivat tyytyväisiä palveluun.
	Työntekijäresurssi	Kohdennetaan työvoima tarpeen mukaan	Kuntosalilla käyntikertoja 26 728 ja veteraanimajan uinneissa 4 269.
			Padel-kenttä valmistui ja kaksi tenniskenttää uusittiin. Ulkojäälake tehtiin jäähallin viereen vesipostin läheisyyteen.
			Muutettiin toinen liikunnanohjaajan vakanssi senioriohjaajan vakanssiksi – tarve muutokseen nousi liikunnanohjaajalta sekä vanhus- ja vammaisneuvostosta
Liikuntapalveluissa huomioidaan perheet	Yhteistyössä erisidosryhmien kanssa	Yhteistyötä koulujen ja päiväkotien kanssa	Yhteistyötä tehtiin liikuntapaikoilla ja yläkoululla järjestettiin välitunneille toimintaa.
Nuorten hyvinvointi	Kyselyt	Nuorilta kerätään palautetta, jonka perusteella palveluja kehitetään. Tavoitteena saada nuorilta hyvinvointitietoa -> myös niiltä, jotka eivät käy Nuokulla	Nuorilta kysytyä eri kanavissa ideoita ja toiveita.
	Koulunuorisotyö		Koulunuorisotyössä oli havaittavissa lisääntynyt tarve keskusteluille, koska HVA päivitti kuraattoriresurssin.

	Kävijämäärät	Nuorisotilassa ja tapahtumissa	Perusiltojen kävijät Nuokulla: 5767 nuorta
	Etsivän nuorisotyön asiakasmäärät	Ohjataan tuen tarpeessa olevia nuoria sellaisten palvelujen ja tukien piiriin, joilla edistetään asiakkaiden itsenäistymistä ja pääsyä koulutukseen/työmarkkinoille.	Yksilötyöskentelyssä etsivä nuorisotyöntekijä kohtasi 44 nuorta yht. 600 tuntia. Lisäksi yhteydenottoja ko. nuorten kanssa oli lukuisia.
	Yhteistyö	Aktiivisella yhteistyöllä eri tahojen kanssa tavoitetaan nuoria ja järjestetään yhteisiä tapahtumia useammalle nuorelle.	Ryhmämuotoista työskentelyä toteutettiin nuorten äitien ryhmän kanssa sekä sosiaalisia taitoja edistävissä peliryhmässä. Lisäksi työntekijä tapasi kutsunnoissa 35 nuorta. Yhteistyötä tehdään eri tahojen kanssa. Seurakunnan kanssa tehdään paljon yhteistyötä. Yhteistyötä tehdään eri ryhmissä; liikenneturvallisuuksiryhmä, pete-ryhmä, hyte-ryhmä, lape-ryhmä, ym. yhteistyöryhmissä.

Valtuuston hyväksymät tavoitteet (vaikuttavuus ja tuotanto) ja tunnusluvut

Tavoite	Raportointi 2023
Avustusmäärärahat Liikuntapalvelut 25 000 €, Nuorisopalvelut 3 500 €.	Liikunta- ja nuorisopalveluiden avustuksia jaettiin 27 000 €. Myönnetty määrä oli 28 500 €, mutta yksi kohdeavustushanke ei toteutunut – tositteita ei saatu, joten avustusta ei voitu laittaa maksuun.
Vapaa-aikapalvelut kehittävät viestintäkäytäntöjään ja -kanaviaan sekä tilastointi- ja tiedonkeruumenetelmiään. Liikuntatoimi hyödyntää kunnan verkkosivuja, sosiaalista mediaa ja paikallislehteä aiempaa aktiivisemmin.	Vapaa-aikapalvelujen Facebook on ollut ahkerassa käytössä. Tilastointi- ja tiedonkeruihin on vastattu. Viestintää on toteutettu määrärahojen puitteissa.
Kunnan liikuntareitti ja liikuntapaikkaverkostoa ylläpidetään siten, että kuntalaisilla on hyvät mahdollisuudet harrastaa liikuntaa monipuolisesti ja ympärivuotisesti. Tavoitteena on, että mahdollisimman moni kuntalainen harrastaisi oman terveytensä ja toimintakykynsä kannalta riittävästi liikuntaa	Kausala-Nastola reittiä kunnostettiin kesän ja syksyn aikana sekä reittimerkit uusittiin. Reittiä pääsee myös tulevaisuudessa kävelemään ja maastopyöräilemään siten, että hyödynnetään (reitintien pelto-osuudet ohittaen) pyörätietä välillä Ravilinna-Matkakeidas. Parannettiin ulkoliikuntamahdollisuuksia; uusi padel-kenttä ja 2 tenniskenttää uusittiin. Myös ulkoilustelualue oli siirrettävä

	uusien tenniskenttien vuoksi jäähallin vesipostin viereen.
Toisen liikunnanohjaajan tehtävänkuvan muuttaminen ns. senioriohjaajaksi.	Toteutunut.
Sivistyspalvelujen kehittämisohjelma on valmis ja toimeenpano käynnistetty vuoden 2023 loppuun mennessä.	1.9.2023 aloitti hyvinvointipalvelut sivistyspalveluiden kehittämisohjelman myötä.

Toimielimen hyväksymät muut tavoitteet (tuotanto)

Tavoite	Raportointi 2023
Liikuntapalveluissa omatoimisten liikuntaolosuhteiden kehittäminen ja kannustaminen omatoimiseen liikuntaan	Toteutunut.
Liikunta- ja nuorisopalvelut ovat aktiivisesti mukana erilaisissa hyvinvointiin liittyvissä työryhmissä.	Toteutunut.
Nuorten kuuleminen heitä koskevissa hankkeissa -> nuorisovaltuuston aktiivisuus	Nuoria on kuultu ja nuorisovaltuuston toimintasääntöjä päivitettiin.

Talousarvio ja sen toteutuminen

Tuloarviot ja määrärahat	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Muutettu talousarvio	Toteuma	Poikkeama	Toteuma%
Toimintatulot	125 140		125 140	161 770	36 630	129 %
Toimintamenot	-1 167 409		-1 167 409	-1 270 854	-103 445	109 %
Toimintakate	-1 042 269		-1 042 269	-1 109 083	-66 814	106 %

Poikkeama: Tulojen ylitys on seurausta ihmisten löydettyä koronan jälkeen takaisin liikuntapaikoille esim. kuntosalilla käyntikerrat nousivat 43 %, jolla katettiin ulkojäälakeen teko. Ulkojää oli uusittava, kun vanha alue poistui käytöstä tenniskenttien uusimisen vuoksi. 66 814 € ylitys johtuu talous- ja hallintopalvelujen menojen vyörytyksellä hyvinvointipalveluille, joihin ei ollut varauduttu. Talous- ja hallintopuolen kuluja vyörytettiin hyvinvointipalvelujen tulosalueelle 70 424 €.

Tulosalueen perustelut

Henkilöstömäärä per 31.12, koko hyvinvointipalvelut	TP2021	TP2022	TP2023	TA2024
Vakinaiset	6	6	12	13
Määräaikaiset	1	1	6,5	5,5
Yhteensä	7	7	18,5	18,5
Lisäksi nuorisotilan tuntiohjaajat	4	4	3	3-4

Suoritteet, käyntikerrat	TP2021	TP2022	TP2023	TA2024
kuntosali	10 431	18 641	26 728	27 000
liikuntahalli	13 000	23 000	25 000	25 000
kylmänveden uinnit	1 627	3 239	4 269	4 400
nuorisotila	4 027	4 751	5 767	5 900

Hankkeet

Hanke	Toteutus	Hankeaika	Kokonaisrahoitus/myönnetty rahoitus €
Etsivä nuorisotyö 1270	nuorisotyö	1.1.-31.12.2023	30 000

Kansalaisopisto

Tulosalueen tarkoitus

- Kansalaisopisto antaa omaehtoiselle oppimiselle ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseksi pohjautuvaa vapaan sivistystyön mukaista koulutusta. Kansalaisopisto siirtyi Hyvinvoinnin toimialalle 1.9.2023 alkaen.

Palvelusuunnitelma/palvelukuvaus

- Kansalaisopisto tarjoaa elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta.

Lukuvuosi 2023–2024 on kansalaisopiston 54. toimintavuosi. Iitin kansalaisopisto on vapaan sivistystyön oppilaitos, jota ylläpitää Iitin kunta. Pääosa opiston opetuksesta tapahtuu kunnan tiloissa iltaisin, mutta valikoimassa on myös päiväsaikaan pidettäviä koulutuksia ja tapahtumia. Kurssivalikoima on pyritty suunnittelemaan siten, että opiston tarjottimelta löytyy kursseja kaiken ikäisille.

Toiminnan tavoitteena ei ole tietyn tutkinnon suorittaminen, vaan opiskelijoiden osallisuuden edistäminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen, elinikäinen oppiminen, hyvinvointi sekä aktiivinen osallistuminen yhteiskuntaan. Opetuksessa painottuu kansalaistaitojen kehittäminen, käytännönläheisyys ja kokonaisvaltainen oppiminen, joka tukee opiskelijoiden kasvua ja kehitystä.

Opettajia opistolla on 40. Kansalaisopiston opetusta annetaan pääosin kunnan omissa tiloissa, Kausalan lisäksi Vuolenkoskella, Haapa-Kimolassa ja Mankalassa. Lyöttilässä opiston toiminta tapahtuu paikallisen maamiesseuran tiloissa.

Kansalaisopiston ainut päätoiminen työntekijä on opiston rehtori, jonka tehtäviin kuuluu opettajien rekrytoinnin ja kurssisuunnittelun lisäksi myös tietotekniikan opetus, tapahtumien ja asiantuntijaluentojen järjestäminen sekä opiston asiakaspalvelutehtävät.

Kansalaisopisto siirtyi hyvinvointipalvelujen toimialalle 1.9.2023.

Tavoite	Mittari	Tavoitetaso 2023	Raportointi 2023
Kansalaisopisto edistää väestön hyvinvointia ja aktiivista kansalaisuutta sekä uudistaa koulutusohjelmaansa	Opetustuntien määrä Kurssikokonaisuuden uudistaminen ja monipuolistaminen Lyhytkurssien määrä	Opetustuntien määrää seurataan kriittisesti. Kansalaisopisto tarjoaa entistä monipuolisemmin toimintamahdollisuuksia kuntalaisille. Lyhytkurssien ja luentojen määrää lisätään suhteessa pitkiin kurssiin. Kuntalaisten osallistamisen kurssitarjonnan suunnitteluun. Kansalaisopistolle on laadittu toiminta- ja viestintäsuunnitelma.	Kuntalaisille suunnattiin kuntalaiskysely kansalaisopiston toimintaan liittyen. Vastauksissa toivottiin kurssivalikoiman monipuolista, tarjonnan lisäämistä ja näkyvyyden parantamista. Toimintaa kehitettiin toiveiden pohjalta Toteutunut osittain. Toimintasuunnitelma laadittu, viestintäsuunnitelma ei.

Suoritteet	TP2021	TP2022	TP2023	TA2024
opetuskurssien määrä	180	181	173	180
oppituntien määrä	2 194*	3006	3 462	3470
opiskelijamäärä	897*	1371	1 192	1300

*koronarajoitusten vuoksi jouduttiin kevätlukukauden 2021 lähikurssit perumaan, osa liikuntakursseista kyettiin kuitenkin pitämään etänä

Avustukset	kokonaisrahoitus/ myönnetty rahoitus €
Vapaan sivistystyön opintoseteliavustus	2050

Tekniset palvelut

Yhdyskuntapalvelut

Toimielin: kunnanhallitus

Palvelusuunnitelma:

Yhdyskuntapalvelujen tulosalue muodostuu kuudesta tulosityksiköstä, jotka ovat mittaustoimi, liikenneväylät, yleiset alueet, jätehuolto, vesi- ja viemärlaitos ja varikko.

Mittaustoimi

Mittaustoimen tulosityksikön tehtäviin kuuluvat mm. Kaavoitukseen, tonttijakoon ja kiinteistöjen muodostamiseen liittyvät kunnan tehtävät ja paikkatietoihin liittyvät palvelut, joihin lukeutuvat muun muassa kantakartan ylläpitäminen, osoitteiston ylläpitäminen sekä kartta- ja rajapintapalvelut. Tulosityksikkö tekee muun muassa kantakarttaan, opaskarttaan, rakennusvalvontaan, kaavoitukseen ja infrastruktuuriin liittyviä mittauksia.

Liikenneväylät

Tulosityksikön tehtävänä on asemakaava-alueella olevien katujen hoito ja ylläpito, jolla varmistetaan eri käyttäjäryhmille tarvittava palvelutaso. Huonokuntoisia päällysteitä paikataan ja uusia kohteita esitetään investointiohjelmaan. Talvihoitoa suoritetaan valittujen urakoitsijoiden suorittamana, solmittujen urakkasopimusten palvelutason mukaisesti ja osin talvihoidon palveluita tuotetaan myös itse.

Yleiset alueet

Yleisten alueiden tulosityksikkö vastaa puistojen, retkeilyalueiden, leikkipaikkojen, torin, venevalkamien, matonpesupaikkojen sekä muiden yleisten alueiden hoidosta ja kehittämisestä, Hoidon ja ylläpidon piiriin kuuluu viheralueiden lisäksi puistometsät, kunnan kiinteistöjen piha-alueet ja erityiskohteet kuten istutukset.

Jätehuolto

Jätehuolto käsittää litin kunnan suljettujen kaatopaikkojen ympäristöluvan mukaisen jälkitarkkailun sekä lumen- ja maankaatopaikkojen ylläpidon sekä romuajoneuvoihin liittyvät tehtävät.

Vesi- ja viemärlaitos

Tulosityksikkö valmistautuu siihen, että uudessa toimintamallissa vesi- ja viemärlaitoksen hoitaminen tulisi kunnan omalle vastuulle vuoden 2024 alusta lukien yhtiön ja Lahti Aquan välisen konsessiosopimuksen siirtyessä samalla kunnalle. Tulosityksikköön kuuluu myös kunnan hulevesien hallinnan kokonaisuuden suunnittelu- ja toteutustehtävät yhteistyössä liikenneväylien ja yleisten alueiden tulosityksiköiden kanssa.

Varikko

Varikko-tulosityksikkö tuottaa palveluita teknisen toimialan toiminnoille, muille hallintokunnille ja kuntakonsernin yhtiöille. Varikko myy tarvittaessa palveluita rajoitetussa määrin myös tiekunnille ja muille ulkoisille asiakkaille.

Valtuuston hyväksymät tavoitteet (vaikuttavuus ja tuotanto) ja tunnusluvut

Tavoite	Raportointi TP2023
Teknisten palvelujen palvelu- ja hankintastrategiasta johdettuja toimenpiteitä toteutuksessa vähintään 3 kpl	Johtamiseen on perustettu Teknisen toimen johtoryhmä. Digitaalisten työvälineiden ja ohjelmistotarpeiden määrittäminen käynnissä. Esimieskoulutus (JET) käynnissä.
Katuverkon korjaussuunnitelma laadittu PTS:n pohjalta	Toteutunut ja korjaussuunnitelmaa päivitetään tarpeen mukaan v. 2023 tehtyjen ja tulevana vuosina tehtävien havaintojen, suunnitelmien, PTS:n ja päätösten pohjalta.
Hulevesien yleissuunnitelma laadittu	Hulevesien suunnitelmaan on saatu rahoitusta Askeleet ilmaston muutokseen varautumisen -hankkeen kautta. Hankkeen rahoitus on v. 2023–2024. Suunnitelman teko on aloitettu ja valmistuu v. 2024. Myös hulevesiselvityksen teko on aloitettu tavoitteena, että selvitys on kokonaan valmis 30.9.2024. Lisäksi osallistutaan Hulevehankkeeseen, jossa hankeaika on 2023 – 15.6.2025.
Kunta osallistuu aktiivisesti ylikunnallisiin hankkeisiin	Osallistutaan jatkuvasti tarpeen ja mahdollisuuksien mukaan. Käynnissä mm. seuraavat hankkeet: Aurinkoenergiaa Päijät-Hämeeseen, Askeleet ilmastonmuutokseen varautumiseen, Pohjavesialueiden suojelemissuunnitelmat, Ilmastosuunnitelman laatiminen, Päijät-Hämeen liikenneturvallisuustyö ja Hulevedet.
Asiakastyytyväisyys palveluihin samalla tasolla tai parempi kuin v. 2022	Talvihoitokyselyn perusteella tyytyväisyys oli noussut. Kesähoitokyselyn perusteella tyytyväisyys oli laskenut muilta paitsi rantautumispaikkojen ja yleisesti liikuntapaikkojen osalta.
Yhdyskuntapalvelut kehittävät viestintäkäytäntöjään ja -kanaviaan sekä tilastointi- ja tiedonkeruumenetelmiään. Kunnan verkkosivuja, sosiaalista mediaa ja paikallislehteä hyödynnetään aiempaa aktiivisemmin.	Toteutunut mm. lisäämällä tiedotusta ja vuorovaikutusta kyselyin.

Talousarvio ja sen toteutuminen:

Tuloarviot ja määrärahat	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Muutettu talousarvio	Toteuma	Poikkeama	Toteuma%
Toimintatulot	416 300		416 300	466 552	50 252	112 %
Toimintamenot	-1 894 027		-1 894 027	-1 855 930	38 097	98 %
Toimintakate	-1 477 727		-1 477 727	-1 389 378	88 349	94 %

Poikkeamat: Yhdyskuntapalveluissa on nettositovuus. Talousarviossa pystyttiin hyvin, nettomenomääräraha alitettiin noin 88.000 eurolla. Toimintatuloissa pysyttiin pääosin arvioidussa tasossa – lopputuloksesta noin 50.000 euroa arvioitua enemmän tuloja. Satunnaisina tuloina saatiin kahden traktorin luovutusvoitot, joita kertyi yhteensä 62.776 euroa. Toimintamenot ylittyivät joillain ja alittuivat joillain kustannuspaikoilla, jääden kokonaisuudessaan noin 38.000 euroa alle arvion. Hallinto- ja talouspalvelujen kustannuksia siirrettiin sisäisenä eränä yhdyskuntapalveluihin noin 78.000 euroa; mihin ei talousarviossa ollut varattu määrärahaa.

Kiinteistöpalvelut

Toimielin: kunnanhallitus

Palvelusuunnitelma:

Kiinteistöpalvelujen tulosalue muodostuu kahdesta tuloyksiköstä, jotka ovat toimitilat ja maa- ja metsätilat

Toimitilat

Tuloyksikkö huolehtii kunnan omistamista rakennuskiinteistöistä ja niihin liittyvistä tilapalveluista ja rakennuttamispalveluista. Strategisena tehtävänä on huolehtia, että kunnan hallinnassa olevat tilat ovat terveelliset, turvalliset sekä taloudelliset. Tuloyksikkö vastaa myös kunnan suoraan omistamien asuntojen vuokraustoiminnasta.

Maa- ja metsätilat

Maa- ja metsätilat tuloyksikkö hallinnoi kunnan omistamia talousmetsiä ja peltoalueita. Metsien hoidossa noudatetaan kulloinkin voimassa olevaa metsäsuunnitelmaa. Metsien hoidon vastuuhenkilö on tekninen johtaja.

Valtuuston hyväksymät tavoitteet (vaikuttavuus ja tuotanto) ja tunnusluvut

Tavoite	Raportointi TP2023
Kiinteistöjen energiankulutusta on pienennetty vuoden 2022 tasosta.	Toteutunut. Energiankulutusta vähentäviä toimenpiteitä on suunniteltu ja tehty, mm. led-päivityksiä. Energiankulutus on vähentynyt v. 2022 tasosta sähköenergian osalta 4,6 % ja kaukolämmön osalta 4,9 %
litin kunnan omistamien ja palvelukäytössä säilyvien kiinteistöjen osalta laaditaan suunnitelma sähkö- ja hybridautojen latausmahdollisuuksien parantamisesta	Toteutunut. Suunnitelma on laadittu kaikkien säilyvien kiinteistöjen osalta, ja terveysasemalle toteutettiin 4 paikkaa v. 2023.
Kunnan metsäomaisuutta hoidetaan tuottavasti ja kestävän metsänhoidon periaatteiden mukaisesti.	Toteutunut nykyisen metsäsuunnitelman mukaisesti.
Kunnan metsäsuunnitelman uudistaminen kilpailutetaan ensimmäisen vuosipuoliskon aikana ja metsäsuunnitelma päivitetään uuden metsästrategian mukaiseksi vuoden 2023 loppuun mennessä.	Kilpailutus siirtyi syksyyn, kun selvitettiin mahdollista kuntayhteistyötä, joka ei kuitenkaan toteutunut. Metsäsuunnitelman laatimisen kilpailutus oli valmistelussa loppuvuonna, mutta kilpailutus ja metsäsuunnitelman laatiminen siirtyi vuoteen 2024 aikataulut huomioon ottaen.
Kunnan metsienhoidon palveluhankinnat kilpailutetaan toisen vuosipuoliskon aikana.	Ei toteutunut. Metsienhoidon palveluhankintojen kilpailutus etenee uuden metsäsuunnitelman valmistumisen aikataulun mukaan.

Talousarvio ja sen toteutuminen

Tuloarviot ja määrärahat	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Muutettu ta- lousarvio	Toteuma	Poikkeama	Toteuma %
Toimintatulot	3 487 344		3 487 344	3 674 556	187 212	105 %
Toimintamenot	-2 430 023		-2 430 023	-2 386 334	-43 689	98 %
Toimintakate	1 057 321		1 057 321	1 288 222	230 901	122 %

Poikkeamat: Toimintatulot ylittyivät noin 187.000 eurolla johtuen useista eristä. Sisäinen vuokratuloarvio ylitettiin noin 61.000 eurolla. Ulkoisissa vuokratuloissa jäätii noin 22.000 euroa alle arvion, paitsi maa- ja vesialueiden osalta tuloarvio ylitettiin noin 13.000 eurolla. Kunnan metsistä myytiin puita noin 32.000 euroa arvioitua enemmän. Hyvinvointialueelle myytiin kiinteistönhoitopalveluja paloaseman osalta noin 17.000 eurolla. Sopimus ko. palvelujen myynnistä tehtiin vasta alkuvuonna 2023, joten ko. myyntituloa ei ollut varattu talousarvioon. Myös sisäisissä myyntituloissa arvio ylitettiin noin 28.000 eurolla. Satunnaisina, talousarvioon varaamattomina erinä toteutui myös paloaseman varaston luovutusvoitto noin 6.700 euroa ja lakkautetulta Kymenlaakson virkistysalueyhdistykseltä (Kyvi) lahjoituksena saadut Hiidensaaren ja Vasikkasaaren rakennelmat arvoltaan noin 46.000 euroa. Työllistämistukea saatiin noin 9.000 euroa arvioitua enemmän. Menomäärärahoja ylitettiin ja alitettiin useissa eri kuluerissä, mutta kokonaisuudessaan jäätii noin 44.000 euroa alle arvion. Yllättävät menoerät pystyttiin kattamaan toisten menoerien alituksilla. Yllättävinä menoerinä tulivat Kunnantalon katon korjauksen kulut, noin 66.000 euroa, jotka oikaistiin käyttötalouteen investointiosasta, jossa hankkeen määrärahat olivat. Lisäksi hallinto- ja talouspalvelujen kustannuksia siirrettiin sisäisenä eränä kiinteistöpalveluihin noin 104.000 euroa; mihin ei talousarviossa ollut varattu määrärahaa. Menoarvio alitettiin mm. asiantuntijapalveluiden osalta runsaan 87.000 euron verran mm. koska metsäsuunnitelman ja hoidon kilpailutus sekä toteutus siirtyi vuodelle 2024. Menoarvio alitettiin myös mm. lämmityksen osalta noin 19.000 euroa, sähkön osalta noin 64.000 euroa, veden osalta noin 13.000 euroa, rakennus- ja muun materiaalin osalta noin 26.100 euroa ja muiden palveluiden osalta noin 30.000 euroa.

Rakentamis- ja ympäristöpalvelut

Palvelusuunnitelma:

Rakentamis- ja ympäristöpalvelujen tulosalue muodostuu kolmesta tulosityksiköstä, jotka ovat rakennusvalvonta, ympäristöterveydenhuolto sekä ympäristönsuojelu ja maa-ainesvalvonta.

Rakennusvalvonta

Tulosityksikön tehtävänä on maankäyttö- ja rakennuslain ja -asetuksen nojalla annettujen määräysten ja ohjeiden valvonta, sekä rakentamisen neuvonta. Rakennusvalvonta toteutetaan kunnan omana toimintana. Painopisteenä on jatkuvasti laadukkaiden, luotettavien ja oikein mitoitettujen viranomaispalvelujen tuottaminen kunnassa.

Ympäristöterveydenhuolto

Ympäristöterveydenhuollon lakisääteiset palvelut tuottaa seudullisesti Hollolan kunta Asikkalan, Hartolan, Iitin, Kärkölan, Padasjoen ja Sysmän kunnille sekä Heinolan ja Orimattilan kaupungeille. Yhteisenä toimielimenä on Hollolan ympäristöterveyslautakunta.

Ympäristönsuojelu ja maa-ainesvalvonta

Oman tulosityksikön muodostava ympäristönsuojelu on järjestetty ostopalvelusopimuksella yhteistyössä Heinolan kaupungin kanssa. Iittiin on osoitettu oma ympäristönsuojelutarkastaja. Tulosityksikköön kuuluvat myös kunnan maa-ainesvalvonnan tehtävät.

Iitin kunnalla on oma viranomaislautakunta, jonka tehtävänä on käsitellä ne asiat, jotka lakien mukaan tulee käsitellä monijäsenisessä toimielimessä, joka ei voi olla kunnanhallitus. Lautakunta ei käsittele muita tähän tulosalueeseen liittyviä asioita.

Valtuuston hyväksymät tavoitteet (vaikuttavuus ja tuotanto) ja tunnusluvut

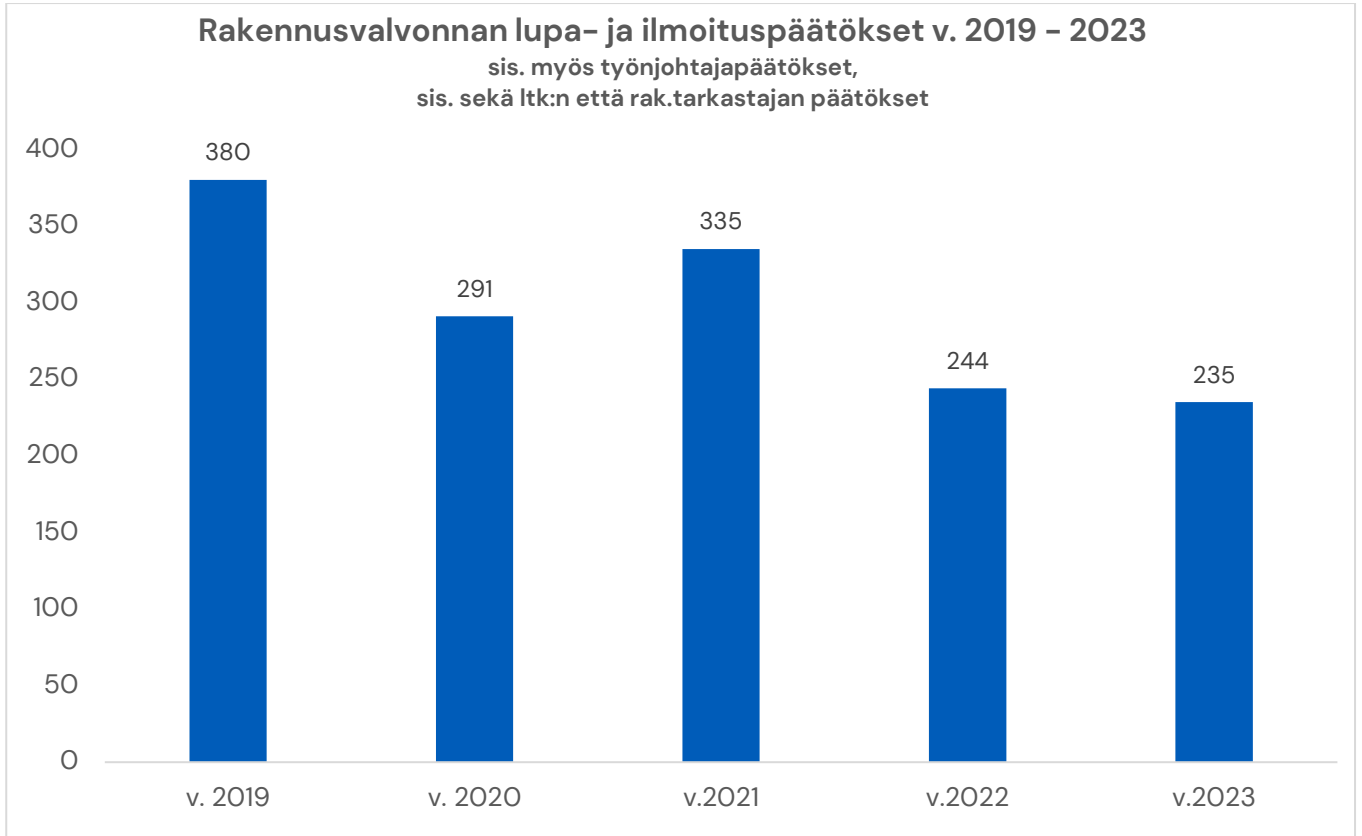
Tavoite	Raportointi TP2023
Vuoden 2023 lopussa avoimia hakemuksia Lupapisteessä korkeintaan 30 kappaletta.	Toteutunut. 31.12.2023 avoimia hakemuksia oli 1 kpl.
Rakennusjärjestyksen uudistaminen vastaamaan uutta rakentamislakia käynnistetään vuoden 2023 aikana.	Osittain toteutunut. Rakennusjärjestyksen uusimisessa hyödynnetään ja noudatetaan Kuntaliiton ohjeistusta ja aikatauluja. Rakennustarkastaja ja rakennusvalvonnan palvelusihteri ovat osallistuneet Kuntaliiton työryhmätyöskentelyyn asiaan liittyen. Työryhmätyöskentelyn pohjalta laaditaan rakennusjärjestysopas kuntien käyttöön. Oppaan on tarkoitus valmistua keväällä

	2024, ja varsinainen rakennusjärjestyksen uudistamistyö aloitetaan sen jälkeen.
Rakennusrekisterin virheellisiä tietoja korjataan ja puutteita täydennetään aktiivisesti osana päivittäistä työtä.	Toteutunut.
litin kunta osallistuu aktiivisesti PIKU-hankkeeseen (pienien kuntien ilmastotyö)	Toteutunut. On myös jatkettu yhteistyötä ilmastoasioissa ja aloitettu uusi hanke (Kuntien ilmastosuunnitelmat). Liityttiin Hinku-verkostoon (Kohti hiili-neutraalia kuntaa) ja KETSiin (Kunta-alan energiatehokkuussopimus).
Kunta toimii aktiivisesti vesistöjen kunnostushankkeiden käynnistämiseksi kunnan alueella yhteistyössä jakokuntien kanssa.	Toteutunut. Urajärvi II -luonnonhoitohankkeen toteuttamissuunnitelma on hyväksytty ja edellytetty, että hankkeen toimija on vuorovaikutuksessa alueen osakaskuntien kanssa hankkeen toteuttamisen aikana. Hankkeen toteutusaika on tavoitteen mukaan vuosina 2023 - 2024, mutta säännösten mukaan hankeaika saa olla 3 vuotta.

Talousarvio ja sen toteutuminen

Tuloarviot ja määrärahat	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Muutettu talousarvio	Toteuma	Poikkeama	Toteuma%
Toimintatulot	109 000		109 000	89 524	-19 476	82 %
Toimintamenot	-394 458		-394 458	-435 206	-40 748	110 %
Toimintakate	-285 458		-285 458	-345 682	-60 224	121 %

Poikkeamat: Lupavolyymista johtuen tuloarvioon ei päästy. Menoarvio ylitettiin noin 41.000 euroa. Hallinto- ja talouspalvelujen kustannuksia siirrettiin sisäisenä eränä rakentamis- ja ympäristöpalveluihin noin 15.000 euroa; mihin ei talousarviossa ollut varattu määrärahaa. Lisäksi Päijät-Hämeen ympäristöterveydelle (Hollola) maksettiin ympäristöterveydenhuollon maksuosuuksia noin 31.000 euroa arvioitua enemmän.

Tuloslaskelmaosan toteutuminen

Käyttötalousosan tehtävien tulot ja menot summataan talousarvion tuloslaskelmaosaan. Tuloslaskelmaosa sisältää eriä, joita seurataan käyttötalousosassa ja eriä, joita seurataan tuloslaskelmaosassa. Tuloslaskelmaosassa seurattavia määrärahoja ja tuloarvioita ovat verotulot, valtionosuudet, rahoitustulot ja -menot sekä satunnaiset erät.

Suunnitelman mukaisia poistoja ja arvonalennuksia ei käsitellä talousarviossa määrärahana, sillä niissä ei ole kysymys rahan käytöstä. Poistojen esittämistä tilinpäätöksessä sitovat kuitenkin valtuuston hyväksymät poistosuunnitelman perusteet.

Poistoero sekä varausten ja rahastojen muutokset ovat tuloksenkäsittelyeriä, eivät määrärahoja eivätkä tuloarvioita. Niiden käsittely tilinpäätöksessä sisältyy kunnanhallituksen toimintakertomuksessa tekemään esitykseen tilikauden tuloksen käsittelystä.

Tuloslaskelmaosan toteutuminen (Tuloslaskelmaosan toteutumisessa on mukana myös sisäiset erät)

Tuloslaskelmaosan määrärahojen ja tuloarvioiden toteutuminen

2023 (€)	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio-muutokset	Muutettu talousarvio	Toteutuma	Poikkeama
Verotulot	14 500 000	1 000 000	15 500 000	15 512 534	12 534
Kunnan tulovero	10 200 000	800 000	11 000 000	11 023 381	23 381
Yhteisövero	1 200 000	-100 000	1 100 000	1 138 095	38 095
Kiinteistövero	3 100 000	300 000	3 400 000	3 351 059	-48 941
Valtionosuudet	3 905 000		3 905 000	3 999 184	94 184
Rahoitustuotot ja -kulut	-40 000		-40 000	292 095	332 095
Korkotuotot	0		0	231 512	231 512
Muut rahoitustuotot	20 000		20 000	134 983	114 983
Korkokulut	-50 000		-50 000	-71 744	-21 744
Muut rahoituskulut	-10 000		-10 000	-2 656	7 344

TULOSLASKELMA 2023	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio muutokset	Muutettu talousarvio	Toteuma	Poikkeama	Toteuma%
Toimintatuotot	7 018 995	0	7 018 995	8 157 983	1 138 988	116,2 %
Myyntituotot	2 889 361	0	2 889 361	3 808 084	918 723	131,8 %
Maksutuotot	520 000	0	520 000	450 641	-69 359	86,7 %
Tuet ja avustukset	364 240	0	364 240	412 532	48 292	113,3 %
Muut toimintatuotot	3 245 394	0	3 245 394	3 486 726	241 332	107,4 %
Toimintakulut	-23 314 412	-465 559	-23 779 971	-24 625 130	-845 159	103,6 %
Henkilöstökulut	-11 588 598	-455 559	-12 044 157	-12 016 971	27 186	99,8 %
Palkat ja palkkiot	-9 164 920	-455 559	-9 620 479	-9 660 093	-39 614	100,4 %
Henkilösivukulut	-2 423 678	0	-2 423 678	-2 356 878	66 800	97,2 %
Eläkekulut	-2 088 245	0	-2 088 245	-2 019 206	69 039	96,7 %
Muut henkilösivukulut	-335 433	0	-335 433	-337 671	-2 238	100,7 %
Palvelujen ostot	-6 038 420	-10 000	-6 048 420	-7 010 709	-962 289	115,9 %
Aineet, tarvikkeet ja	-2 142 000	0	-2 142 000	-1 971 503	170 497	92,0 %
Avustukset	-956 700	0	-956 700	-923 577	33 123	96,5 %
Muut toimintakulut	-2 588 694	0	-2 588 694	-2 702 369	-113 675	104,4 %
Toimintakate	-16 295 417	-465 559	-16 760 976	-16 467 147	293 829	98,2 %
Verotulot	14 500 000	1 000 000	15 500 000	15 512 535	12 535	100,1 %
Valtionosuudet	3 905 000	0	3 905 000	3 999 184	94 184	102,4 %
Rahoitustuotot ja -kulut	-40 000	0	-40 000	292 095	332 095	-830,2 %
Korkotuotot	0	0	0	231 512	231 512	
Muut rahoitustuotot	20 000	0	20 000	134 983	114 983	674,9 %
Korkokulut	-50 000	0	-50 000	-71 744	-21 744	143,5 %
Muut rahoituskulut	-10 000	0	-10 000	-2 656	7 344	26,6 %
Vuosikate	2 069 583	534 441	2 604 024	3 336 667	732 643	128,1 %
Poistot ja arvonalentumiset	3 675 000	-5 375 000	-1 700 000	-2 456 371	-756 371	144,5 %
Suunn.mukaiset poistot	-1 700 000	0	-1 700 000	-1 535 212	164 788	90,3 %
Arvonalentumiset	0	0	0	-921 159	-921 159	
Satunnaiset tuotot	5375000	-5 375 000	0	0	0	
Tilikauden tulos	5 744 583	-4 840 559	904 024	880 295	-23 729	97,4 %
Poistoeron lis.(-)tai väh	70 000	0	70 000	69 829	-171	99,8 %
Tilikauden yli-/alijäämä	5 814 583	-4 840 559	974 024	950 124	-23 900	97,5 %

Verotulojen toteutuminen

Verotulot 2023	Alkuperäinen talousarvio	Talousarviomuutokset	Muutettu talousarvio	Toteutuma	Poikkeama
Kunnan tulovero	10 200 000	800 000	11 000 000	11 023 381	23 381
Osuus yhteisöveron tuotosta	1 200 000	-100 000	1 100 000	1 138 095	38 095
Kiinteistövero	3 100 000	300 000	3 400 000	3 351 059	-48 941
Verotulot yhteensä	14 500 000		15 500 000	15 512 535	12 535

Verotulot ylittyivät kokonaisuutena 12 535 euroa eli 0,0 prosenttia muutettuun talousarvioon nähden. Suhteellisesti eniten ylitystä kertyi yhteisöveron kuntaosuudessa, 38 095 euroa. Alkuperäiseen talousarvioon nähden verotulot ylittyivät 1 012 535 euroa eli 7,0 prosenttia.

Seuraavassa taulukossa on tiedot verovuosien 2018–2023 kunnallisveron tuloveroprosenteista, maksunpantua kunnallisveroa vastaavasta verotettavasta tulosta ja sen vuosimuutoksesta. Kuntaliiton/verohallinnon tuottamat tilastotiedot vuodelta 2023 saadaan loppuvuodesta 2024 verotuksen valmistuessa.

Verovuosi	Tuloveroprosentti	Verotettava tulo, milj. €	Muutos
2018	20,75	96,32	1,3 %
2019	20,75	98,51	2,2 %
2020	21,25	99,02	0,5 %
2021	21,25	101,54	2,5 %
2022	21,25	103,82	2,2 %
2023	21,25	117,082*	12,8 %

*arvotieto, lähde: Kuntaliiton veroennuste 02/24

Kiinteistöveroprosentit	2020	2021	2022	2023	2024
Yleinen	1,15 %	1,15 %	1,15 %	1,15 %	1,15 %
Vakituinen asuminen	0,65 %	0,65 %	0,65 %	0,65 %	0,65 %
Muu asuminen	1,25 %	1,25 %	1,25 %	1,25 %	1,25 %
Voimalaitokset	3,10 %	3,10 %	3,10 %	3,10 %	3,10 %
Yleinen maapohjan kiinteistövero					1,30 %

Valtionosuudet 2023	Alkuperäinen talousarvio	TA-muutokset	Muutettu talousarvio	Toteutuma	Poikkeama
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus (ilm. tas)	910 000		910 000	950 213	40 213
Verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus	2 490 000		2 490 000	2 505 488	15 488
Opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuus	-695 000		-695 000	-648 722	46 278
Verotulomenetyksen kompensatio	1 200 000		1 200 000	1 192 205	-7 795
Valtionosuudet yhteensä	3 905 000		3 905 000	3 999 184	94 184

Valtionosuudet ylittivät yhteensä 94 184 euroa eli 2,4 % talousarvioon nähden. Valtionosuudet laskivat edelliseen vuoteen verrattuna 15 166 951 euroa eli 79,9 prosenttia.

Investointien toteutuminen

Kustannusarvioon ja sen muutokseen sisällytetään kaikki valtuuston hyväksymät muutokset, myös talousarviovuotta aikaisemmin tehdyt muutokset. Toteutusvertailussa seurataan myös hankkeen tai hankeryhmän tulojen sekä nettomenojen toteutumista. Investointituloja ovat rahoitusosuudet ja pysyvien vastaavien myynnit. Rahoitusosuudet merkitään toteutusvertailuun tuloksi, kun oikeus tuloon on syntynyt.

Pysyvien vastaavien myynti käsitellään investointiosan toteutusvertailussa tulona vastaavalla tavalla kuin se on käsitelty talousarviossa. Jos pysyvien vastaavien myyntivoitto on talousarviossa merkitty tulosvaikutteisesti, käsitellään se myös toteutusvertailussa käyttötalousosan tulona sen lisäksi, että investointituloksi merkitään myydyin hyödykkeen kokonaishinta.

Investointimenot olivat -2 343 741 euroa ja rahoitusosuudet investointeihin olivat 15 000 euroa. Luovutustuloja kirjattiin 771 598 euroa. Investointien omahankintameno oli -2 328 741 euroa.

Investoinnit 2023	Talousarvio 2023	TA muutos 2023	TA+muutos	Toteuma 2023	Poikkeama
8120 Maa-alueet.					
Investointimenot	-100 000	0	-100 000	-1 563	98 437
Luovutustulot	0	0	0	7 376	7 376
NETTO	-100 000	0	-100 000	5 813	105 813
8122 Rakennetut kiinteistöt					
Luovutustulot	0	0	0	592 153	592 153
NETTO	0	0	0	592 153	592 153
8136 Lava-auto					
Investointimenot	-40 000	0	-40 000	-37 060	2 940
NETTO	-40 000	0	-40 000	-37 060	2 940
8137 Paikkatieto-ohjelma					
Investointimenot	-40 000	0	-40 000	-2 538	37 462
NETTO	-40 000	0	-40 000	-2 538	37 462
8139 Verkkosivujen uudistus					
Investointimenot	-40 000	0	-40 000	-27 500	12 500
NETTO	-40 000	0	-40 000	-27 500	12 500

8140 Sähköinen arkistointi

Investointimenot	-30 000	0	-30 000	0	30 000
NETTO	-30 000	0	-30 000	0	30 000

8141 Keskuskeittiön laitteet

Investointimenot	-20 000	0	-20 000	-18 600	1 400
NETTO	-20 000	0	-20 000	-18 600	1 400

8142 Traktorit

Investointimenot	-200 000	0	-200 000	-317 927	-117 927
Luovutustulot	0	0	0	50 127	50 127
NETTO	-200 000	0	-200 000	-267 800	-67 800

8143 Varhaiskasvatuksen kalustetäydennykset

Investointimenot	-15 000	0	-15 000	0	15 000
NETTO	-15 000	0	-15 000	0	15 000

8146 Perusopetuksen kalustetäydennys

Investointimenot	-15 000	0	-15 000	0	15 000
NETTO	-15 000	0	-15 000	0	15 000

8147 Kirjaston kalustetäydennykset

Investointimenot	-15 000	0	-15 000	0	15 000
NETTO	-15 000	0	-15 000	0	15 000

8148 Ravilinnan urheilukenttien varusteet

Investointimenot	-20 000	0	-20 000	-24 205	-4 205
NETTO	-20 000	0	-20 000	-24 205	-4 205

8149 Kunnantalon kalusto ja muu irtaimisto

Investointimenot	-30 000	0	-30 000	0	30 000
NETTO	-30 000	0	-30 000	0	30 000

8160 Muut osakkeet.

Investointimenot	0	0	0	5 080	5 080
Luovutustulot	1 125 000	0	1 125 000	0	-1 125 000
NETTO	1 125 000	0	1 125 000	5 080	-1 119 920

8223 Lukion ilmanvaihdon muutostyö.

Investointimenot	0	-60 000	-60 000	-60 934	-934
NETTO	0	-60 000	-60 000	-60 934	-934

8225 Peltohiiren pväkodin laajennus

Investointimenot	-200 000	0	-200 000	-335 263	-135 263
NETTO	-200 000	0	-200 000	-335 263	-135 263

8226 Kirjaston peruskorjaus

Investointimenot	-150 000	0	-150 000	-31 083	118 917
NETTO	-150 000	0	-150 000	-31 083	118 917

8230 Jokue, Makasiinin ja Veteraani

Investointimenot	-20 000	0	-20 000	-21 547	-1 547
NETTO	-20 000	0	-20 000	-21 547	-1 547

8231 Vuolenkosken päiväkot

Investointimenot	-400 000	0	-400 000	-307 636	92 364
NETTO	-400 000	0	-400 000	-307 636	92 364

8232 litin koulukampus

Investointimenot	-20 000	0	-20 000	-796	19 204
NETTO	-20 000	0	-20 000	-796	19 204

8239 Palvelukeskuksen saaneeraus.

Investointimenot	-200 000	60 000	-140 000	-2 890	137 110
NETTO	-200 000	60 000	-140 000	-2 890	137 110

8241 Vanhan kunnantalon saneeraus

Investointimenot	-200 000	0	-200 000	-38 529	161 471
NETTO	-200 000	0	-200 000	-38 529	161 471

8272 Kunnantalon katon muutos.

Investointimenot	-80 000	0	-80 000	0	80 000
NETTO	-80 000	0	-80 000	0	80 000

8273 Vuolenkosken lämpökeskuksen uusiminen

Investointimenot	-100 000	0	-100 000	0	100 000
NETTO	-100 000	0	-100 000	0	100 000

8276 Pikku-Vieterin päiväkodin jäähdytys

Investointimenot	-120 000	0	-120 000	-111 167	8 833
NETTO	-120 000	0	-120 000	-111 167	8 833

8313 Asemakaavakatuojen päällystäminen

Investointimenot	-50 000	0	-50 000	-21 477	28 523
NETTO	-50 000	0	-50 000	-21 477	28 523

8314 Katuvalaistuksen perusparannus

Investointimenot	-115 000	0	-115 000	-56 987	58 013
NETTO	-115 000	0	-115 000	-56 987	58 013

8315 Hulevesien hallinta

Investointimenot	-50 000	0	-50 000	-46 493	3 507
NETTO	-50 000	0	-50 000	-46 493	3 507

8316 Katusaneerauskohteet -23

Investointimenot	-107 000	0	-107 000	-4 520	102 480
NETTO	-107 000	0	-107 000	-4 520	102 480

8320 Satama- ja laituri-
kaisu-

Investointimenot	-60 000	0	-60 000	-98 660	-38 660
NETTO	-60 000	0	-60 000	-98 660	-38 660

8322 Torin ympäristön ja
Kausalan

Investointimenot	-30 000	0	-30 000	-32 670	-2 670
NETTO	-30 000	0	-30 000	-32 670	-2 670

8327 Karjalaistien peruskor-
jaus.

Investointimenot	-150 000	0	-150 000	-334 208	-184 208
NETTO	-150 000	0	-150 000	-334 208	-184 208

8330 Padel-kenttä

Investointimenot	-30 000	0	-30 000	-56 080	-26 080
Rahoitusosuudet	4 000	0	4 000	6 000	2 000
NETTO	-26 000	0	-26 000	-50 080	-24 080

8351 Eerolantien suunnitte-
lukohde

Investointimenot	-180 000	0	-180 000	-44 957	135 043
NETTO	-180 000	0	-180 000	-44 957	135 043

8352 Säyhteen metsäauto-
tie

Investointimenot	-25 000	0	-25 000	-14 094	10 906
NETTO	-25 000	0	-25 000	-14 094	10 906

8353 Iitin liikenneturvalli-
suuskohteet

Investointimenot	-150 000	0	-150 000	-99 029	50 971
NETTO	-150 000	0	-150 000	-99 029	50 971

8354 Jokue, Makasiinin ja
Veteraani

Investointimenot	-20 000	0	-20 000	-28 752	-8 752
NETTO	-20 000	0	-20 000	-28 752	-8 752

8355 Heinlahden uimaranta

Investointimenot	-35 000	0	-35 000	-45 804	-10 804
NETTO	-35 000	0	-35 000	-45 804	-10 804

8401 Pyöräilypysäköinti

Investointimenot	-90 000	0	-90 000	-18 162	71 838
Rahoitusosuudet	45 000	0	45 000	9 000	-36 000
NETTO	-45 000	0	-45 000	-9 162	35 838

8402 Maanvastaanottopai-
kan luvitus

Investointimenot	-30 000	0	-30 000	-51 330	-21 330
NETTO	-30 000	0	-30 000	-51 330	-21 330

8403 Virkistysaluerakenteet
Hiidensaari

Investointimenot	0	0	0	-20 502	-20 502
NETTO	0	0	0	-20 502	-20 502

8404 Virkistysaluerakenteet
Vasikkasaari

Investointimenot	0	0	0	-25 699	-25 699
NETTO	0	0	0	-25 699	-25 699

B90 Investoinnit

Investointimenot	-3 177 000	0	-3 177 000	-2 343 741	833 259
Rahoitusosuudet	49 000	0	49 000	15 000	-34 000
Luovutustulot	1 125 000	0	1 125 000	649 657	-475 343
NETTO	-2 003 000	0	-2 003 000	-1 679 084	323 916

Nimetyt investoinnit konehankinnoissa toteutuivat pääsääntöisesti suunnitelman mukaisina. Osa kalustehankinnoista on jäänyt tekemättä. Useimmiten isoimpien rakennushankkeiden urakka jatkuu talousarviovuoden yli. Niiden toteutumisastetta vuodenvaihteessa ei voi tarkasti arvioida, joten poikkeukset määrärahojen käytössä ovat näissä hankkeissa tavanomaisia.

Kunnassa aloitettiin kaksi päiväkotirakennushanketta, ne jatkuvat urakkasopimusten mukaisesti vuonna 2024. Palvelukeskusrakennuksen muutostöille oli varattu määräraha, mutta rakennukselle ei ilmaantunut väistötila- eikä keittiötoiminnoille tarvetta, joten määräraha jäi käyttämättä. Pikkuvieterin jäädytysurakka sekä lukion ilmastointihankinnat toteutuivat suunnitelman mukaisesti. Kirjaston sekä vanhan kunnantalon peruskorjauksen suunnittelua aloitettiin, itse rakennussuunnittelu ja rakentaminen ajoittuva vuodelle 2024. Vuolenkosken lämpökeskuksen investointirahaa käytetty, koska lämmöntuotantomuoto on päättämättä ja uusi lämmöntuotanto tarvitaan vasta vuoden 2024 lopussa. Heinlahteen perustettiin uusi kunnan ylläpitämä uimaranta.

Rahoitusosan toteutuminen

Rahoitusosan toteutumisessa osoitetaan, miten kunnan menot on rahoitettu. Sen avulla kootaan tulorahoitus, investoinnit, anto- ja ottolainaus sekä muu rahoitustoiminta yhteen laskelmaan.

Rahoitusosa sisältää sellaisia eriä, joiden toteutumisen seuranta tapahtuu talousarvion tuloslaskelma- ja investointiosassa sekä sellaisia eriä, joiden toteutumista seurataan rahoitusosassa. Näitä viimeksi mainittuja eriä ovat mm. antolainasaamisten lisäykset ja vähennykset, lainojen lisäykset ja vähennykset sekä oman pääoman muutokset.

Sitovien määrärahojen ja tuloarvioiden toteutuminen:

2023	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- viomuutokset	Muutettu talousarvio	Toteutuma	Poikkeama
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0		0	0	0
Pitkäaikaisten lainojen vähennykset	-610 000		-610 000	-610 773	773

Rahoituslaskelma 2023, (€)	Alkuperäinen talousarvio	Talousarvio- muutokset	Muutettu ta- lousarvio	Toteutuma	Poikkeama
Toiminnan rahavirta					
Vuosikate	2 069 583	534 441	2 604 024	3 336 667	732 643
Tulorahoituksen korjauserät				-121 941	-121 941
Satunnaiset erät	0	0	0	0	0
Investointien rahavirta					
Investointimenot	-3 177 000	0	-3 177 000	-2 343 741	-833 259
Rahoitusosuudet investointeihin	49 000	0	49 000	15 000	
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	1 125 000	0	1 125 000	771 598	
Toiminnan ja investointien rahavirta	-66 583	534 441	467 858	1 657 583	1 189 725
Rahoituksen rahavirta					
Antolainauksen muutokset					
Antolainasaamisten lisäys	0	0	0	-301 813	-301 813
Lainakannan muutokset					
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0	0	0	0	0
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-610 000	0	-610 000	-610 773	773
Muut maksuvalmiuden muutokset				2 540 122	2 540 122
Rahoituksen rahavirta	-610 000	0	-610 000	1 627 536	2 237 536
Vaikutus maksuvalmiuteen	-543 417	534 441	-8 976	3 285 119	3 267 095

Yhteenveto määrärahojen ja tuloarvioiden toteutumisesta

Talousarvion sitovista määrärahoista ja tuloarvioista esitetään yhteenvetotaulukko, johon on koottu käyttötalousosan, investointiosan, tuloslaskelmaosan ja rahoitusosan valtuuston sitoviksi hyväksymien erien talousarvio, toteutuma, poikkeama, talousarvion muutos ja poikkeama talousarviomuutoksen jälkeen.

2023 (1000 €)	Määrärahat					Tuloarviot				
	Alkup. TA	Muutokset	Muutettu TA	To- teuma	Poikkeama	Alkup. TA	Muutokset	Muutettu TA	To- teuma	Poikkeama
Demokratiapalvelut	-432	0	-432	-400	32	16	0	16	61	45
Kehittämispalvelut	-1196	0	-1196	-1171	25	61	0	61	35	-26
Sisäiset palvelut	-2555	-10	-2565	-2643	-78	1721	0	1721	2584	862
Koulutuspalvelut	-8675	-280	-8954	-9459	-505	747	0	747	760	12
Varhaiskasvatus	-3861	176	-4037	-4299	-262	268	0	268	258	10
Kirjasto- ja kulttuuripalvelut	-710	0	-710	-705	-5	68	0	68	69	2
Vapaa-aikapalvelut	-1167	0	-1167	-1271	-103	125	0	125	162	37
Yhdyskuntapalvelut	-1894	0	-1894	-1856	38	416	0	416	467	50
Kiinteistöpalvelut	-2430	0	-2430	-2386	44	3487	0	3487	3675	187
Rakennusvalvonta	-394	0	-394	-435	-41	109	0	109	90	19
Käyttötalous yhteensä	-23314	-466	-23780	-24625	-845	7019	0	7019	8158	1139
TULOSLASKELMAOSA										
Verotulot	0	0	0	0	0	14500	1000	15500	15513	13
Valtionosuudet	0	0	0	0	0	3905	0	3905	3999	94
Korkotuotot	0	0	0	0	0	0	0	0	232	232
Muut rahoitustuotot	0	0	0	0	0	20	0	20	135	115
Korkokulut	-50	0	-50	-72	-22	0	0	0	0	0
Muut rahoituskulut	-10	0	-10	-3	-7	0	0	0	0	0
Tuloslaskelmaosa yhteensä	-60	0	-60	-75	-29	18425	1000	19425	19878	453
INVESTOINTIOSA										
Luovutustulot	0	0	0	0	0	1125	0	1125	650	-475
Maa-alueet	-100	0	-100	-2	98	0	0	0	7	7
Verkkosivujen uudistus	-40	0	-40	-28	12	0	0	0	0	0

Sähköinen arkistointi	-30	0	-30	-0	30	0	0	0	0	0
Keskuskeittiön laitteet	-20	0	-20	-19	1	0	0	0	0	0
Kunnantalon kalusteet ja muu irtainomaisuus	-30	0	-30	0	30	0	0	0	0	0
Perusopetuksen kalustetäydennys	-15	0	-15	0	15	0	0	0	0	0
Varhaiskasvatuksen kalustetäydennys	-15	0	-15	0	15	0	0	0	0	0
Kirjaston kalustetäydennys	-15	0	-15	0	15	0	0	0	0	0
Ravilinnan urheilukenttien varusteet	-20	0	-20	-24	-4	0	0	0	0	0
Traktorit	-200	0	-200	-318	-118	0	0	0	50	50
Lava-auto	-40	0	-40	-37	3	0	0	0	0	0
Paikkatieto-ohjelmisto	-40	0	-40	-3	37	0	0	0	0	0
Lukion ilmanvaihdon muutostyöt	0	-60	-60	-61	1	0	0	0	0	0
Peltohiiren päiväkodin laajennus	-200	0	-200	-335	-135	0	0	0	0	0
Kirjaston peruskorjaus ja muutokset	-150	0	-150	-31	-119	0	0	0	0	0
Palvelukeskuksen vanhan puolen vesijohtojen ja rakenteiden	-200	-60	-140	-3	137	0	0	0	0	0
Vanhan kunnantalon peruskorjaus	-200	0	-200	-39	161	0	0	0	0	0
Kunnantalon katon korjaus	-80	-80	0	0	80	0	0	0	0	0
Vuolencosken lämpökeskuksen uusiminen	-100	0	-100	0	100	0	0	0	0	0
Jokue, Makasiini ja veteraanimaja rakennukset	-20	0	-20	-22	-2	0	0	0	0	0
Iitin koulukampus	-20	0	-20	-1	19	0	0	0	0	0
Vuolencosken päiväkotit	-400	0	-400	-308	92	0	0	0	0	0
Pikku-vieterin päiväkodin jäähditys	-120	0	-120	-111	9	0	0	0	0	0
Asemakaavakatuojen päällystys	-50	0	-50	-21	19	0	0	0	0	0
Rantautumis- ja laituripaikkojen kehittäminen	-60	0	-60	-99	-39	0	0	0	0	0
Kausalan keskustan viihtyvyysskohteet	-30	0	-30	-33	-3	0	0	0	0	0
Karjalaistien peruskorjaus	-150	0	-150	-334	-184	0	0	0	0	0
Padel-kenttä	-30	0	-30	-56	-26	4	0	4	6	2
Eerolantien suunnittelukohde	-180	0	-180	-45	135	0	0	0	0	0

Katusaneerauskohteet -23	-107	0	-107	-5	102	0	0	0	0	0
Säyhteen metsäautotie	-25	0	-25	-14	11	0	0	0	0	0
Pyöräilypysäköinti	-90	0	-90	-18	72	45	0	45	9	36
litin liikenneturvallisuuskohteet ja pysäkkijärjestelyt	-150	0	-150	-99	51	0	0	0	0	0
Jokue, Makasiini ja veteraanimajan piha-alue	-20	0	-20	-29	-9	0	0	0	0	0
Heinlahden uimaranta	-35	0	-35	-46	-11	0	0	0	0	0
Katuvalaistuksen perusparannuskohteet	-115	0	-115	-57	58	0	0	0	0	0
Maanvastaanottoaikan luvitus ja rakentaminen	-30	0	-30	-51	-21	0	0	0	0	0
Hulevesien hallinta	-50	0	-50	-46	4	0	0	0	0	0
Vasikkasaari	0	0	0	-26	-26	0	0	0	0	0
Hiidensaari	0	0	0	-21	-21	0	0	0	0	0
Investoinnit yhteensä	-3177	0	-3177	-2344	833	1174	-1125	49	665	665
RAHOITUSOSA										
Pitkäaik.lainojen lisäys	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pitkäaik.lainojen vähennys	-610	0	-610	-611	-1	0	0	0	0	0
Lyhytaik.lainojen muutos	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Rahoitusosa yhteensä	-610	0	-610	-611	-1	0	0	0	0	0
Kaikki Yhteensä	-27161	-466	-27627	-27654	-27	26618	1000	27618	27670	52

Tilinpäätöslaskelmat

Tilinpäätöslaskelmia koskevat säännökset ja ohjeet

Tilinpäätöslaskelmia ovat tuloslaskelma, rahoituslaskelma, tase, konsernituloslaskelma ja -tase sekä konsernin rahoituslaskelma. Tilinpäätöslaskelmien laatimisessa sovelletaan kirjanpitolakia ja -asetusta kirjanpitolautakunnan kuntajaoston yleisohjeiden ja laskelmakaavojen mukaisesti.

Tuloslaskelma

	1.1.-31.12.2023	1.1.-31.12.2022
Toimintatuotot	3 419 592,38	3 399 751,90
Myyntituotot	1 161 691,00	1 201 804,56
Maksutuotot	450 641,15	463 095,63
Tuet ja avustukset	412 531,57	348 626,71
Muut toimintatuotot	1 394 728,66	1 386 225,00
Toimintakulut	-19 886 739,42	-45 375 661,78
Henkilöstökulut	-12 016 971,03	-11 312 475,10
Palkat ja palkkiot	-9 660 093,43	-8 780 801,83
Henkilösivukulut	-2 356 877,60	-2 531 673,27
Eläkekulut	-2 019 206,42	-2 241 527,46
Muut henkilösivukulut	-337 671,18	-290 145,81
Palvelujen ostot	-4 364 316,70	-30 904 652,55
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-1 971 503,05	-1 905 791,58
Avustukset	-923 576,55	-806 361,09
Muut toimintakulut	-610 372,09	-446 381,46
Toimintakate	-16 467 147,04	-41 975 909,88
Verotulot	15 512 534,70	27 267 445,03
Valtionosuudet	3 999 184,00	19 166 135,00
Rahoitustuotot ja -kulut:	292 095,08	68 693,92
Korkotuotot	231 512,48	10 603,42
Muut rahoitustuotot	134 982,93	133 410,87
Korkokulut	-71 744,18	-18 329,04
Muut rahoituskulut	-2 656,15	-56 991,33
Vuosikate	3 336 666,74	4 526 364,07
Poistot ja arvonalentumiset	-2 456 371,31	-2 964 227,50
Suunnitelman mukaiset poistot	-1 535 212,44	-1 608 604,22
Arvonalentumiset	-921 158,87	-1 355 623,28
Tilikauden tulos	880 295,43	1 562 136,57
Poistoeron vähennys (+)	69 828,68	69 828,68
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	950 124,11	1 631 965,25

Rahoituslaskelma

Rahoituslaskelma	2023	2022
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	3 336 666,74	4 526 364,07
Tulorahoituksen korjaukset	-121 940,95	-94 520,35
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-2 343 740,73	-1 338 989,70
Rahoitusosuudet investointeihin	15 000,00	84 934,00
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	771 597,50	99 018,08
Toiminnan ja investointien rahavirta	1 657 582,56	3 276 806,10
Rahoituksen rahavirta		
Antolainasaamisten lisäys	-301 813,00	-231 345,00
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-610 773,00	-862 896,00
Muut maksuvalmiuden muutokset	2 540 121,97	337 417,00
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	60 057,00	100,00
Vaihto-omaisuuden muutos		
Pitkäaikaisten saamisten muutos	501 032,02	249 077,00
Lyhytaikaisten saamisten muutos	1 842 900,70	-362 920,28
Korottomien velkojen muutos	136 132,25	451 160,28
Rahoituksen rahavirta	1 627 535,97	-756 824,00
Rahavarojen muutos	3 285 188,53	2 519 982,10
Rahavarojen muutos	3 285 188,53	2 519 982,10
Rahavarat 31.12.	9 673 895,36	6 388 776,83
Rahavarat 1.1.	6 388 776,83	3 868 794,73

Tase

VASTAAVAA	31.12.2023	31.12.2022	VASTATTAVAA	31.12.2023	31.12.2022
PYSYVÄT VASTAAVAT	27 651 249	29 934 329	OMA PÄÄOMA	29 410 511	30 267 992
Aineettomat hyödykkeet	294 749	433 452	Peruspääoma	21 245 172	23 052 777
Muut pitkävaikutteiset menot	294 749	433 452	Ed.tilikausien yli-/alijäämä	7 215 215	5 583 250
Aineelliset hyödykkeet	18 625 288	19 235 650	Tilikauden yli-/alijäämä	950 124	1 631 965
Maa- ja vesialueet	4 252 397	4 258 210	POISTOERO JA VAPAA-EHT.VARAUKSET	119 991	189 820
Rakennukset	9 680 697	11 268 275	Poistoero	119 991	189 820
Kiinteät rakenteet ja laitteet	3 320 323	2 631 686	TOIMEKSIANTOJEN PÄÄOMAT	231 883	171 826
Koneet ja kalusto	519 509	285 097	Lahjoitusrahastojen pääomat	231 883	171 826
Ennakkomaksut ja keskenäiset	852 362	792 382	VIERAS PÄÄOMA	8 136 881	8 611 522
Sijoitukset	8 731 213	10 265 227	Pitkäaikainen	4 700 136	5 313 786
Osakkeet ja osuudet	7 192 999	9 028 826	Lainat vakuutus- ja rah.lait	4 700 136	5 313 786
Muut lainasaamiset	1 524 536	1 224 536	Lyhytaikainen	3 436 745	3 297 736
Muut saamiset	13 678	11 865	Lainat rahoitus- ja vak.lait	613 650	610 773
VAIHTUVAT VASTAAVAT	10 248 017	9 306 831	Saadut ennakot	13 666	13 716
Saamiset	574 120	2 918 053	Ostovelat	1 037 259	968 426
Pitkäaikaiset saamiset	14 457	20 498	Muut velat	200 926	180 387
Lainasaamiset	14 457	20 498	Siirtovelat	1 571 244	1 524 434
Lyhytaikaiset saamiset	559 663	2 897 555	VASTATTAVAA YH-		
Myyntisaamiset	257 346	755 979	TEENSÄ	37 899 266	39 241 160
Lainasaamiset	13 724	19 223			
Muut saamiset	137 268	163 548			
Siirtosaamiset	151 325	1 958 805			
Rahoitusarvopaperit	600 356	581 367			
Osakkeet ja osuudet	66 935	66 935			
Sijoitukset rahamarkkinainst	15 444	15 444			
Muut arvopaperit	517 976	498 988			
Rahat ja pankkisaamiset	9 073 541	5 807 410			
VASTAAVAA YHTEENSÄ	37 899 266	39 241 160			

Konsernilaskelmat

Konsernituloslaskelma, €	1.1.-31.12.2023	1.1.-31.12.2022
	ulkoiset eur	ulkoiset eur
Toimintatuotot	7 470 069	33 533 479
Toimintakulut	-23 236 183	-74 522 970
Osuus osakkuusyritysten voitosta (tappiosta)		-12 463
Toimintakate	-15 766 114	-41 001 954
Verotulot	15 512 535	27 267 445
Valtionosuudet	3 999 184	19 166 135
Rahoitustuotot ja -kulut:	197 070	80 591
Korkotuotot	243 630	21 234
Muut rahoitustuotot	133 704	228 473
Korkokulut	-173 008	-81 190
Muut rahoituskulut	-7 256	-87 926
Vuosikate	3 942 675	5 512 217
Poistot ja arvonalentumiset:		
Poistot	-2 490 562	-2 996 338
Omistuksen eliminointierot		
Arvonalentumiset	-921 159	-1 355 623
Satunnaiset erät		
Tilikauden tulos	530 954	1 160 256
Laskennalliset verot	-23 440	-40 029
Vähemmistöosuudet		405
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ	507 514	1 120 632

Konsernin rahoituslaskelma	2023	2022
Toiminnan rahavirta		
Vuosikate	3 942 675	5 512 217
Satunnaiset erät		
Tulorahoituksen korjauserät	-128 478	466 466
Investointien rahavirta		
Investointimenot	-3 024 064	-3 167 157
Rahoitusosuudet investointeihin	15 000	89 474
Investointien taseen luovutukset	696 423	110 330
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	128 478	146 615
Toiminnan ja investointien rahavirta	1 630 035	3 157 945
Rahoituksen rahavirta		
Antolainauksen muutokset		
Antolainasaamisten lisäys	-301 813	-222 756
Antolainasaamisten vähennys	0	1 907
Lainakannan muutokset		
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0	1 250 145
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-1 464 143	-1 728 145
Oman pääoman muutokset (korjaukset)	0	9 229
Muut maksuvalmiuden muutokset	3 118 088	-283 219
Toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset	60 047	8 825
Vaihto-omaisuuden muutos	82 011	2 954
Saamisten muutos	2 469 131	-554 452
Korottomien velkojen muutos	506 899	259 454
Rahoituksen rahavirta	1 352 132	-972 839
Rahavarojen muutos	2 982 167	2 185 106
Rahavarojen muutos	2 982 167	2 185 106
Rahavarat 31.12.	10 873 698	9 928 708
Rahavarat 1.1.	7 891 531*	7 743 602

*Poikkeama rahavaroissa 31.12.2022/1.1.2023 johtuu hyvinvointialueille siirtyneiden Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän 1 889 225 euron, Uudenmaan Päihdehuollon kuntayhtymän 110 629 euron, ja Eteva kuntayhtymän 37 324 euron rahavaroista

Konsernitase (lyhennetty) (€)

VASTAAVAA	31.12.2023	31.12.2022	VASTATTAVAA	31.12.2023	31.12.2022
PYSYVÄT VASTAAVAT	33 541 714	40 399 374	OMA PÄÄOMA	28 065 558	29 599 563
Aineettomat hyödykkeet	400 776	611 383	Peruspääoma	21 245 172	23 052 777
Aineettomat oikeudet	29 917	32 208	Muut omat rahastot	182 687	183 344
Muut pitkävaikutteiset me- not	370 859	562 793	Ed.tilikausien yli-/ali- jäämä	6 130 185	5 242 809
Ennakkomaksut	0	16 382	Tilikauden yli-/alijäämä	507 514	1 120 632
Aineelliset hyödykkeet	31 412 301	37 662 209	VÄHEMMISTÖOSUUDET	0	20 946
Maa- ja vesialueet	4 433 927	4 484 543	PAKOLLISET VARAUKSET	52 763	979 262
Rakennukset	17 239 393	23 468 319	Eläkevaraukset		
Kiinteät rakenteet ja lait- teet	4 688 821	2 884 113	Muut pakolliset varaukset	52 763	979 262
Koneet ja kalusto	4 177 787	5 816 481	TOIMEKSIANTOJEN PÄÄ- OMAT	306 576	354 662
Muut aineelliset hyödyk- keet	20 011	32 529	VIERAS PÄÄOMA	17 269 123	25 676 858
Ennakkomaksut ja kesken- eräiset hankinnat	852 362	976 225	Pitkäaikainen korollinen vieras pääoma	9 342 016	14 298 924
Sijoitukset	1 728 637	2 125 782	Pitkäaikainen koroton vieras pääoma	2 544 692	2 521 326
Osakkuusyhteisöosuudet	0	25 923	Lyhytaikainen korollinen vieras pääoma	1 435 663	1 477 737
Muut osakkeet ja osuudet	1 654 098	2 016 087	Lyhytaikainen koroton vieras pääoma	3 946 751	7 378 872
Muut lainasaamiset	0	6 861	VASTATTAVAA YH- TEENSÄ	45 694 020	56 631 291
Muut saamiset	74 539	76 911			
TOIMEKSIANTOJEN VARAT	74 693	109 497			
VAIHTUVAT VASTAAVAT	12 077 613	16 122 420			
Vaihto-omaisuus	64 066	375 951			
Saamiset	1 139 849	5 817 762			
Pitkäaikaiset saamiset	26 523	31 933			
Lyhytaikaiset saamiset	1 113 326	5 785 829			
Rahoitusarvopaperit	718 707	814 411			
Rahat ja pankkisaamiset	10 154 991	9 114 296			
VASTAAVAA YHTEENSÄ	45 694 020	56 631 291			

Tilinpäätöksen liitetiedot

Tilinpäätöksen liitetiedoista on säädetty kuntalaissa sekä kirjanpitolaissa ja -asetuksessa. Kirjanpitolain 3:2 §:n mukaan tilinpäätöksen tulee antaa oikeat ja riittävät tiedot kirjanpitovelvollisen toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta (oikea ja riittävä kuva). Tätä varten tarpeelliset lisätiedot on ilmoitettava liitetiedoissa. Liitetietojen antamisesta on kuntajaosto antanut erillisen yleisohjeen kunnan ja kuntayhtymän liitetiedoista.

Tilinpäätöksen liitetietojen tarkoituksena on täydentää laskelmien muodossa esitettyä tilinpäätösinformaatiota oikeiden ja riittävien tietojen antamiseksi toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Ne ovat pakollinen julkistettava osa tilinpäätöstä.

Kunnan tilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Arvostusperiaatteet ja – menetelmät

Pysyvien vastaavien arvostus

Pysyvien vastaavien aineettomat ja aineelliset hyödykkeet on merkitty taseeseen hankintamenoon vähennettynä suunnitelman mukaisilla poistoilla ja investointimenoihin saaduilla rahoitusosuuksilla. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu ennalta laaditun poistosuunnitelman mukaisesti. Poistosuunnitelman mukaiset suunnitelmapoistojen laskentaperusteet on esitetty tuloslaskelman liitetiedoissa kohdassa Suunnitelman mukaisten poistojen perusteet

Sijoitusten arvostus

Pysyvien vastaavien sijoitukset on merkitty taseeseen hankintamenoon tai sitä alempaan arvoon. Arvostuksen perusteena on ollut hyödykkeen todennäköisesti tulevaisuudessa kerryttämä tulo tai sen arvo palvelutuotannossa

Pysyvien vastaavien sijoitusluonteiset erät on merkitty taseeseen hankintamenoon tai sitä alempaan todennäköiseen luovutushintaan.

Vaihto-omaisuuden arvostus

Vaihto-omaisuus on merkitty taseeseen FIFO-periaatteen mukaisesti hankintamenoon tai sitä alemman todennäköisen hankintamenon tai todennäköisen luovutushinnan määräisenä

Rahoitusomaisuuden arvostus

Saamiset on merkitty taseeseen nimellisarvoon tai sitä alempaan todennäköiseen arvoon.

Rahoitusomaisuusarvopaperit on merkitty taseeseen hankintamenoon tai sitä alempaan todennäköiseen luovutushintaan.

Avustusten käsittely

Pysyvien vastaavien aineellisten hyödykkeiden hankintaan saadut rahoitusavustukset on merkitty ao. hyödykkeen hankintamenon vähennykseksi.

Tuloksen ja taseen vertailukelpoisuus

Tuloslaskelmaan vaikuttavat edellisinä tilikausina kirjanpitoon kirjatut Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymälle maksetut suuret sosiaali- ja terveydenhuollon kustannukset, joihin kunta ei enää 1.1.2023 alkaen ole velvollinen osallistumaan. Avaavassa taseessa 1.1.2023 on kirjattu voimaanpanolain mukaisesti kunnan

sijoituksista kuntayhtymäosuudet (Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä, Uudenmaan Päihdehuollon kuntayhtymä ja Eteva kuntayhtymä) peruspääomaa vastaan.

Edellisen tilikauden tietojen vertailukelpoisuus

Tiedot ovat vertailukelpoiset.

Konsernitilinpäätöksen laatimista koskevat liitetiedot

Konsernitilinpäätöksen laatimisperiaatteet
Konsernitilinpäätöksen laajuus

Konsernitilinpäätökseen on yhdistelty kaikki tytäryhteisöt kokonaisuudessaan ja kaikki ne kuntayhtymät, joissa kunta on jäsenenä, omistusosuuden mukaisesti. Iitin Vuokratilat Oy omistaa As Oy Iitin Hakopuiston osakkeista 15 % . Yhtiötä ei ole yhdistelty konsernitilinpäätökseen.

Sisäiset liiketapahtumat ja sisäiset katteet

Konserniyhteisöjen keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty sekä konserniyhteisöjen ja kunnan omistamien kuntayhtymien keskinäiset tuotot ja kulut sekä saamiset ja velat on vähennetty vähäisiä liiketapahtumia lukuun ottamatta. Konserniyhteisöjen kiinteistöveroja ei eliminoida.

Olennot petyviin vastaaviin sisältyvät katteet on vähennetty.

Keskinäisen omistuksen eliminointi

Kunnan ja sen tytäryhteisöjen keskinäisen omistuksen eliminointi on tehty hankintamenomenetelmällä.

Vähemmistöosuudet

Vähemmistöosuudet on erotettu konsernin yli- ja alijäämästä konsernituloslaskelmassa sekä konsernin omasta pääomasta konsernitaseessa.

Suunnitelmapoistojen oikaisu

Kiinteistötytäryhteisön aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden poistot on oikaistu suunnitelman mukaisiksi ja jäännösarvojen ero on kirjattu konsernituloslaskelmassa tytäryhteisön poistojen oikaisuksi ja aikaisemmille tilikausille kertynyt ero konsernitaseessa edellisten tilikausien yli- tai alijäämän oikaisuksi.

Vapaaehtoiset varaukset

Konsernitaseessa vapaaehtoisia varauksia ei ole jaettu vapaaseen omaan pääomaan ja laskennalliseen verovelkaan.

Edellisen tilikauden tietojen vertailukelpoisuus.

Selvitys edellistä tilikautta koskevista tiedoista, jotka eivät ole vertailukelpoisia päättyneen tilikauden kanssa.

Tilikauden 1.1.2023 avausaldojen muutoksina on kirjattu hyvinvointialueille siirtyneet omaisuus- ja pääomaerät kirjanpitolautakunnan kuntajaoston lausunnon 128 mukaisesti. Iitin kunnalta on siirtynyt hyvinvointialuille omaisuuserät Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymältä, Uudenmaan Päihdehuollon kuntayhtymältä sekä Eteva kuntayhtymältä. 1.1.2023 alkaen yllä mainittuja kuntayhtymiä ei enää yhdistellä kunnan konsernitilinpäätökseen. Lisäksi Päijät-Hämeen Liitolta on siirtynyt Päijät-Hämeen hyvinvointialueelle palo- ja pelastustoimen omaisuuserät sekä henkilöstö lomapalkkavelkoineen. Päijät-Hämeen Liiton peruspääomaan kohdistuvien kirjausten jälkeen liiton peruspääoma on ollut negatiivinen, ja maakuntavaltuusto on kokouksessaan 8.3.2024 korottanut peruspääomaa pelastuslaitoksen taseen ylijäämistä. Muutokset on tarkemmin eritelty liitetiedoissa kyseisen tase-erän kohdalla.

	Avaava tase	Toteuma
	1.1.2023	31.12.2022
VASTAAVAA		
Aineettomat hyödykkeet	567 951	611 383
Aineelliset hyödykkeet	32 378 283	37 662 209
Sijoitukset	1 802 492	2 125 782
Pysyvät vastaavat	34 748 726	40 399 374
Toimeksiantojen varat	106 887	109 497
Vaihto-omaisuus	146 077	375 951
Saamiset	3 288 405	5 817 762
Rahoitusarvopaperit	701 212	814 411
Rahat ja pankkisaamiset	7 190 320	9 114 296
Vaihtuvat vastaavat	11 326 014	16 122 420
VASTAAVAA YHTEENSÄ	46 181 627	56 631 291
VASTATTAVAA		
Peruspääoma	21 245 172	23 052 777
Muut omat rahastot	182 687	183 344
Edellisten tilikausien yli-/alijäämä	5 092 323	5 242 809
Tilikauden yli-/alijäämä	1 076 135	1 120 632
Oma pääoma	27 596 317	29 599 563
Vähemmistöosuudet		20 946
Pakolliset varaukset	52 763	979 262
Toimeksiantojen pääomat	278 724	354 662
Vieras pääoma	18 253 823	25 676 858
VASTATTAVAA YHTEENSÄ	46 181 627	56 631 291

Tuloslaskelmaa koskevat liitetiedot

6

Toimintatuotot tehtäväalueittain, ulkoiset	Konserni		Kunta	
	2023	2022	2023	2022
Hallinto	210 454	1 000 969	248 581	275 073
Sosiaali- ja terveys		24 887 232		
Sivistys	1 252 916	1 251 978	1 248 435	1 247 846
Tekninen	6 006 699	6 393 300	1 922 576	1 876 833
Kunnan toimintatuotot yhteensä	7 470 069	33 533 479	3 419 592	3 399 752

7

Verotulojen erittely	2023	2022
Kunnan tulovero	11 023 381	22 108 296
Osuus yhteisöverojen tuotosta	1 138 095	2 010 420
Kiinteistövero	3 351 059	3 148 729
Muut verotulot		
Verotulot yhteensä	15 512 535	27 267 445

8

Valtionosuuksien ja verotulomenetysten korvausten erittely	2023	2022
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus	3 455 701	15 933 191
Siitä: Verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasaus	2 505 488	4 658 005
Siitä: Harkinnanvarainen valtionosuuden korotus		
Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaiset valtionosuudet	-648 722	-722 680
Verotulomenetysten korotus	1 192 205	3 955 624
Valtionosuudet yhteensä	3 999 184	19 166 135

9

Palvelujen ostojen erittely	2023	2022
Asiakaspalvelujen ostot	212 673	26 601 019
Muiden palvelujen ostot	4 151 644	4 303 634
Kunnan palvelujen ostot yhteensä	4 364 317	30 904 653

11

Selvitys suunnitelman mukaisten poistojen perusteista kunnan tilinpäätöksessä

Poistonalaisten hyödykkeiden poistojen määrittämiseen on käytetty ennalta laadittua poistosuunnitelmaa. Suunnitelman mukaiset poistot on laskettu aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden hankintamenoista arvioidun taloudellisen käyttöiän mukaan.

Poistosuunnitelma (hyväksytty kv 10.11.1997 § 111, muutos kv 24.11.1998 § 68, kv 28.1.2014 § 6; ei muutosta) Haapa-Kimolan koulun peruskorjaus valmistui aivan vuoden 2017 lopussa. Poistot alkavat tästä syystä 1.1.2018 lukien.

Hyödykeryhmä	Poistotapa ja poistoaika	
	Tasapoisto	Menojäännös-poisto
Aineettomat hyödykkeet		
Kehittämismenot		
Aineettomat oikeudet	5 vuotta	
Liikearvo		
Muut pitkävaikutteiset menot		
Perustamis- ja järjestelymenot	5 vuotta	
Tutkimus- ja kehittämismenot	5 vuotta	
Atk-ohjelmistot	5 vuotta	
Muut	5 vuotta	
Aineelliset hyödykkeet		
Maa- ja vesialueet	ei poistoaikaa	
Rakennukset ja rakennelmat		
Hallinto- ja laitosrakennukset	40 vuotta	
Tehdas- ja tuotantorakennukset	30 vuotta	
Talousrakennukset	20 vuotta	
Vapaa-ajan rakennukset	30 vuotta	
Asuinrakennukset	40 vuotta	
Kiinteät rakenteet ja laitteet		

Kadut, tiet torit ja puistot		15 %
Sillat, laiturit ja uimalat		10 %
Muut maa- ja vesirakenteet		10 %
Vedenjakeluverkosto		7 %
Viemäriverkosto		7 %
Vesihuollon laitoskoneet ja laitteet		15 %
Ulkovalaistuslaitteet		15 %
Putki- ja kaapeliverkot		15 %
Kiinteät nosto- ja siirtolaitteet		15 %
Liikenteenohjauslaitteet		20 %
Muut kiinteät koneet, laitteet ja rakenteet		20 %
Koneet ja kalusto		
Puiset alukset ja muut uivat työkoneet	10 vuotta	
Muut kuljetusvälineet	10 vuotta	
Muut liikkuvat työkoneet	5 vuotta	
Muut raskaat koneet	10 vuotta	
Muut kevyet koneet	5 vuotta	
Sairaala-, terveydenhuolto- yms. laitteet	10 vuotta	
Atk-laitteet	5 vuotta	
Muut laitteet ja kalusteet	5 vuotta	
Muut aineelliset hyödykkeet		
Luonnonvarat	käytön mukainen poisto	
Taide-esineet	ei poistoaikaa	
Keskeneräiset hankinnat	ei poistoaikaa	
Osakkeet ja osuudet	ei poistoaikaa	

*) erityisestä syystä voi olla enintään 20 vuotta

Pienet pysyvien vastaavien hankinnat, joiden hankintameno on alle 8.500 euroa, on kunnassa kirjattu vuosikuluiksi. Vesi- ja viemärilaitos on siirtynyt 1.4.2006 lukien Kausalan Lämpö Oy:lle.

12

Pakollisten varausten muutokset	Konserni		Kunta	
	2023	2022	2023	2022
Potilasvahinkovakuutusmaksu 1.1.		336 332		
Lisäykset tilikaudella		663 726		
Vähennykset tilikaudella		-20 796		
Potilasvahinkovakuutusmaksu 31.12.		979 262		

13

Pysyvien vastaavien hyödykkeiden myyntivoitot ja -tappiot	Konserni		Kunta	
	2023	2022	2023	2022
Muut toimintatuotot				
Maa- ja vesialueiden luovutusvoitot	5 987	100 601	5 987	27 362
Rakennusten luovutusvoitot	48 339	64 393	48 339	62 000
Muut luovutusvoitot	74 152	23 371	67 615	5 158
Myyntivoitot yhteensä	128 478	188 365	121 941	94 520
Muut toimintakulut				
Maa- ja vesialueiden luovutustappiot				
Rakennusten luovutustappiot				
Muut luovutustappiot				
Myyntitappiot yhteensä				

14

Satunnaisten tuottojen ja kulujen erittely				
	Konserni		Kunta	
	2023	2022	2023	2022
Satunnaiset tuotot				
Käyttöomaisuuden myyntivoitot				
Satunnaiset tuotot yhteensä				

15

Osinkotuottojen ja peruspääoman korkotuottojen erittely				
	Konserni		Kunta	
	2023	2022	2023	2022
Osinkotuotot muista yhteisöistä	100 142	190 699	99 947	100 541
Peruspääoman korot kuntayhtymiltä				
Yhteensä	100 142	190 699	99 947	100 541

Erittely vapaaehtoisten varausten ja poistoeron muutoksista	Kunta	
	2023	2022
Vapaaehtoisten varausten muutos		
Investointivaraukseen liittyvä poistoeron muutos	69 829	69 829
Suunnitelman mukaisten poistojen ja verotuksessa tehtyjen poistojen erotus (-tai+)		
Poistoeron muutokset yhteensä	69 829	69 829
Vapaaehtoisten varausten ja poistoeron muutokset	69 829	69 829

Tasetta koskevat liitetiedot

Taseen vastaavia koskevat liitetiedot

19

Aineettomat ja aineelliset hyödykkeet

Aineettomat hyödykkeet	Kunta	
	2023	2022
Aineettomat hyödykkeet		
Aineettomat oikeudet ja muut pitkävaikutteiset menot		
Poistamaton hankintameno 1.1.	433 452	599 197
Lisäykset tilikaudella	27 500	
Rahoitusosuudet tilikaudella		
Vähennykset tilikaudella		
Siirrot erien välillä		
Poistamaton hankintameno 31.12.	460 952	599 197
Tilikauden poisto	-166 203	-165 745
Arvonkorotukset		
Tasearvo 31.12.	294 749	433 452

Aineelliset hyödykkeet	Kunta	
	2023	2022
Maa- ja vesialueet		
Poistamaton hankintameno 1.1.	4 258 210	4 235 786
Lisäykset tilikaudella	1 563	26 922
Rahoitusosuudet tilikaudella		
Vähennykset tilikaudella	-7 376	-4 498
Poistamaton hankintameno 31.12.	4 252 397	4 258 210
Tilikauden poisto		
Arvonkorotukset		
Tasearvo 31.12.	4 252 397	4 258 210
Rakennukset		
Poistamaton hankintameno 1.1.	11 268 275	12 939 773
Lisäykset tilikaudella	193 647	141 228
Rahoitusosuudet tilikaudella		

Vähennykset tilikaudella	-592 153	
Siirrot erien välillä	435 807	
Poistamaton hankintameno 31.12.	11 305 576	13 081 001
Tilikauden poisto	-863 662	-957 103
Arvonalentumiset	-761 217	-855 623
Tasearvo 31.12.	9 680 697	11 268 275
Kiinteät rakenteet ja laitteet		
Poistamaton hankintameno 1.1.	2 631 686	2 459 438
Lisäykset tilikaudella	922 211	362 292
Rahoitusosuudet tilikaudella	-6 000	-72 934
Vähennykset tilikaudella		
Siirrot erien välillä	291 158	237 153
Poistamaton hankintameno 31.12.	3 839 055	2 985 949
Tilikauden poisto	-392 093	-354 263
Arvonalentumiset	-126 639	
Tasearvo 31.12.	3 320 323	2 631 686
Koneet ja kalusto		
Poistamaton hankintameno 1.1.	285 097	404 128
Lisäykset tilikaudella	397 793	12 461
Rahoitusosuudet tilikaudella	0	0
Vähennykset tilikaudella	-50 127	
Siirrot erien välillä	0	0
Poistamaton hankintameno 31.12.	632 763	416 589
Tilikauden poisto	-113 254	-131 492
Tasearvo 31.12.	519 509	285 097
Muut aineelliset hyödykkeet		
Poistamaton hankintameno 1.1.		
Lisäykset tilikaudella		
Rahoitusosuudet tilikaudella		
Vähennykset tilikaudella		
Siirrot erien välillä		
Poistamaton hankintameno 31.12.		
Tilikauden poisto		

Tasearvo 31.12.		
Ennakkomenot ja keskeneräiset hankinnat		
Poistamaton hankintameno 1.1.	792 381	245 448
Lisäykset tilikaudella	795 946	796 086
Rahoitusosuudet tilikaudella	-9 000	-12 000
Vähennykset tilikaudella		
Siirrot erien välillä	-726 966	-237 153
Poistamaton hankintameno 31.12.	852 361	792 381
Tilikauden poisto		
Tasearvo 31.12.	852 361	792 381
Aineelliset hyödykkeet yhteensä		
Poistamaton hankintameno 1.1.	19 235 650	20 284 574
Lisäykset tilikaudella	2 311 161	1 338 990
Rahoitusosuudet tilikaudella	-15 000	-84 934
Vähennykset tilikaudella	-649 657	-4 498
Siirrot erien välillä		
Poistamaton hankintameno 31.12.	20 882 154	21 534 132
Tilikauden poisto	-1 369 009	-1 442 859
Arvonalentumiset	-887 857	-855 623
Tasearvo 31.12.	18 625 288	19 235 650

Maa- ja vesialueet erittely	Konserni		Kunta	
	2023	2022	2023	2022
Maa- ja vesialueet				
Kiinteistöjen liittymismaksut				
Muut maa- ja vesialueet	4 433 927	4 484 544	4 252 397	4 258 211
Maa- ja vesialueet yhteensä 31.12.	4 433 927	4 484 544	4 252 397	4 258 211

Pysyvien vastaavien sijoitukset	Kunta	
	2023	2022
Osakkeet ja osuudet		
Tytäryhtiöosakkeet		
Poistamaton hankintameno 1.1.	5 560 131	5 560 131
Lisäykset tilikaudella		
Rahoitusosuudet tilikaudella		
Vähennykset tilikaudella		
Siirrot erien välillä		
Hankintameno 31.12.	5 560 131	5 560 131
Tilikauden poisto		
Arvonkorotukset		
Tasearvo 31.12.	5 560 131	5 560 131
Kuntayhtymäosuudet		
Poistamaton hankintameno 1.1.	1 838 353	1 838 353
Lisäykset tilikaudella		
Rahoitusosuudet tilikaudella		
Vähennykset tilikaudella	-1 807 606	
Siirrot erien välillä		
Hankintameno 31.12.	30 747	1 838 353
Tilikauden poisto		
Arvonkorotukset		
Tasearvo 31.12.	30 747	1 838 353
Poistamaton hankintameno 1.1.		
Lisäykset tilikaudella		
Rahoitusosuudet tilikaudella		
Vähennykset tilikaudella		
Siirrot erien välillä		
Hankintameno 31.12.		
Tilikauden poisto		
Arvonkorotukset		
Tasearvo 31.12.		

Muut osakkeet ja osuudet		
Poistamaton hankintameno 1.1.	1 630 343	2 130 343
Lisäykset tilikaudella	5 079	
Rahoitusosuudet tilikaudella		
Vähennykset tilikaudella		
Siirrot erien välillä		
Hankintameno 31.12.	1 635 422	2 130 343
Tilikauden poisto		
Arvonalentumiset	-33 302	-500 000
Tasearvo 31.12.	1 602 120	1 630 343
Osakkeet ja osuudet yhteensä		
Poistamaton hankintameno 1.1.	9 028 827	9 528 827
Lisäykset tilikaudella	5 079	
Rahoitusosuudet tilikaudella		
Vähennykset tilikaudella	-1 807 605	
Siirrot erien välillä		
Hankintameno 31.12.	7 226 301	9 528 827
Tilikauden poisto		
Arvonalentumiset	-33 302	-500 000
Tasearvo 31.12.	7 192 999	9 028 827
Saamiset konserniyhteisöiltä		
Hankintameno 1.1.	1 224 536	993 191
Lisäykset tilikaudella	300 000	231 345
Rahoitusosuudet tilikaudella		
Vähennykset tilikaudella		
Siirrot erien välillä		
Hankintameno 31.12.	1 524 536	1 224 536
Tilikauden poisto		
Arvonkorotukset		
Tasearvo 31.12.	1 524 536	1 224 536
Saamiset muilta yhteisöiltä		
Poistamaton hankintameno 1.1.	11 865	11 865

Lisäykset tilikaudella	1 813	
Rahoitusosuudet tilikaudella		
Vähennykset tilikaudella		
Siirrot erien välillä		
Hankintameno 31.12.	13 678	11 865
Tilikauden poisto		
Arvonkorotukset		
Tasearvo 31.12.	13 678	11 865
Pysyvien vastaavien sijoitukset yht.		
Poistamaton hankintameno 1.1.	10 265 227	10 533 882
Lisäykset tilikaudella	306 893	231 345
Rahoitusosuudet tilikaudella		
Vähennykset tilikaudella	-1 807 605	
Siirrot erien välillä		
Hankintameno 31.12.	8 764 515	10 765 227
Tilikauden poisto		
Arvonalentumiset	-33 302	-500 000
Tasearvo 31.12.	8 731 213	10 265 227

Omistuksia muissa yhteisöissä koskevat liitetiedot

Tytäryhteisöt sekä kuntayhtymäosuudet

20,21,22

Nimi ja kotipaikka	Y-tunnus	Kunnan om. osuus	Konsernin om. osuus	Kuntakonsernin osuus (1000 euroa)		
				Omasta pääomasta	Vieraasta pääomasta	Tilikauden voitosta/tap-
Tytäryhteisöt:						
litin Vuokratalot Oy, litti	0474791-0	100 %	100 %	2 974	6 450	
litin Vesihuolto Oy, litti	0211787-8	100 %	100 %	2 397	2 392	-150
Kausalan Kaukolämpö Oy, litti	3297299-8	100 %	100 %	332	1 685	-285
litin Rinnemaa säätiö sr, litti	1105237-5	100 %	100 %	124		2
Kiinteistö Oy litin Jäähalli, litti	2377654-9	100 %	100 %	408	228	-5
			yhteensä	6 235	10 755	-438
Kuntayhtymät:						
Päijät-Hämeen Liitto, Lahti	0215610-5	3,25 %	3,25 %	46	22	-5

23

Saamisten erittely	2023		2022	
	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset	Pitkäaikaiset	Lyhytaikaiset
Saamiset tytäryhteisöiltä				
Myyntisaamiset		29 297		40 980
Lainasaamiset				
Yhteensä		29 297		40 980
Saamiset kuntayhtymiltä, joissa kunta on jäsenenä				
Myyntisaamiset				
Siirtosaamiset				1 875 647
Yhteensä				1 875 647
Saamiset yhteensä		29 297		1 916 627

24

Siirtosaamisiin sisältyvät olennaiset erät	Konserni		Kunta	
	2023	2022	2023	2022
Lyhytaikaiset siirtosaamiset				
Tulojäämät				
Kelan korvaus työterveyshuollosta	35 000	72 088	35 000	35 000
EU-tuet ja korvaukset				
Muut tulojäämät	116 755	2 730 542	116 325	1 923 805
Tulojäämät yhteensä	151 755	2 802 630	151 325	1 958 805
Lyhytaikaiset siirtosaamiset yhteensä	151 755	2 802 630	151 325	1 958 806

Taseen vastattavia koskevat liitetiedot

25

Oman pääoman erittely	Konserni		Kunta	
	2023	2022	2023	2022
Peruspääoma 1.1.	23 052 777	23 052 777	23 052 777	23 052 777
Aloittavan taseen muutokset				
Phyky, Eteva ja UPH poistuivat konsernista	-1 807 605		-1 807 605	-1 807 605
Peruspääoma 1.1.	21 245 172		21 245 172	
Peruspääoma 31.12.	21 245 172	23 052 777	21 245 172	23 052 777
Muut omat rahastot 1.1.	183 344	183 344		
Aloittavan taseen muutokset				
Eteva poistunut konsernista	-657			
Siirrot rahastosta	182 687			
Muut omat rahastot yhteensä 31.12.	182 687	183 344		
Edellisten tilikausien ylijäämä 1.1.	6 363 441	5 233 160	7 215 215	5 583 250
Aloittavan taseen muutokset				
Phyky, Eteva ja UPH poistuivat konsernista	-194 983			
Edellisten tilikausien ylijäämä 1.1.	6 168 458			
Muutokset				
PH Liiton peruspääoman korotus	-38 273			
PHHYKY edell.tilik.ylijäämien korjaus		14 975		
Etevan edell.tilik.ylijäämien korjaus		-5 326		
Edellisten tilikausien ylijäämä 31.12.	6 130 185	5 242 809	7 215 215	5 583 250
Tilikauden ylijäämä/alijäämä	507 514	1 120 632	950 124	1 631 965
Oma pääoma yhteensä	28 065 558	29 599 563	29 410 511	30 267 992

26

Erittely poistoerosta	Kunta	
	2023	2022
Investointivaraukseen liittyvä poistoero	119 991	189 819
Poistoero yhteensä	119 991	189 819

27

Pitkäaikaiset velat, jotka eräännyvät myöhemmin kuin viiden vuoden kuluttua	Konserni		Kunta	
	2023	2022	2023	2022
	Joukkovelkakirjalainat			
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta	6 431 700	10 152 842	2 372 398	2 859 187
Pitkäaikaiset velat yhteensä	6 431 700	10 152 842	2 372 398	2 859 187

29

Pakolliset varaukset	Konserni		Kunta	
	2023	2022	2023	2022
Muut pakolliset varaukset	52 763	618 763		
Potilasvahinkovakuutusmaksunvastuu		360 499		
Muut pakolliset varaukset yhteensä	52 763	979 262		

30

Vieras pääoma	2023		2023	
	Pitkäaikainen	Lyhytaikainen	Pitkäaikainen	Lyhytaikainen
Velat tytäryhteisöille				
Ostovelat		86 268		81 232
Muut velat				
Yhteensä		86 268		81 232
Velat kuntayhtymille, joissa kunta on jäsenenä				
Ostovelat		3 065		5 466
Muut velat				
Yhteensä		3 065		5 466
Vieras pääoma yhteensä		89 333		86 698

32

Muiden velkojen erittely	Konserni		Kunta	
	2023	2022	2023	2022
Muut velat				
Liittymismaksut	2 404 677	2 403 307		
Muut velat	279 375	651 118	200 926	180 387
Muut velat yhteensä	2 684 052	3 054 425	200 926	180 387

33

Siirtovelkoihin sisältyvät olennaiset erät	Konserni		Kunta	
	2023	2022	2023	2022
Lyhytaikaiset siirtovelat				
Menojäämät				
Lomapalkkavelan ja henkilösivukulujen jaksotukset	1 229 721	2 680 017	1 206 639	1 070 457
Muut palkkojen ja henkilösivukulujen jaksotukset	283 590	273 512	283 304	269 314
Korkojaksotukset	51 409	11 522	21 324	1 430
Muut menojäämät	386 103	430 985	59 977	183 233
Lyhytaikaiset siirtovelat yhteensä	1 950 823	3 396 036	1 571 244	1 524 434
Siirtovelat yhteensä	1 950 823	3 396 036	1 571 244	1 524 435

Vakuuksia ja vastuusitoumuksia ja taseen ulkopuolisia järjestelyjä koskevat liitetiedot

34

Velat, joiden vakuudeksi annettu kiinnityksiä kiinteistöihin	Konserni		Kunta	
	2023	2022	2023	2022
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta		112 068		
Vakuudeksi annetut kiinnitykset		165 836		
Lainat julkisyhteisöiltä	1 039 740	1 206 163		
Vakuudeksi annetut kiinnitykset	4 059 045	4 059 045		
Vakuudeksi annetut kiinnitykset yhteensä	4 059 045	4 224 881		

Velat, joiden vakuudeksi annettu kiinnityksiä tontin vuokraoikeuteen				
	Konserni		Kunta	
	2023	2022	2023	2022
Lainat rahoitus- ja vakuutuslaitoksilta		16 896		
Vakuudeksi annetut kiinnitykset		49 173		
Lainat julkisyhteisöiltä				
Vakuudeksi annetut kiinnitykset				
Vakuudeksi annetut kiinnitykset yhteensä		49 173		

38

Vuokravastuut	Konserni		Kunta	
	2023	2022	2023	2022
Vuokravastuut				
Vuokravastuut yhteensä	6 623 968	18 024 808	6 623 825	7 985 394
-siitä seuraavalla tilikaudella maksettava osuus	457 425	1 770 199	457 322	389 155
-siitä PPP-hankkeet				
-siitä sopimukseen sisältyvät lunastusvelvoitteet				

Leasingsopimukseen ei sisälly olennaisia irtisanomis- ja lunastusehdon mukaisia vastuuta.

39

Vastuusitoumukset	Kunta	
	2023	2022
Takaukset samaan konserniin kuuluvien yhteisöjen puolesta		
Alkuperäinen pääoma	13 494 632	13 494 632
Jäljellä oleva pääoma	4 398 585	5 064 395
Takaukset muiden puolesta		
Alkuperäinen pääoma	2 858 220	2 858 220
Jäljellä oleva pääoma		228 246

40

Vastuu Kuntien takauskeskuksen takausvastuista	2023	2022
Kunnan osuus takauskeskuksen takausvastuista 31.12.	53 956 074	46 655 685
Kunnan osuus takauskeskuksen kattamattomista takausvastuista 31.12.		
Kunnan mahdollista vastuuta kattava osuus takauskeskuksen rahastosta 31.12	42 950	28 715

Muut taseen ulkopuoliset järjestelyt	Konserni		Kunta	
	2023	2022	2023	2022
Järjestelyjen tarkoitus				
Arvonlisäveron palautumisvastuu	726 325	960 477	648 488	804 536
litin kunta	648 488			
litin Vuokratalot Oy	77 837			
litin kunta	1 449 338	1 434 338	1 449 338	1 434 338
Sopimusvastuut				
Kiinteistöleasing sopimuksen jäännösarvo sopimus-	2 048 488	2 048 488	2 048 488	2 048 488
kauden lopussa				

Ympäristövastuut

Todetaan, että kunnalla ei ole tiedossa omasta toiminnasta aiheutuneita ympäristövastuita, jotka tulisi esittää varauksina tilinpäätöksessä.

Muut vastuut

Osana KymiRing Oy:n yrityssaneerausmenettelyä selvittäjä on jättänyt 21.12.2022 Päijät-Hämeen käräjäoikeudelle takaisinsaantikanteen koskien Yhtiön litin kunnalle liittymäjärjestelyistä suorittamaa maankäyttösopimuksen mukaista n. 1,4 miljoonan euron maksusuoritusta. Takaisinsaantivaatimuksessa yhteisvastuullisena tahona on myös maankäyttösopimuksessa kustannuksista A.Ahlström Kiinteistöt Oy. KymiRing Oy:n konkurssipesä on ilmoittanut jatkavansa kanteen ajamista. Kanne on jätetty konkurssipesän pyynnöstä lepäämään käräjäoikeudessa neuvottelujen ajaksi.

Päijät-Hämeen Hyvinvointikuntayhtymä (PHHYKY) on tilinpäätöksessään (2022) tehnyt 20 milj. euron pakollisen varauksen liittyen mahdolliseen takautuvaan palkkaharmonisaatoratkaisuun. PHHYKY on ilmoittanut litin kunnan laskennalliseksi osuudeksi 734 617 euroa. Päijät-Hämeen hyvinvointialue on ilmoittanut tehneensä marraskuussa 2023 palkkaharmonisointisopimuksen, jonka maksuunpano toteutetaan erissä 31.1.2024 alkaen. Hyvinvointialueen ilmoittama kuntakohtainen kustannus litin osalta on 828 733 euroa. Laskuja perusteluineen ei ole esitetty vuoden 2023 tilinpäätöksen tekoaikaan.

Lain sosiaali- ja terveydenhuoltoja ja pelastustoimeja koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaantulusta mukaan PHHYKY:n henkilöstö on siirretty liikkeenluovutuksella hyvinvointialueelle 1.1.2023. Työsopimuslain ja lain kunnan ja hyvinvointialueen viranhaltijasta mukaan luovuttaja on luovutuksensaajalle vastuussa ennen luovutusta eräänntyneestä työntekijän saatavasta, jollei muuta ole sovittu. Muuta ei ole sovittu kuntayhtymän ja kunnan tai hyvinvointialueen välillä.

Palkkasaatavaa ei ole eräänntynyt ennen 1.1.2023. Henkilöstöä edustava keskusjärjestö käy neuvotteluja mahdollisesta ratkaisusta työnantajaa edustavan järjestön kanssa. Mahdollisen ratkaisuesityksen hyväksymisestä päättää hyvinvointialue 1.1.2023 tapahtuneen liikkeenluovutuksen jälkeen. Kunnan tulkinnan mukaan palkkasaatava tulee eräänntymään vasta päätöksen ja maksusuunnitelman jälkeen. Näin ollen kunnan tulkinnan mukaan PHHYKY ei ole vastuussa takautuvasta palkkaharmonisaatiosta edellä mainitun

lainsäädännön perusteella. Tällöin ei myöskään muodostu katettavaa alijäämää, josta omistajakunnat olisivat vastuussa. Kunta ei tällä perusteella ole sisällyttänyt PHHYKY:n esittämää osuutta pakollisesta varauksesta tilinpäätöslaskelmiinsa.

Henkilöstöä ja tilintarkastajan palkkioita koskevat liitetiedot

42

Henkilöstön lukumäärä 31.12.	Konserni		Kunta	
	2023	2022	2023	2022
Päävastuualue				
Hallinto	49	48	49	48
Kasvun ja oppimisen palvelut	153	169	153	169
Hyvinvointipalvelut	18		18	
Tekninen	23	27	22	24
Yhteensä	243	244	242	241

43

Henkilöstökulut	2023	2022
Henkilöstökulut tuloslaskelman mukaan	12 016 970	11 312 472
Henkilöstökuluja aktivoitu aineettomiin ja aineellisiin hyödykkeisiin		
Henkilöstökulut yhteensä	12 016 970	11 312 472

44

Luottamushenkilöitten palkkioista perityt ja tilitetyt luottamushenkilömaksut	2023	2022
litin Kokoomus ry	1 198	1 329
Keskustan litin paikallisjärjestö	4 363	4 680
Kausalan Työväenyhdistys	1 922	2 244
litin Sitoutumattomat ry	87	61
SKL litin paikallisosasto		393
litin Perussuomalalaiset ry	400	329
litin Vihreät ry	222	
Tilitetyt luottamushenkilömaksut yhteensä	8 192	9 036

45

Tilintarkastajan palkkiot	2023	2022
BDO Audiator Oy, KPMG Oy Ab		
Tilintarkastuspalkkiot	13 250	15 595
Muut tilintarkastajalle kuuluvat tehtävät		
Tarkastuslautakunnan avustaminen		
Muut palkkiot	4 664	
Palkkiot yhteensä	17 914	15 595

46

Tiedot kunnan ja sen intressitahoihin kuuluvien välisistä liiketoimista

Kunnanjohtajan kanssa on 1.10.2021 solmittu kuntalainmukainen johtajasopimus, jossa on sovittu 6 kuukauden palkan suuruisesta erokorvauksesta, mikäli kunnanjohtaja irtisanotaan työnantajan toimesta tai mikäli hän irtisanoutuu itse tilanteessa, jossa on käynnistetty luottamuspuolan vuoksi irtisanomismenettely.

Konsernin lähipiiriin/intressipiiriin kanssa ei ole ollut tavanomaisesta poikkeavia liiketoimia.

litin kunta on myynyt vuonna 2023 mm. taloushallinnon, kiinteistönhoidon ja ICT:n palveluja litin Vuokratilat Oy:lle 78 687 eurolla, Kausalan Lämpö Oy:lle 4 352 eurolla, litin Vesihuolto Oy:lle 27 243 eurolla ja Kiinteistö Oy litin jäähallille 27 183 eurolla. Kyseessä ovat konserniyhtiöt ja hinnat vastaavat palvelujen tuotantokustannuksia.

Tilinpäätöstä varmentavat asiakirjat

Kunnan pääkirjanpito, yleislaskutus ja reskontrat on tilikauden aikana tehty Intime Plus -nimisessä kirjanpitojärjestelmässä. Sähköinen ostolaskujen käsittely on tehty Approval-järjestelmässä. Kassajärjestelmänä on ollut Kassapankki ja pysyvien vastaavien ja poistojen laskentajärjestelmänä on ollut Kasper. Maksatuksessa on ollut Avalo-järjestelmä ja konsernitilinpäätös on tehty Tabella-järjestelmässä. Palkkalaskenta on ollut Populus-järjestelmässä. Talousraportointiin ja suunnitteluun on käytetty Accuna-järjestelmää.

Käytetyt kirjanpitokirjat:

Päiväkirja	sähköinen arkisto
Pääkirja	sähköinen arkisto
Kassapankkimaksut	atk-tulosteena
Myyntireskontra	sähköinen arkisto
Palkkakirjanpito	atk-tulosteena
Käyttöomaisuuskirjanpito	atk-tulosteena
Konsernikirjanpito	atk-tulosteena
Lainat (anto- ja ottolainat)	atk-tulosteena
Tilinpäätös	erikseen sidottu
Tase-erittelyt	erikseen arkistoitu

Käytetyt tositelajit:

	tositelaji	Säilytystavat
Pankkitositteet	1	Keskusarkisto
Kassatositteet	2	Keskusarkisto
Palkkatositteet	3	Keskusarkisto
Lahjoitusrahastojen tositteet	4	Keskusarkisto
Maksuliikennetositteet	5	Sähköinen arkisto
Muistiotositteet	10	Keskusarkisto
Ostoreskontramaksut	20	Sähköinen arkisto
Ostoreskontralaskut	21 - 22	Sähköinen arkisto
Myyntireskontrasuoritukset	30	Keskusarkisto
Myyntilaskut 1	31	Keskusarkisto
Sopimuslaskutus	39	Keskusarkisto
Effica, päivähoito	53	Keskusarkisto
Asuntolainalaskutus	59	Keskusarkisto
Korkolaskut	60	Keskusarkisto
Luottotappiot	61	Keskusarkisto
Laskennallinen KP	90	Keskusarkisto

Arvonlisäperusteen jako	91	Keskusarkisto
Laskennalliset SL	92	Keskusarkisto
Automaattikirjaukset SL	93	Keskusarkisto
Kirjanpidon tulos	96	Keskusarkisto
Kirjanpidon tulos (lask.)	97	Keskusarkisto
Sisäisen laskennan tulos	98	Keskusarkisto
Sisäisen laskennan tulos (lask.)	99	Keskusarkisto
Liitetietosite	100	Keskusarkisto

Selvitys kirjanpidon säilytyksestä:

Pysyvästi säilytettävä kirjanpitoaineisto säilytetään päätearkistossa.

Määräajan säilytettävä kirjanpitoaineisto säilytetään joko sähköisessä arkistossa tai keskusarkistossa. Sähköinen arkisto hoidetaan Aquila archive ohjelmalla. Säilytys sähköisesti palvelimella ja ne ovat kunnan yleisen nauhavarmistuksen piirissä.

Intime Plus-ohjelmasta siirretään kuukausittain seuraava aineisto

Kirjanpidon päiväkirja

Kirjanpidon pääkirja

Tuloslaskelma

Tase

Myyntireskontralista

Myyntireskontran saldolista

Myyntireskontran suoritusluettelo

Myyntireskontran laskuluettelo

Ostoreskontralista

Ostoreskontran saldolista

Ostoreskontran maksuluettelo

Ostoreskontran laskuluettelo

Approval:sta (sähköinen ostolaskujen käsittelyjärjestelmä) siirretään: Ostolaskut

Muu määräajan säilytettävä kirjanpitoaineisto säilytetään keskusarkistossa.

Allekirjoitukset ja merkinnät

Tilinpäätöksen allekirjoitus

Kausalassa 25. päivänä maaliskuuta 2024

Jarkko Salonen, kunnanjohtaja

litin kunnanhallitus

Atte Savelainen

Eira Leino

Minna Lintukangas

Merja Lonka

Siiri Mertakorpi

Päivi Matilainen

Timo Mäntynen

Antti Kankkunen

Seppo Lehtinen

Tilintarkastusmerkintä

Tilinpäätös on laadittu hyvän kirjanpitoavan mukaisesti. Suoritetusta tarkastuksesta on annettu erillinen tilintarkastuskertomus.

Kausalassa ____/____ 2024

BDO Audiator Oy

Ulla-Maija Tuomela

JHT, KHT